

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÖZEL STATÜLÜ BÖLGELERİ:
DİKELYA ve AĞROTUR

CENK ALP

DANIŞMAN
PROF. DR. BURÇAK MÜGE VURAL

İZMİR- 2023

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÖZEL STATÜLÜ BÖLGELERİ:
DİKELYA ve AĞROTUR

CENK ALP

DANIŞMAN
PROF. DR. BURÇAK MÜGE VURAL

İZMİR- 2023

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Avrupa Birliği'nin Özel Statülü Bölgeleri: Dikelya ve Ağrotur” Adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

....../....../2023

CENK ALP

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Avrupa Birliği'nin Özel Statülü Bölgeleri: Dikelya ve Ağrotur

Cenk ALP

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Avrupa Birliği Anabilim Dalı

Avrupa Birliği Tezli Yüksek Lisans Programı

Avrupa Birliği entegrasyonu tamamlandıktan sonra üyeler geçmişten sahip olduğu sömürge topraklarından vazgeçmemiştir. Halen Avrupa Birliği toprağı sayılan bu bölgeler “Özel Statülü Bölgeler” olarak adlandırılmaktadır. Bu bölgeler alt başlık içerisinde üçe ayrılmaktadır: En Dış Bölgeler, Deniz Aşırı Topraklar ve İstisnai Durumlar. En Dış Bölgeler Portekiz, İspanya ve Fransa'nın sömürge toprakları iken Deniz Aşırı topraklar Danimarka, Hollanda ve Fransa'nın okyanus ötesi sömürge topraklarıdır. İstisnai Durumlar ise İspanya, Finlandiya, Danimarka, Kıbrıs, İtalya, Almanya ve Yunanistan'ın entegrasyonda sorun yaşamış veya birtakım sınır problemleri ile karşı karşıya kalmış bölgelerinden oluşmaktadır.

Bu bölgelerin içerisinde Türkiye Cumhuriyeti'nin yakın komşusu konumunda bulunan yegâne bölge Kıbrıs Adası'nda bulunan ve Birleşik Krallık'a ait olan Dikelya ile Ağrotur bölgeleridir. Dikelya ve Ağrotur her ne kadar Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması ile birlikte Birlik toprağı statüsünü yitirse ve Özel Statülü Bölge kavramını kısmen yitirse de Topluluk ile olan bağı siyaseten süren tek bölgedir. Bu da bölgeyi bu anlamda Dünya'da nevi şahsına münhasır tek örnek kılmaktadır.

Birleşik Krallık uzun bir süredir bölgeyi hem siyasi hem ticari silah olarak kullanmaktadır. Bölgenin geleceğı artık Birlik'ten ayrılan Krallık mercilerinin elinde bulunmaktadır ve ilerleyen dönemlerde Avrupa Birliği – Birleşik Krallık – Kıbrıs üçgenindeki konumu merak konusudur. Tarih boyunca pragmatist

olarak hareket etmiş olan Birleşik Krallık için ilerleyen süreçte bu bölgelerin fayda-zarar terazisinde hangi yönde olacağı incelenmiş ve çıkarımlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Denizaşırı Topraklar, Avrupa Birliği, Kıbrıs, Egemen Üs Bölgeleri, Dikelya, Ağrotur

ABSTRACT

Master's Thesis

Special Territories of Member States of the European Union: Dhekelia and Akrotiri Cenk ALP

**Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of European Union
European Union Master's Degree**

After the European Integration was completed the member states did not give up their former colonial lands. These regions, which are still considered the territory of the European Union, are called “Special Member State Territories”. These regions are divided into 3 sub-categories: The Outermost Regions, Overseas Territories and Special Cases. While the Overseas territories are the transoceanic colonial territories of Denmark, the Netherlands, and France, The Outermost Territories are the colonial territories of Portugal, Spain, and France. Special Cases consist of regions where Spain, Finland, Denmark, Cyprus, Italy, Germany and Greece have had problems in integration or have faced some border problems.

Among these regions, the only region bordering the Republic of Turkey is Dhekelia and Akrotiri regions, which belong to the United Kingdom. Although Dhekelia and Akrotiri region lost its status as a territory of the Union with the departure of the United Kingdom from the European Union and partially lost the concept of a Special Status Region, it is the only region whose continue its ties

with the Union politically. This makes the region a unique example in the world in this sense.

The United Kingdom has been using the region as both a political and commercial weapon for a long time. The future of the region is now in the hands of the Kingdom authorities whose left the Union and its position in the European Union - United Kingdom - Cyprus triangle in the future is a matter of curiosity. For the United Kingdom, which has acted as a pragmatist throughout history, the direction of these regions in the benefit-harm scale was examined and inferences were made in the following process.

Keywords: Overseas Territories, European Union, Cyprus, Sovereign Base Areas, Dhkelia, Akrotiri

**AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÖZEL STATÜLÜ BÖLGELERİ:
DİKELYA ve AĞROTUR**

İÇİNDEKİLER

TEZ/PROJE ONAY SAYFASI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM
AB ÜLKELERİNDE DENİZAŞIRI TOPRAK VE SÖMÜRGELERİN
DURUMU

1.1 DENİZAŞIRI TOPRAK VE SÖMÜRGELER	2
1.2 ÖZEL STATÜLÜ BÖLGELERİ AVRUPA BİRLİĞİ'NE BAĞLAYAN KRİTERLER	3
1.2.1 Euro Bölgesi	4
1.2.2 Gümrük Birliği	5
1.2.3 Şengen Bölgesi	6
1.2.4 Avrupa Katma Değer Vergisi Alanı	7
1.2.5 AB Vatandaşlığı	8
1.3 AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÖZEL STATÜLÜ BÖLGELERİ	9
1.3.1 En Dış Bölgeler	13
1.3.1.1 Azorlar	16
1.3.1.2 Madeira	17
1.3.1.3 Kanarya Adaları	19
1.3.1.4 Fransız Guyanası	20
1.3.1.5 Guadeloupe	21
1.3.1.6 Martinik	22
1.3.1.7 Saint Martin Kolektivitesi	23
1.3.1.8 Mayotte	24
1.3.1.9 Reunion	25
1.3.2 Denizaşırı Topraklar	25
1.3.2.1 Grönland	30
1.3.2.2 Curaçao	31
1.3.2.3 Sint Maarten	32
1.3.2.4 Bonaire	33
1.3.2.5 Sint Eustatius	34
1.3.2.6 Saba	35

1.3.2.7 Aruba	36
1.3.2.8 Fransız Polinezyası	36
1.3.2.9 Yeni Kaledonya	37
1.3.2.10 Wallis ve Futuna	38
1.3.2.11 Saint Barthelemy	39
1.3.2.12 Saint Pierre ve Miquelon	40
1.3.2.13 Fransız Güneyi ve Antarktika Toprakları (French Southern & Antarctic Territories)	41
1.3.3 İstisnai Durumlar	42
1.3.3.1 Melilla	42
1.3.3.2 Ceuta	43
1.3.3.3 Aland	44
1.3.3.4 Faroe Adaları	45
1.3.3.5 Livigno	46
1.3.3.6 Campione d'Italia	46
1.3.3.7 Büsingen am Hochrhein	47
1.3.3.8 Helgoland	47
1.3.3.9 Athos Dağı	48
1.3.3.10 Birleşmiş Milletler Kıbrıs Tampon Bölgesi	49
1.3.4 Transit Geçiş Yapılabilen Sınır Dışı Bölgeler	51
1.3.4.1 Saimaa Kanalı	51
1.3.4.2 Värskä-Ulitina yolu	51
1.3.5 Avrupa Birliği Üyesi Olmamasına Karşın Avrupa bütünleşmesi kapsamında yer alan Ülke ve Bölgeler	52
1.3.5.1 Türkiye	52
1.3.5.2 Lihtenştayn	53
1.3.5.3 Norveç	53
1.3.5.4 İsviçre	54
1.3.5.5 Monako	55
1.3.5.6 Andorra	56
1.3.5.7 San Marino	56
1.3.5.8 Vatikan	57

1.3.6 Brexit Sonrası Bazı Haklarını Koruyan Bölgeler	57
1.3.6.1 Cebelitarık	58
1.3.6.2 Kuzey İrlanda	59
1.3.6.3 Jersey, Guernsey ve Man Adası	59
1.4 Avrupa Birliği ile Özel Bölgeler Arasındaki Önemli Anlaşmalar	60
1.4.1 Yaounde Sözleşmeleri & Arusha Antlaşması	60
1.4.2 Georgetown Antlaşması	61
1.4.3 Lome Sözleşmeleri	61
1.4.4 Cotonou Antlaşması	62

İKİNCİ BÖLÜM

DİKELYA VE AĞROTUR BİRLEŞİK KRALLIK BAĞIMSIZ ASKERİ ÜS BÖLGESİ

2. Dikelya ve Ağrotur	63
2.1 Tarihsel Arka Plan	65
2.1.1 1878-1923 Arası	66
2.1.2 1923-1960 Arası	67
2.1.3 1960-Günümüz	67
2.2 Siyasi Statüsü	70
2.3 Coğrafi Yapısı	73
2.4 Demografik Yapısı	74
2.5 İklimi	74
2.6 Ekonomik Durumu	75
2.7 Askeri Üslerin Stratejik Önemi	75
2.8 Avrupa Birliği ile İlişkileri	78
2.9 Dikelya ve Ağrotur'un Brexit Sonrası Son Durumu	81
2.10 Mülakatlar	83
2.11 Bölgenin Olası Geleceği	85

SONUÇ

KAYNAKÇA

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABİHA	Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Anlaşma
ABGF	Avrupa Bölgesel Geliştirme Fonu
ACP	Afrika Karayipler Pasifik Ülkeleri Topluluğu
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKDVA	Avrupa Katma Değer Vergisi Alanı
AP	Avrupa Parlamentosu
ASF	Avrupa Sosyal Fonu
Bknz	Bakınız
DAT	Denizaşırını Topraklar
EDB	En Dış Bölgeler
EÜB	Egemen Üs Bölgeleri
GB	Gümrük Birliği
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
İD	İstisnai Durumlar
şB	şengen Bölgesi
ÖSB	Özel Statülü Bölgeler
UF	Uyum Fonu

GİRİŞ

Denizaşırı Topraklar Avrupa Bütünleşmesi'nin gölgede kalan fakat son derece önemli ve ilginç detaylarını teşkil eder. Bu bölgeler geçmişten bugüne Avrupa içerisinde var olmuş emperyalist ülkelerin kalıntıları olarak halen varlığını sürdürmektedirler. Günümüzde her ne kadar dekolonizasyonları devam etse de hâlihazırda pek çok bölge (başta Fransa, Portekiz, İspanya ve Brexit öncesi Birleşik Krallık olmak üzere) sömürge toprakları ile olan bağlarını ve üzerlerindeki hâkimiyetlerini sürdürmektedirler.

AB genişlemesi özelinde bu toprakların Birlik'e dâhil edilmesi hem Birlik açısından yayılmacı politikanın uygulanması üzerinde ticaret, sanayii ve tarımdaki destekleri ile faydalı olmuş, hem de koloniler adına AB'nin çeşitli siyasi ve maddi gücünden faydalanma açısından iki taraflı kazan-kazan durumu oluşturan bir yapı haline gelmiştir. Günümüzde AB Birleşik Krallık'ın bir dönem anıldığı gibi "Güneşin Batmadığı İmparatorluk" rumuzuna çok yakın olabilecek şekilde yerkürenin hemen hemen her noktasında kendisine bağımlı topraklara sahip durumdadır. İş bu tezde AB'nin geçmişinden kalan bu toprak parçalarını Birlik'e bağlayan kıstaslar incelendikten sonra bölgeler ile ilgili bilgiler verilecek, günümüzde bu topraklar ile AB'nin arasında bulunun mevcut bağlara değinilecektir. İkinci kısımda ise mevzubahis koloni topraklarının en önemlilerinden biri olan Güney Kıbrıs sınırları içerisindeki Birleşik Krallık Bağımsız Askeri Üs Bölgesi adı ile de anılan Dikelya ve Ağrotur bölgesi ve bölgenin Brexit sonrasındaki konumu incelenecektir. Uzmanlar tarafından alınan görüşlerle birlikte bölgenin gelecek dönemlerde AB ile Birleşik Krallık hatta Türkiye arasındaki ilişkilere olan etkileri ele alınacaktır.

Bölgenin içerisine her ne kadar şu an giriş mümkün olmasa da yakın bölgelerine ulaşıp çeşitli gözlemler yapılarak hakkında küçük de olsa somut bilgiler de edinilmiştir. 2023 itibariyle Dikelya hâlihazırda Güney Kıbrıs topraklarında olduğundan girişler yalnızca Güney Kıbrıs tarafından yapılabilmektedir. Ağrotur ile KKTC arasında Birleşmiş Milletler Tampon Bölgesi bulunduğundan girişler yine yalnızca Güney Kıbrıs tarafından yapılabilmektedir.

BÖLÜM I

AB ÜLKELERİNDE DENİZAŞIRI TOPRAK VE SÖMÜRGELERİN DURUMU

1.1 DENİZAŞIRI TOPRAK VE SÖMÜRGELER

Denizaşırı topraklar kelime anlamı olarak anayasal düzende bağlı olduğu devletten dış ilişkilerinde farklı olarak hareket edemeyen ve tam olarak bağımsızlığını kazanamamış fakat mevzubahis devlet ile sınırsal bağı olmayan devletlere denmektedir. Denizaşırı topraklar genel anlamıyla sömürge topraklarıdır ve modern anlamıyla sömürge kelimesi ele alındığında üretim ile uğraşan küçük devletlerin hammadde ihtiyacı olan büyük devletler tarafından askeri veya siyasi güç kullanılarak ele geçirilmesi, kontrol edilmesi, daha sonra mevcut bölgenin hammaddesinin yağmalanması ve iş gücünün köleleştirilerek kullanılması anlamını taşımaktadır. Sömürgeleştirme tam sömürge ve yarı sömürge olarak iki ana başlık olarak değerlendirilmektedir. Tam sömürgede sömürülen devlet hem ekonomik olarak hem de siyasi olarak ana devlete bağlı durumdadır. Yarı sömürgede ise pasif olan devlet siyasi olarak ana devlete bağlı olmasına karşın ekonomik olarak bağımsız hareket edebilmektedir. AB'nin denizaşırı topraklarının pek çoğu tam sömürge topraklarıdır. Konumuz dâhilinde olan Dikelya ve Ağrotur da tam sömürge konumunda olmasına karşın devlet statüsüne sahip olmayan askeri üs topraklarıdır.

Sömürgeciliğin ilk dönemlerinde sömürgecilik kültürel olarak ileri seviyede olan Batı toplumlarının farklı bölgelerdeki medeniyet bakımından geride kaldıklarına inandıkları kabile toplumlarını medenileştirme bahanesi ile beraber kendilerine bir ekonomik pazar yaratma kisvesi altında da işlenmiştir. Fakat bu sistemin doğru olmadığı zaman ilerledikçe sömürülen devletlerin sosyoekonomik ve siyasi yapılarında herhangi bir gelişme olmadığında hatta gerileme olduğu görüldüğünde anlaşılmıştır. (Ünver, 2010:6)

AB özelinde bu farklı statüli toprakların ilk kez antlaşmaların içerisine dâhil edilmesi 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması'nın 227. Maddesinde ele alınarak yapılmıştır. Bu maddede yalnızca dönem içerisindeki Fransız Denizaşırı Toprakları ve Cezayir'in statüsünün Topluluk ile olacak olan siyasi ve ekonomik ilişkilerine değinilmiştir. Bahsedilen denizaşırı bölgeler o dönem Fransız sömürgesi olan Guadeloupe, Fransız Guyanası, Martinik ve Reunion'dur. (Sönmez, 2014:106,107)

AB'nin Özel Statülü Bölgeleri'nin birçoğunun AB ile olan ilişkisi ilgili ülkenin bağlı olduğu üye devletin AB'ye dâhil olduğunda imzaladığı katılım antlaşması ile çizilmiştir. (Adaoğlu, 2009:129) Dikelya ile Ağrotur'un AB ile olan ilişkisi daha farklı pozisyonadadır. Öncelikle Birleşik Krallık'ın AB'ye dâhil olmasıyla oluşturulan siyasi ilişkiler 2004 yılında Kıbrıs'ın AB'ye katılmasıyla farklı bir boyut kazanmıştır.

1.2 ÖZEL STATÜLÜ BÖLGELERİ AVRUPA BİRLİĞİ'NE BAĞLAYAN KRİTERLER

AB ile Özel Statülü Bölgeler bazı siyasi veya ekonomik kriterler vasıtasıyla birbirleri ile entegre olmuş durumdadırlar. Bu kriterlerin en başında geleni ilgili bölgenin AB'nin kurucu antlaşmalarına veya başka bir deyişle resmi olmayan anayasasına tâbi olup olmadığıdır. Bu bölgelerin AB ile olan ilişkilerinde kilit olan antlaşmalar ilgili bölgenin bağımlı olduğu AB üyesi ülkenin AB'ye girişi esnasında imzaladığı katılım antlaşmalarıdır. Bunun yanında ilgili bölgeler Euro Bölgesi'ne üye olabilmektedirler veya bölgenin dışarısında kalarak farklı bir para birimi kullanabilmektedirler. Ayrıca ülkeler AB'nin en kuvvetli ekonomik birlikteliklerinden biri olan Gümrük Birliği'ne dâhil olabilir ya da olmayabilirler. Bölgeler AB'nin serbest dolaşım kuvvetlerinin başında gelen Şengen Bölgesi'ne de katılım konusunda özgürdürler.

Avrupa Katma Değer Vergisi Alanı ise AB üyesi olan ülkelerin katma değer vergisi oranlarını AB kuralları nezdinde belli sınırların içerisinde tutularak hem ilgili ülkeye hem de AB'ye maksimum faydayı verebilmesi için ayarlanması amacıyla bir antlaşma içerisine girilmesidir. AKDVA'ya üye olmak da zorunlu bir davranış değildir. Hatta AB üyesi olmayan ülkeler de AKDVA'ya katılabilmektedirler

Bu kriterler üzerinden yapılacak değerlendirmeler sonucunda ÖSB'ler ve AB arasındaki bağlantılara değinilecek ve Dikelya ile Ağrotur'un AB ile olan Brexit sonrasındaki ilişkisine değinilecektir.

1.2.1 Euro Bölgesi

AB'nin kuruluşundan bu yana en nihai hedefi tam siyasi bütünleşme yani bir başka deyişle Federal Avrupa Devletleri (Ya da Avrupa Birleşik Devletleri) topluluğunu oluşturabilmektir. Bu aşamada siyasal entegrasyondan fayda sağlayamayan AB rotasını değiştirip öncelikle ekonomik entegrasyona yönelmiştir. Günümüzde ekonomik entegrasyonun bir aşaması olan parasal birlik seviyesinde olan AB tam ekonomik birliktelik yolunda adımlar atmaktadır. Parasal birliğin en önemli enstrümanı olan Euro birlik içerisinde gerekli kriterleri karşılayan devletler arasında geçerli olmak üzere piyasalarda dolaşıma girmiştir.

Euro Bölgesi, resmi para birimi olarak Euro kullanan ülkelerin oluşturduğu bölgeye verilen addır. AB parasal birliğini tamamladıktan sonra 1999 yılında bankalar arasında, 1 Ocak 2002 tarihinde piyasalarda resmen tek para sistemine geçtiğinde otomatik olarak Euro kullanan ülkelerin oluşturduğu bölge Euro Bölgesi haline gelmiştir. (Şanlıoğlu ve Bilginoğlu, 2010) Bu bölge içerisine dâhil olan ülkeler finansal olarak Avrupa Merkez Bankası tarafından idare edilmektedir. Günümüzde 27 AB üyesi ülkenin 19'u Euro Bölgesi'ne katılım göstermektedir. Geriye kalan 8 üye ülkenin 7 tanesi Euro bölgesine katılabilmek için kriterler üzerinde gelişim göstermekte ve süreç tamamlandığında Bölge'ye katılma yolunda ilerlemektedir. Danimarka ise AB'ye katılım anlaşmasında kendi para biriminin korunması yönünde maddeler oluşturduğu için Euro bölgesine katılım göstermemiştir ve gelecek süreçlerde para birimi değiştirmeyecektir. (Europa.eu, 2022) 9 En Dış Bölgeler ülkesinin hepsi Euro bölgesine dahil durumdadır. Ayrıca 13 Denizaşırı Topraklar ülkesinin 3'ü ve 10 İstisnai Durumlar toprağının Faroe Adaları hariç 9 tanesi Euro bölgesine dâhildir. AB ile herhangi bir yasal bağı bulunmayan ülkelere Andorra, Monako, Vatikan AB ile yaptıkları anlaşma sonrasında Euro kullanımına geçmişlerdir. Bunun yanında yine yasal bağa sahip olmayan Kosova ve Karadağ'da Euro kullanmaktadır fakat bu ülkeler AB ile herhangi bir anlaşma yapmadıklarından

Euro'nun kullanımı henüz resmîyet kazanmamıştır. Brexit sonrası AB'den ayrılan Birleşik Krallık'ın Kıbrıs'taki bağımsız askeri bölgesi olan Ağrotur ve Dikelya'da ise Brexit Antlaşması gereğince halen Euro kullanılmaktadır. Birleşik Krallık'ın bu bölgelerden başka hiçbir bölgesinde resmi para birimi olarak Euro geçerli pozisyonda değildir. (Official Website of European Commision, 2022)

1.2.2 Gümrük Birliği

Gümrük Birliği (Farklı ülkeler arasında da çeşitli Gümrük Birlikleri kurulduğu için aslen tam adıyla Avrupa Birliği Gümrük Birliği olarak anılmaktadır.) ulusüstü kurumların ekonomik sisteme entegre olmuş ülkeler için kullandığı bir ekonomik entegrasyon biçimidir. Gümrük Birliği tam ekonomik bütünleşmenin Ekonomik İş Birliği Anlaşmaları ve Serbest Ticaret Bölgesi'nden sonra gelen üçüncü aşamasıdır. Gümrük Birliği'ne üye olan ülkeler ortak ekonomik politikaları izlemezler ancak Birlik içerisinde olan ülkeler Birlik'in dışında kalan üçüncü ülkelere karşı ortak bir tarife ve gümrük vergisi politikası izlemekle mükelleftir. Gümrük Birliği serbest dolaşımdan bir önce gelen ekonomik entegrasyon biçimidir. Gümrük Birliği içerisinde olan ülkelerde mallar serbest olarak dolaşsa da işçiler serbest olarak dolaşamazlar. (Özkoç, 2019) Gümrük Birliği'nin içerisinde olan ülkeler kendi aralarında yapacak oldukları ticaretlerde ortak gümrük tarifesi uygulayarak ya da herhangi bir gümrük vergisi uygulayamazlar. Burada önemli olan bu ülkelerin beraber hareket etmek zorunda olmalarıdır.

AB'nin 27 tam üye ülkesinin ve 9 En Dış Bölgeler ülkesinin hepsi Gümrük Birliği doğal üyesidir. 10 İstisnai Durumlar topraklarından Campione d'Italia, Athos Dağı ve Aland hariç 7 bölge Gümrük Birliği'nin dışarısında kalmaktadır. AB üyesi olmayan Türkiye, Andorra, San Marino, Monako, Akrotiri ve Dikelya Bağımsız Askeri Bölgesi ise Gümrük Birliği'nin üye olan bölgelerden olmuştur. Bahsi geçen ülkeler içerisinde mallar herhangi bir gümrük vergisi ile karşılaşmadan ticarete konu olabilmektedir. Söz konusu ülkeler kendi içlerindeki ticaretler haricinde üçüncü parti ülkelere ticaret yaparken aynı vergilendirme oranlarını kullanmak zorundadırlar. Bu ülkelerin bazıları asıl olarak Gümrük Birliği üyesi değildirler ve yalnızca iki ülke arasında yapılan bilateral anlaşmalar ile Gümrük Birliği'nin doğal üyeleri ile benzer

koşullarda hareket edebilmektedirler. Ülkemiz de AB'ye üyelik kapsamında 1963 yılından beridir Gümrük Birliği'nin tamamen yerleştirilmesi adına çalışmalar yapmaktadır. Bu aşamalar 1995 yılında tamamlanmıştır ve Türkiye Cumhuriyeti 1 Ocak 1996 yılında resmen Gümrük Birliği'ne dâhil edilmiştir.

1.2.3 Şengen Bölgesi

Şengen Bölgesi veya diğer adıyla Şengen Anlaşması Bölgesi AB üyesi ülkelerin katıldığı ve anlaşmaya söz konusu ülkelerin içerisinde hizmet ve kişilerin herhangi bir sınır kontrolüne maruz kalmadan dolaşabilmesini sağlayan sistemin kapsadığı bölgeye verilen addır.

Şengen Bölgesi ilk kez 1985 yılında Almanya, Fransa ve Benelüks ülkeleri arasında sınır kontrollerinin kaldırılmasıyla oluşturulmuş, 1995 Maastricht Antlaşması ile üye ülkelerin büyük çoğunluğu bu bölgeye eklenmiştir. Günümüzde 22 AB üyesi devlet ve 4 üye olmayan devlet olmak üzere 26 devlet Şengen Bölgesi'ne dâhildir.

22 AB üyesinin haricinde AB üyesi olmadan Şengen Bölgesine katılım gösteren 4 ülke daha vardır (İzlanda, Norveç, İsviçre ve Lihtenştayn). Monako, San Marino, Vatikan'ın ise AB üyesi olmamalarına, Şengen Serbest Dolaşımı'na dâhil olmamalarına ve vizesiz seyahate izin vermemelerine karşılık sınır kontrolleri rutin sınır kontrollerine göre gevşetilmiş haldedir. EDB ülkelerinin 3 tanesi Şengen Bölgesi üyesi iken (Azorlar, Madeira, Kanarya Adaları) 4 AB üyesi ülke ise (Güney Kıbrıs, Bulgaristan, Hırvatistan, Romanya) AB üyesi olmalarına karşın gerekli kriterleri yerine getiremedikleri için Şengen Bölgesi'ne katılmamışlardır. İleriki dönemlerde bu ülkeler kriterlerini yerine getirip Şengen Bölgesi'ne olan üyeliklerini tamamlamak ile mükelleftirler. İrlanda'nın durumu ise bu ülkelere göre daha değişiktir. İrlanda Brexit sonrasında AB'den ayrılan Birleşik Krallık ile sınır kapılarını denetlemeye almak istememektedir. Bu iki yönetim Brexit Anlaşmaları esnasında kendi aralarında olan "Ortak Seyahat Alanı" anlaşmasına devam etmek üzere anlaşmışlardır. Bu nedenle İrlanda AB'ye üye olmasına ve Şengen Bölgesi'nin kriterlerini karşılamasına karşın bölgeye katılımını tamamlamayan tek ülke konumundadır. (Schengenvisainfo, 2022) (Üstün, 2014)

Bahsedilen ülkelerin haricinde Faroe Adaları hariç tüm İstisnai Durumlar bölgeleri Şengen Bölgesi'ne katılım göstermektedir. Denizaşırı Topraklar'ın ise hiçbir Şengen Bölgesi'ne katılım göstermemiştir. Norveç her ne kadar Şengen Bölgesi'nde olsa da 5 büyük Norveç adasından yalnızca Jan Mayen Şengen Bölgesi içerisinde. Svalbard, Bouvet, I. Peter ve Queen Maud adaları antlaşma gereği Şengen Bölgesi dışarısında bırakılmıştır. (Official Journal of the European Union, 1999)

Birleşik Krallık'ın Kıbrıs toprakları üzerindeki bağımsız askeri üssü Dikelya ve Ağrotur ise her ne kadar Birleşik Krallık AB'den ayrılrsa da antlaşmalar gereği ileriki dönemlerde gereken kriterleri sağlayacak ve Şengen Bölgesi içinde kalacaktır. Benzer bir şekilde Cebelitarık bölgesi de Brexit sonrasında İspanya ile sınırlarını açmak için çalışmalara başlayacak ve en yüksek derecede mal, kişi ve hizmet aldığı ülke olan İspanya ile arasındaki sınırların kontrollerini kaldıracaktır. (Laudette, 2020)

1.2.4 Avrupa Katma Değer Vergisi Alanı

AB'nin ürünlerden ve servislerden aldığı vergilendirme sistemine Avrupa Katma Değer Vergisi, bu ülkelerin oluşturduğu alana ise Avrupa Katma Değer Vergisi Alanı denilmektedir. AB'nin kurumları vergi toplamamasına karşın AB üyesi ülkeler AB yönetim organlarının belirlediği vergilendirmeye uymak zorundadırlar. Bu KDV'ler %17 (Lüksemburg) ile %27 (Macaristan) arasında değişmektedir. AB üyesi ülkeler toplanan bu vergiler oranında olarak AB bütçesine katkıda bulunurlar. (vatglobal.com, 2022)

AKDVA'nın işleyişi AB'nin yürürlüğe koyduğu bir dizi direktif ile gerçekleşmektedir. Vergiler ürünün ilk üretildiği andan itibaren kademeli olarak alınmaktadır ve son olarak ürünü satın alan halk tarafından ilgili devletin hazinesine ödenmektedir ve AB bu kısma kadar ödenen verginin kontrolünde bulunmamaktadır. (Ec.europa.eu, 2022)

Daha öncesinde 1977 yılındaki 77/388/EEC Sayılı Konsey Direktifi ile düzenlenen ancak bazı aksaklıklar ve Birlik içerisine sürekli olarak yeni ekonomilerin eklenmesi sebebiyle tam anlamıyla işlevselliğine başlayamayan AKDVA 2006/112/EC Sayılı Konsey Direktifi ile yapılan son düzenlemeler ile birlikte 28

Kasım 2006 tarihinde (ilk olarak Birlik içerisinde katılan ülkelerin ekonomisindeki uyumu artırmak amaçlı olarak daha sonrasında ise ülkelerin kurumları arasındaki işleyişlerin uyumunu artırmak amacıyla) yürürlüğe girmiştir. AKDVA'ya AB'ye resmi olarak üyelik sağlayan tüm devletler katılmaktadır. Bu ülkelerin haricinde 13 EDB bölgesinden sadece Azorlar ve Madeira AKDVA'ya katılım göstermektedir. 9 DAT ülkesinin ve 10 İD bölgesinin ise hiçbirisi AKDVA üyesi değildir fakat Monako, Ağrotur ve Dikelya AKDVA'nın birer üyesidirler. (Official Journal Of European Union, 2006)

1.2.5 AB Vatandaşlığı

AB Vatandaşlığı AB ile doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantı içerisinde olan ülke vatandaşlarının bir çatı altında toplanarak kendi ülke vatandaşlıkları haricinde AB'nin belli başlı vatandaşlık haklarından yararlanmalarına olanak sağlayan sistemdir.

İlk kez 1984 yılında “Avrupa Birliği'ni Kuran Taslak Antlaşma” ile adı anılmaya başlanan ve 1987 yılındaki 87/327 sayılı AB Konseyi kararıyla birlikte yasal olarak ilk düzenlenmesi yapılan Avrupa Vatandaşlığı fikri 1993 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile resmi olarak yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşmayla beraber AB içerisinde ilgili devletlerin vatandaşları ilgili bölgede serbestçe dolaşabilmek, ikamet edebilmek, oy kullanabilmek ve seçilebilmek, AP'ye aday olmak ve oy kullanabilmek, farklı bir üye devletin sınırları içerisinde o bölgenin vatandaşları ile aynı hukuki yetkilere sahip olabilmek ve parlamentoya ulaşarak kendi lisanında şikâyet edebilme haklarını kazanmışlardır. (Batır, 2017)

Serbestçe dolaşabilmekten kastedilen AB'nin Şengen Bölgesi'ne dâhil olan ülkelerinde herhangi bir kısıtlamaya maruz kalmaksızın konaklayabilme, iş arayabilme ve ziyaret edebilme hakkıdır. İkamet edebilme ise AB vatandaşı kimselerin yine bu bölgeler içerisinde istedikleri ülkede ikamet edebilmelerine olanak sağlayan haktır. AB üyesi ülkelerin hepsi ve EDB'lerin hepsinin vatandaşları otomatik olarak AB vatandaşı statüsündedir. DAT'lerin ise Fransız Güneyi ve Antarktika Toprakları hariç tümü AB vatandaşıdır. İD'lerin ise Faroe Adaları hariç tamamı AB vatandaşıdır ve oy kullanabilme haklarına sahiplerdir. Ağrotur ile Dikelya bölgesi askeri bölge

olduğundan ve Birleşik Krallık'ın Brexit süreci ile AB'den ayrıldığından dolayı AB vatandaşı olarak sayılmamaktadırlar ve herhangi bir AB seçimine katılamamaktadırlar.

1.3 AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ÖZEL STATÜLÜ BÖLGELERİ

AB'nin Özel Statülü Bölgeleri AB oluşmadan önceki dönemlerde Birleşik Krallık, Fransa, Hollanda ve Danimarka'nın Avrupa'nın siyasi haritası dışında bulunan toprakları ve sömürge ülkelerinin AB'nin meydana gelmesiyle beraber topluluğa entegre edilmesiyle oluşmuştur. ÖSB'de yaşayan kişilerin büyük çoğunluğu prensip olarak AB vatandaşıdır ve bu bölgeler AB'nin resmi olmayan topraklarına katılmışlardır. Ancak ÖSB'lerin bazıları hukuki olarak Avrupa Birliği'nin kanunlarına tam olarak bağlı değildir. (Sümer, 2012:1)

Son haliyle hâlihazırda 32 farklı ülke ve toprak eski kolonyal statüleri sebebiyle AB ile siyasi bağ içerisindedir. ÖSB'nin 9 tanesi En Dış Bölgeler (EDB-Outermost Region) olarak 13 tanesi Denizaşırı Topraklar (DAT-Overseas Countries & Territories) 10 tanesi de İstisnai Durumlar (İD-Special Cases) olarak ayrılmaktadır. Bunların yanında AB sınırları dışında olmasına karşın içerisinden sadece transit olarak geçiş yapılabilen iki adet bölge ve AB üyesi olmamasına karşın bölge ve ülkeleri AB'ye bağlayan kriterlerden bazılarına katılan 9 ülkeden oluşmaktadır. Ayrıca Brexit sonrasında Birleşik Krallık AB'den ayrılmasına karşın bazı özel anlaşmalar ile AB ile ilişkilerini sürdüren beş bölge de incelenecektir. Siyasi olarak bağlı oldukları ülkeler parantez içerisinde olacak şekilde AB'nin ÖSB'leri:

EDB:

- Azorlar (Portekiz)
- Madeira (Portekiz)
- Kanarya Adaları (İspanya)
- Fransız Guyanası (Fransa)
- Guadeloupe (Fransa)
- Martinik (Fransa)
- Saint Martin Kolektivitesi (Fransa)

- Mayotte (Fransa)
- Reunion (Fransa)

DAT:

- Grönland (Danimarka)
- Curaçao (Hollanda)
- Sint Maarten (Hollanda)
- Bonaire (Hollanda)
- Sint Eustatius (Hollanda)
- Saba (Hollanda)
- Aruba (Hollanda)
- Fransız Polinezyası (Fransa)
- Yeni Kaledonya (Fransa)
- Wallis ve Futuna (Fransa)
- Saint Barthelemy (Fransa)
- Saint Pierre ve Miquelon (Fransa)
- Fransız Güneyi ve Antarktika Toprakları (French Southern & Antarctic Territories)
(Fransa)

İD:

- Melilla (İspanya)
- Ceuta (İspanya)
- Aland (Finlandiya)
- Faroe Adaları (Danimarka)
- Livigno (İtalya)
- Campione d'Italia (İtalya)
- Büsingen am Hoherhein (Almanya)
- Helgoland (Almanya)
- Athos Dağı (Yunanistan)
- Birleşmiş Milletler Kıbrıs Tampon Bölgesi (*de jure*)

Transit geçiş yapılabilen sınır dışı bölgeler:

- Saimaa Kanalı (Finlandiya)
- Värska–Ulitina yolu (Finlandiya)

Avrupa Birliği üyesi olmamasına karşın bazı haklara sahip ülke ve bölgeler:

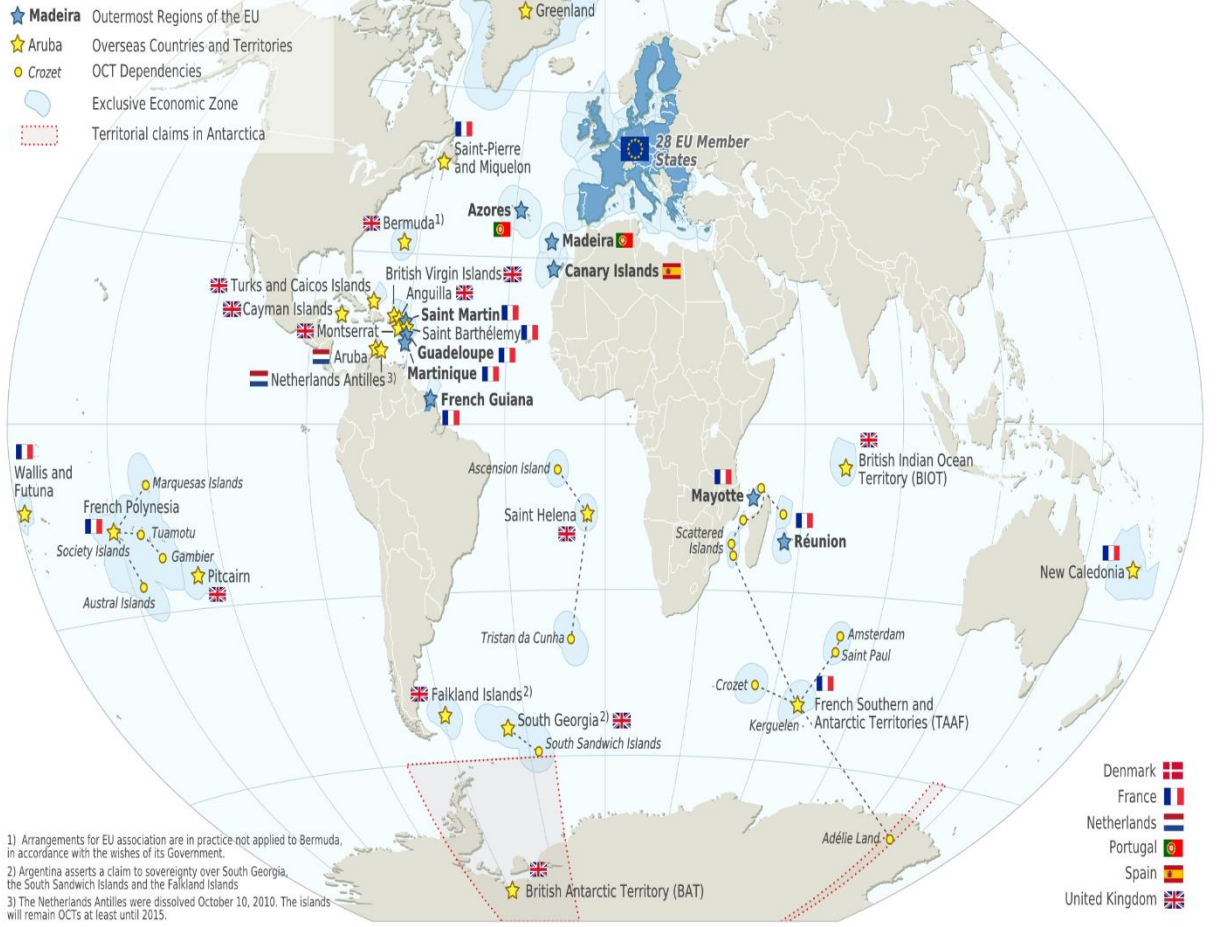
- Türkiye
- Lihtenştayn
- Norveç
- İsviçre
- İrlanda
- Monako
- San Marino
- Andorra
- Vatikan

Brexit sonrası bazı haklarını koruyan fakat Avrupa Birliği bölgesi sayılmayanlar:

- Cebelitarık
- Kuzey İrlanda
- Dikelya ve Ağrotur

Şeklinde sıralanmaktadır. Bu bölgelerin Faroe Adaları, Grönland, Hollanda Antilleri, Fransız Denizaşırı Bölgeleri, AB üyesi olmamasına karşın bazı haklara sahip ülke ve bölgeler ile Brexit sonrası haklarını koruyan bölgeler hariç hepsine AB'nin antlaşmaları doğrudan uygulanmaktadır. Dikelya ve Ağrotur Brexit sonrası yapılan protokollerle bazı entegrasyonların dışında bırakılırken bazılarına halen dâhildir. (Ec.europa.eu, 2022)

EU Overseas Countries and Territories (OCT) and Outermost Regions (OMR)

AB'nin Brexit Öncesi Özel Bölgeleri (Kaynak: Adler-Nissen ve Gad 2013)

1.3.1 En Dış Bölgeler

EDB, AB üye ülkelerine olan bağları sebebiyle AB toprağı sayılan ama Kıta Avrupası'na herhangi bir sınırsal bağı olmadan uzak mesafelerde yer alan ülkelerdir. Kanunen AB üye ülkeleri olmalarına karşın antlaşmalar gereğı kimi yükümlölüklerden feragat edebilen EDB'ler ABİHA'ya göre birincil ve ikincil AB Hukuku normlarından direkt olarak sorumlu durumdadırlar. Yine de sosyal yapıları ve ekonomik durumları göz önüne alındığında küçük sayılabilecek ülkelerden oluşları, sadece belirli ürünlerin üretimini ve ihracatını yapabilmeleri, merkezi yönetimlerinden uzak mesafelerde bulunmaları, farklı iklimleri ve bu koşulların üzerinde yapılacak değişiklikler ya da bağımlılıkların bu toprakların gelişiminde ciddi hasara yol açabilme ihtimali sebebiyle bazı hükümler bu ülkelere karşı istisna olabilmektedir.

Bir ülke veya bölgenin EDB sayılabilmesi için 4 farklı kural mevcuttur. Bu kurallar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Bölge AB'ye tam üye olan ülkelerden birinin koloni toprağı olmalı fakat Kıta Avrupası'ndan çok uzakta yer almalıdır. Ayrıca bölge ada veya anklav durumunda bulunmalıdır. Bunun yanında bu bölgeler AB'nin ticaret yollarının dışarısında ve Avrupa Tek Pazarı'nın faydalarından yeteri kadar faydalanamayacak pozisyonda olmalıdır.
- Bölge limitli bir iç pazara ve kısıtlı bir ticari ürün çeşitliliğine sahip olmalıdır ya da tek ürünün ihracatına yoğunlaşmış olmalıdır.
- Farklı bir topografik yapıya, arazi olarak kısıtlı bir büyüklüğe ve bölgenin iklim değişikliklerine ve iklimin ekstrem koşullarına maddi olarak karşı koyamayacak ekonomik güçte olmalıdır.
- Bölgenin çevresindeki ülkeler AB'ye üye olmayan üçüncü taraf ülkeler olmalı ve bu bölgeler AB ile olan ilişkilerinde bu sebepten dolayı dayanışma ve entegrasyon problemleri yaşamalıdırlar. (EU Outermost Regions Action Plan, 2013)

Bu maddelerin varlığı bahsedilen ülkelerin gelişimi, refahı ve kalkınması üzerinde sorunlar yaratacağı için AB bu ülkeler üzerindeki politikasını değiştirip daha çok destek temelli bir siyaset gütmeye başlamıştır. Bunun sonucunda da EDB kurumları doğmuştur.

EDB ülkeleri yalnızca ticari olarak değil bulunduğu bölgeler açısından siyasi, askeri ve ilmi olarak da önem arz etmektedirler. AB EDB'leri üzerinde deniz ve kara ekosistemleri, ilaçbilim, yenilenebilir enerji ve uzay bilimi üzerine çalışmalar yapan pek çok araştırma merkezlerine sahiptir. Ayrıca EDB'ler AB'nin pek çok fon faaliyetinden de faydalanmaktadır. Bunlar Avrupa Bölgesel Geliştirme Fonu (ABGF) ve Avrupa Sosyal Fonu (ASF) gibi uluslararası alanda bilinirliğe sahip olan fonlardır. Bunun yanında EDB'ler AB'nin tarım, balıkçılık ve uzak adalara yapılan ekstra yardımlarından da faydalanmaktadır. 2014-2020 yılları arasında aktif edilen MAC programı Madeira, Azorlar ve Kanarya Adaları'nın Batı Afrika ülkelerine olan ilişkilerini geliştirmek amacıyla başlatılmıştır. MAC programı haricinde aynı dönem içerisinde işleme koyulan "the Interreg" programı ise aşağıdaki konular üzerinde çalışmaktadır:

- Saint Martin ile Saint Maarten arasındaki bağların güçlendirilmesi,
- Mayotte ile Komorlar Birliği'nin arasındaki bağların güçlendirilmesi,
- Martinik, Guadeloupe, Saint Martin ve Fransız Guyanası'nın Karayipler bölgesindeki diğer ülkelerle bağların güçlendirilmesi,
- Reunion ile Mayotte ile Hint Okyanusu ülkeleri arasındaki bağların güçlendirilmesi,
- Fransız Guyanası ile Surinam ve Kuzey Brezilya Eyaletleri arasındaki bağların güçlendirilmesi.

Şeklinde tanımlanmıştır. (Monfret, 2017:4) Ayrıca 2013-2017 yılları arasında EDB ülkelerinin geliştirilmesi ve sosyoekonomik durumlarının diğer üye ülkelere yaklaştırılabilmesi amacıyla AB 5 milyar Euro'luk bir Uyum Politikası paketi açıklamıştır. Bu pakete ABGF ve ASF'nin yanı sıra Uyum Fonu (UF)'de dâhil olmuştur. (Laissy, 2010:4)

EDB ülkelerinin tamamı GB'ye bağlı olsa da bu ülkelerin bazıları ŞB ve AKDVA'ya dâhil değildir. 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile ilan edilen 7 EDB'ye 2007 yılında imzalanan Lizbon Antlaşması ile birlikte Saint Barthelemy ve Saint Martin de eklenmiş ve sayı dokuza yükselmiştir. Saint Barthelemy 2012 yılında EDB'den ayrılıp DAT statüsüne geçmeyi referandum ile onaylamış, Mayotte ise 2014 yılında DAT statüsünden EDB statüsüne geçme işlemlerini başarıyla tamamlamıştır. (Ec.europa.eu, 2022)

EDB ülkeleri ABİHA'daki hükümleri sanki AB ülkesiymiş gibi sistemlerinde uygulamasına karşın kendilerine atfedilmiş bir madde de mevcuttur. ABİHA'nın 349. Maddesinde:

“Guadeloupe, Fransız Guyanası, Martinik, Réunion, Saint-Barthélemy, Saint-Martin, Azor Takımadaları, Madeira Takımadaları ve Kanarya Adaları'nın, uzaklıkları, ada oluşları, küçük yüzölçümleri, zorlu topoğrafyaları ve iklimleri, ekonomik olarak az sayıda ürüne bağımlı olmaları gibi, sürekli oluşları ve bir araya gelmeleri gelişmelerini ciddi olarak etkileyen faktörlerle ağırlaşan yapısal nitelikteki sosyal ve ekonomik durumlarını göz önünde bulundurarak, Konsey, Komisyon'un önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra, özellikle Antlaşmalar'ın, ortak politikalar da dahil, bu bölgelere uygulanmasının koşullarını belirlemeyi amaçlayan spesifik tedbirler kabul eder. Bu spesifik tedbirlerin, Konsey tarafından özel yasama usulü uyarınca kabul edilmesi durumunda da Konsey, Komisyon'un önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra hareket eder.

Paragrafta belirtilen tedbirler, özellikle, gümrük ve ticaret politikaları, maliye politikası, serbest bölgeler, tarım ve balıkçılık politikaları, hammadde ve temel tüketim mallarının tedarikine ilişkin koşullar, devlet destekleri, yapısal fonlara ve yatay Birlik programlarına erişim koşulları gibi alanlara ilişkindir.

Konsey, 1. Paragrafta belirtilen tedbirleri, iç Pazar ve ortak politikalar da dâhil, Birlik hukuk düzeninin bütünlüğünü ve uyumunu bozmadan, merkezden en uzak bölgelerin özel niteliklerini ve onları sınırlayan koşulları göz önünde tutarak kabul eder.”

Bu maddeden açıkça görülmektedir ki bu ülkeler AB entegrasyonunda esnek yapıya sahip olan istisnai durumların kabul edilebileceği ülkelerdir. AB yönetimi mevzubahis ülke ve toprakların entegrasyonu sürecinde bazı katı kurallarından feragat ederek esnek yapıli bütünleşme davranışı ile hareket etmiştir. Bu davranış sonraki süreçlerde bu ülkelerin tam olarak entegre olmasını hedeflemek anlamına da gelmektedir.

Ab'nin En Dış Bölgeleri (kaynak: https://en.econostrum.info/1-million-to-help-young-people-in-the-outermost-regions-of-France-Spain-and-Portugal_a1384.html)

1.3.1.1 Azorlar

Resmi adıyla Azorlar Otonom Bölgeleri, Madeira ile birlikte Portekiz'in iki otonom bölgesinden birisi olan ve 9 küçük adadan oluşan bir adalar grubudur. Azor Adaları volkanik patlamalar neticesinde meydana gelmişlerdir ve bu sebepten dolayı yükselti yer yer 2000 metrenin üzerine çıkmaktadır. Bu yükseltiler adanın bazı dağlarının Avrupa'nın en yüksek dağları olmasına neden olmaktadır. Adalar bağlı oldukları Portekiz'in başkenti Lizbon'dan 1400 km batıda, Atlas Okyanusu'nun ortasında konuşlanmıştır. Her ne kadar ekonomik yoğunluk Ponta Delgada etrafında çoğunluk gösterse de Azorlar'ın başkenti 3 farklı şehirden oluşmaktadır. Bunlar Ponta Delgada, Horta ve Angra şehirleridir. Bu üç şehirden kanunen başkentliği üstlenen şehir Angra do Heroismo şehridir. (Britannica, 2022) 250.768 kişilik nüfusa sahip olan

Azorlar'da (Instituto Nacional de Estadística, 2021) halk genel olarak büyükbaş ve çiftlik hayvancılığı yapmakta geri kalan kısım ise balıkçılık ve turizm ile geçimini sağlamaktadır. (American Heritage Dictionary, 2022) Aynı zamanda ada üzerinde süt üretimi de oldukça yaygındır. Ada kendi başına Portekiz'in süt üretiminin %30'unu karşılamaktadır. (Monfret, 2017:7)

Azorlar ilk kez 1472'de Portekizli denizciler tarafından keşfedilmiştir. 16 ve 17. Yüzyıllarda Avrupa-Amerika-Hindistan ticaret üçgeninde bir durak noktası haline gelen Azorlar günümüzde özellikle Kuzey Amerika'dan gelen göçmenlerin yatırımlarıyla gelişen ekonomisi ile varlığına istikrarlı bir şekilde devam etmektedir. (Azores.com, 2022)

Bulunduğu konum itibarıyla İkinci Dünya Savaşı'nda özellikle Birleşik Krallık ordusunun Atlantik'teki önemli kontrol noktası olan bölge (daha öncesinde tamamen Portekiz toprağı olmasına karşın) 1974 Darbesi ile başlayan Portekiz hükümetindeki boşluktan yararlanan Azorlar Özgürlük Cephesi'nin Azorlar'ı tamamen bağımsız bir devlet yapma çabası ile merkezi yapıdan uzaklaşmış ve 1976 yılında ateşkes ilan edildikten sonra Portekiz'in otonom bölgelerinden biri haline gelmiştir. Bölgede aynı zamanda NATO'nun bir üssü de vardır ve üs Atlantik üzerinde kritik bir öneme sahiptir. (Flagmakers, 2022)

Portekiz Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak Azorlar AB'nin dolaylı üyesidir ve ŞB içerisinde. Azorlar AB'nin EDB başlığı altında yer almaktadır ve aynı zamanda GB'ye de dâhildir. Azorlar'da para birimi olarak Euro kullanılmaktadır. Bunun yanında Azorlar AKDVA'ya katılmamakla birlikte kendine ait özel bir KDV değeri kullanabilmektedir ve vatandaşları AB vatandaşıdır. (Adaoğlu, 2009:146) (Ec.europa.eu, 2022) 2008 yılında yapılan revizyonlarla beraber Azorlar AB'nin bir parçası olmaktan çıkma tehdidine rağmen bağımsız yapıya kavuşması adına ciddi adımlar atmışlardır.

1.3.1.2 Madeira

Madeira Otonom Bölgesi, Azorlar ile birlikte Portekiz'in iki otonom bölgesinden birisidir. İspanya'ya bağlı Kanarya Adaları'na 400 km olmasına karşın Fas'tan yalnızca 320 km uzaklıkta olan Madeira siyasi olarak Portekiz'e bağlı bir

adadır. Nüfusu 2016 sayımına göre 289.000 kişidir ve başkenti Funchal'dır. (Bowler, 2018) Portekiz ülkesine bağlı olan 308 belediyeden 19'unu Azorlar kontrol ederken 11 tanesi ise Madeira vilayetine aittir. (Tekdere, 2019:257)

Ada'nın geçim kaynakları turizm, şarap yapımcılığı ve futboldur. Ada'ya yılda 1,4 milyon turist gelmektedir ki bu neredeyse nüfusun 5 katına tekabül etmektedir. Adada yapılan Madeira Şarapları da degüstatörler arasında oldukça üne sahiptir. (Ashton, 2022) Bunun haricinde Maritimo ve Nacional futbol kulüpleri ile Portekiz Futbol Ligi'ne yani bir anlamda Avrupa Ligleri'ne katılabilen Madeira başta dünyaca ünlü futbolcu Cristiano Ronaldo olmak üzere pek çok popüler Portekiz A Milli Futbol Takımı oyuncusunu yetiştirmesiyle ünlüdür.

1419 yılında Portekiz'e koloni olarak katılan Madeira Atlantik üzerinde hareket eden gemilerin önemli bir durak noktası olmuştur. 1980 yılında alınan kararla bölgeye ekonomik destek olması amaçlı olarak Madeira Serbest Ticaret Bölgesi kurulmuştur. (Internationa Business Center of Madeira Official Website, 2022)

1976 yılında otonom haline kavuşan Madeira AB'nin EDB statüsüne dâhildir. ABİHA'ya göre Madeira AB'nin birincil ve ikincil hukuk kaynaklarından direkt olarak sorumlu ve bağımlıdır. Yine de bulunduğu konum, küçük yapısı ve coğrafi durumu itibariyle Madeira bazı AB hükümlerinden ayrıcalıklı olarak yararlanıp farklı hareket edebilmektedir. Bunun bir örneğine bölgenin gelişmesini amaçlayan Madeira Serbest Ticaret Bölgesi'nin kurulumuna verilen izin ile rastlayabilmekteyiz. Madeira AB sınırları içerisinde olmasıyla birlikte vatandaşları doğal olarak AB vatandaşlığına üyedir. Aynı zamanda Madeira ŞB, GB ve AKDVA'nın da doğal bir üyesidir. (Ec.europa.eu, 2022) (Adaoğlu, 2009:146) Madeira'ya giriş yapacak olan ŞB üyesi ülkeler herhangi bir sınır kontrolü ile karşılaşmazken bu bölgeye dahil olmayan kişilerden ek belgeler talep edilebilmektedir. AB ile ilişkisi olmayan ülkelerin vatandaşları ise kimi zaman Portekiz'e mecburi giriş yaparak Madeira topraklarına geçiş yapma hakkını kazanabilmektedirler. (Madeira-tourist.com, 2022)

Madeira her ne kadar AB'den her yıl fonlarına aktarılan 2 milyar dolarlık büyük bir bütçeye sahip olsa da 250.000'e yakın nüfusuna rağmen AB'ye karşı yaklaşık 6 milyar dolarlık bir hazine borcuna girmiştir. Bunun üzerine 2012 yılında Madeira'nın bütçe kontrolü 2015 yılına kadar Portekiz Ulusal Hazinesi'ne devredilmiştir. Günümüzde bu anlaşma aktifliğini yitirse de Madeira finansal

durumunun istikrarlı kalabilmesi için halen Portekiz Merkez Hükümeti ile beraber çalışmalar yapmaktadır. (Freeman, 2012)

1.3.1.3 Kanarya Adaları

Aynı zamanda Kanaryalar olarak da bilinen Kanarya adaları Fas'ın 100 kilometre batısında yer alan Macaronlar bölgesinin içerisinde İspanya'ya bağlı bir otonom adalar bütünüdür. (Boe.es, 2018)

Kanarya adaları her ne kadar Afrika Tektonik Tabakası'na dâhil olsa da kanunen AB'nin bir parçasıdır. Adanın ismi bir kuş olan kanaryadan esinlenilerek koyulmamıştır. Adanın ismi Latince köpek manasına gelen “*canine*” kelimesinden gelmektedir ve adanın isminin üzerinde çok fazla köpeğe rastlanmasından dolayı Köpek Adası olarak yerleşmesine sebep olmuştur. İlk keşfedilişi Kanarya Adaları'nda olan kanaryanın ismine bu adaların ismi verilmiştir.

Kanarya Adaları sekiz büyük adadan ve birçok küçük adacıktan oluşmaktadır. Adaların üzerinde 2019 sayımına göre 2.135.389 kişi yaşamaktadır. (Boe.es,2019) Bu nüfusla beraber Kanarya Adaları EDB ülke ve topraklarının toplam nüfusunun neredeyse %45'ini oluşturmaktadır ve nüfus sıralamasında birinci sırada yer almaktadır. Ada genellikle diğer Atlantik adalarında olduğu gibi volkanik patlamalarla meydana gelmiştir. Ada'nın Tenerife şehrinde yer alan Teide Dağı okyanus tabanı da hesaba katıldığında Dünya'nın en uzun üçüncü yükseltisi olmaktadır. Özellikle anakaradan uzak ve okyanusun ortasında egzotik bir yer olmasından dolayı ada turizm ile geçimini sağlamaktadır. Kanarya Adaları'na yılda ortalama 12 milyondan fazla insan turist ziyareti gerçekleştirmektedir. (Visit-Plus, 2022)

Ada 1927 yılında Tenerife ve Las Palmas olarak iki farklı bölgeye ayrılmıştır ve iki farklı başkente ortaklaşa olarak sahiplik yapmaktadır. Bunlar Las Palmas de Gran Canaria ve Santa Cruz de Tenerife'dir. Kanarya Adaları özellikle kolonileşme dönemlerinde İspanya İmparatorluğu'nun Latin Amerika'ya ulaşmadan önceki durak noktası olarak görev yapmıştır. Bunun yanında Atlantik üzerinden yapılan ticaretlerde çok büyük önemi mevcuttur. (Es.wikisource.com, 2022)

Bir İspanyol toprağı olan Kanarya Adaları ŞB ve GB'ye doğal olarak üyedir fakat AKDVA'ya dâhil olmamıştır. Kanarya Adaları'nın İspanya'nın AB'ye Katılım

Anlaşması'nın 25. Maddesinde belirlenen farklı bir vergilendirme sistemi bulunmaktadır. Ülkede katma değer vergisinin yanı sıra %13,5 ile %3 arasında değişen, genel olarak %7 civarında seyreden bir satış vergisi de mevcuttur. Yine de belli başlı bazı ürünlerin İspanya'ya ya da AB'ye ticareti sırasında %0 vergi oranı ile de hareket edilebilmektedir. Bölgede bulunan deniz yatağı kaynaklarından dolayı adaların münhasır ekonomik bölgesinin ilan edilmesi konusunda Fas ile İspanya hükümetleri yıllardır süregelen bir anlaşmazlık içerisinde. Ayrıca Kanarya Adaları vatandaşları AB vatandaşı sayılmaktadır ve seçimlerde oy kullanabilmekte ya da aday olabilmektedirler. (Ec.europa.eu, 2022) (Adaoğlu, 2009:146)

1.3.1.4 Fransız Guyanası

Fransız Guyanası Fransa'nın Denizaşırı Bölgeler ve Departmanlar kısmına Martinique, La Reunion, Mayotte ile birlikte yer alan bir Kuzey Amerika ülkesidir. Fransa hükümeti bu dört devleti aynı kurum ile tek bir çatı altında yönetmektedir. İç işlerinde bağımsız olan Fransız Guyanası dış işlerinde ise Fransa Hükümetine bağımlı olarak hareket edebilmektedir. Doğusunda Brezilya batısında ise Surinam yer alan Fransız Guyanası'nın başkenti Cayenne şehridir. Bulunduğu konum itibarıyla Fransız Guyanası Amerika kıtasının 'kara sınırları' içerisinde kalan tek AB toprağıdır. Aynı zamanda Grönland'ın 1985 yılında Avrupa Topluluğu'ndan (AT) ayrılmasıyla beraber Kıta Avrupası toprakları dışında yer alan en büyük alana sahip olan ülke haline gelmiştir. Ceuta ve Melilla ile beraber AB'nin ada olmayan üç özel bölgesinden biridir. 83.534 kilometrekarelik alanıyla Fransız Guyanası başkenti Bordeaux olan Nouvelle-Aquitaine bölgesinden sonra Fransa'nın en büyük ikinci bölgesi olmakla beraber AB'nin EDB ülkeleri içerisindeki en büyük ülkesidir. Nüfus yoğunluğu oldukça düşük olan ülkede günümüzde 297.200 kişi yaşamaktadır. (Britannica, 2022) Topraklarının %98'i ormanlarla çevrili olan Fransız Guyanası'nda bulunan ve ülkenin %41'ini kapsayan Guyana Amazon Parkı aynı zamanda AB'nin en geniş milli parkı durumundadır. (Huet, 2012)

Fransız Guyanası kişi başına düşen milli gelir sıralamasında Güney Amerika içerisinde birinci sıradadır. Buna sebebiyet veren olanaklardan biri ekvator düzlemine kurulmuş olan ve Avrupa Uzay Ajansı'nın en önde gelen roket pistlerini bünyesinde

barındırmasıdır. Bu uzay üssünün ilk adımlarını 1964 yılında atan kişi dönemin Fransa başkanı ve AB'nin kurucu babalarından Charles de Gaulle'dür. Fransız Guyanası AB'nin parçası olmanın verdiği yetkilerinden birini kullanarak Euro para birimini kullanmaktadır. Bölgenin en büyük ekonomik ve siyasi sorunlarından biri ülkenin sınırını oluşturan Maroni Nehri'nin yağmur ormanlarına doğru şiddetle akması sebebiyle jandarma ve güvenlik birimlerinin sınırda devriye gezememesinden kaynaklı olarak yasadışı yollarla ülkeye altın aramaya gelen Surinamlı ve Brezilyalı göçmenlerin engellenememesiyle oluşmaktadır. (Tabor, 2010)

Her ne kadar Euro bölgesine ve GB'ye dâhil olup vatandaşları AB vatandaşı kabul edilse ve oy kullanma hakkına sahip olsalar da Fransız Guyanası ŞB'ye dâhil değildir. Bunun yanında AKDVA'nın de dışında yer almaktadır. (Ec.europe.eu, 2022) (Adaoğlu, 2009:146)

1.3.1.5 Guadeloupe

Guadeloupe Fransa'nın Denizaşırı Bölgeler ve Topraklar Departmanı'nın Karayipler'de bulunan bir adalar topluluğudur. Pek çok adanın bir araya gelmesiyle oluşan Guadeloupe'da sadece sekiz adanın üzerinde yerleşim bulunmaktadır. Her ne kadar bölgede ticaretin merkezi Grand-Terre Adası'ndaki Les Abymes şehri olsa bile Guadeloupe'un başkenti aynı ada üzerindeki Basse-Terre şehridir. (Cornevin, 2022)

Tıpkı Fransız Guyanası gibi Guadeloupe da GB'ye üyedir ve serbest dolaşıma dâhildir. Para birimi olarak Euro kullanmaktadır ve vatandaşları AB vatandaşı sayılarak oy kullanabilmektedirler. Fakat Guadeloupe da ŞB ve AKDVA'ya dâhil değildir. (Ec.europe.eu, 2022)

AB'nin diğer iki EDB üyesi ülkesi Saint Martin ve Saint Barthelemy 2003 yılında yapılan referandumun sonucu olarak 2007 yılına kadar bağlı oldukları Guadeloupe'dan ayrılmışlardır. Günümüzde Guadeloupe'un siyasi statüsü Hawaii'nin Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkisi ile Kanarya Adaları'nın İspanya ile olan ilişkisiyle paralellik gütmektedir. (Cornevin, 2022)

İlk yerleşimlerinin milattan önce 3000 yıllarına kadar uzandığı tahmin edilen adaya 1493 yılında ilk ayak basan Avrupalı olan ve adalara ismini veren kişi kâşif Kristof Kolomb'dur. 16. Yüzyılda İspanya'nın adayı kolonize etme çabaları yerliler

tarafından mütemadiyen bastırılrsa da 1635 yılında adadaki yerliler ile birlikte yaşayan İspanyolları bertaraf eden Charles Lienard adayı Fransa topraklarına katmıştır. 1970'lerdeki ayrılıkçı hareketlerin artmasıyla Fransa Hükümeti 1974 yılında Guadeloupe'u Fransa dış bölgesi olduğunu ilan etmiştir. Tam otonominin Guadeloupe'a verilmesi ise 2000 yılında olmuştur. Daha sonrasında 2003 yılındaki referandumla iki ada Guadeloupe'dan ayrılma kararı almıştır. Ocak 2009'da Guadeloupe sendikası kötüleşen çalışma şartları, düşük maaşlar ve işsizlik oranının artması sebebiyle (Guadeloupe halen AB içerisinde işsizlik oranı en yüksek ülke konumundadır) (Shirbon, 2009) 44 gün boyunca sürecek bir grev başlatmıştır. Sendika lideri Jacques Bino'nun vurulup öldürülmesiyle beraber protestolar olağandışı derecede hararetlenmiş ve bir diğer Fransız kolonisi olan Martinik'e de sıçramıştır. (New York Times, 2009) Grev, dönemin başkanı Nicolas Sarkozy'nin adayı ziyaret edip vaatlerini sunmasıyla sona ermiştir. Yine de gelirin büyük çoğunluğunu turizmden elde eden adanın grev sürecinde bu gelir kaleminden mahrum kalmasıyla ciddi yaralar almasına sebep olmuştur. (Boston.com, 2009)

1.3.1.6 Martinik

Martinik Fransa'nın Denizaşırı Bölgeler Departmanı'nın yönettiği dört ülkeden biridir. Nüfusu 376.480 kişi olan ülkenin başkenti Fort-de France'dır. Para birimi olarak Martinik de diğer Fransız DAT'leri gibi Euro kullanmaktadır. Adanın günümüzde en büyük gelir kaynağı turizm ve tarımdır. (Cornevin, 2021) Vatandaşları AB vatandaşı sayılır ve oy kullanabilmektedirler. Martinik ŞB ve AKDVA'ya dâhil değildir. GB'nin ise içerisinde yer almaktadır. (Ec.europe.eu, 2022)

Martinik'i 1493'de ilk kez keşfeden ve ismini koyan kâşif Kristof Kolomb'dur. İspanyolların ada ile yüksek ilgisi olmaması sebebiyle adanın ilk kolonileştirilmesi 1635'de olabilmıştır. 1947 yılında yapılan anlaşma ile Martinik tamamıyla Fransız DAT yönetimine katılmıştır. 2009 yılında ülkede yaşayan Fransa kökenli göçmenlerin (Beke olarak da adlandırılmaktadırlar) yerlilere göre daha iyi ekonomik şartlara sahip olmasıyla protestolar alevlenmiştir. (Expatica.com, 2009), (Lamy, 2009) 2010 yılında Fransa başkanı Sarkozy'nin Martinik'in otonom

statüsünün seviyesi üzerinde yapılacak referandum için söz vermesiyle protestolar son bulmuştur. (Boston.com, 2009)

Aynı yıl içerisinde yapılan Fransa Cumhuriyeti Anayasası içerisindeki Martinik'in statüsünü içeren ve ülkenin “Sui Generis Kolektiflik” adı altında adlandırılmasını da öngören anayasa değişikliği referandumunu Martinik vatandaşları %68,4 evet oyu ile kabul etmiştir. Günümüzde Martinik Fransa Ulusal Meclisi'ne dört vekil gönderirken Fransız senatosuna 2 senatör göndermektedir. (Caribbean Elections, 2022)

1.3.1.7 Saint Martin Kolektifitesi

Bilinen adıyla Saint Martin, Karayipler'de bulunan ve 2017 yılı sayımına göre 35,334 kişilik nüfusa sahip bir ülkedir. Başkenti Marigot şehridir. Saint Martin bulunduğu Saint Martin Adası'nın %60'ını kapsar ve adanın diğer kısmını Sint Maarten isimindeki Hollanda kolonisi ile paylaşır. Bu ada Dünya üzerinde Fransa ve Hollanda'nın sınırlarının kesiştiği tek yerdir. Saint Martin 2007 yılında daha önce yönetim olarak bağlı olduğu Guadeloupe'dan ayrılıp başlı başına bir otonom ülke haline gelmiştir. (Cia.gov, 2022)

Adayı ilk keşfeden Kristof Kolomb adanın ismini ayak bastığı gün ile aynı günde kutlanan Aziz Martin Bayramı'ndan esinlenerek vermiştir. Adaya Kolomb'dan 3500 yıl öne ilk gelenlerin Arawak kabilesi olduğu bilinmektedir. Ada'yı ilk kolonize edenler İspanyollar olsa da 1631 yılında Hollanda birliklerinin adaya gelip ada üzerinde tuz madeni kurmasıyla başlayan çatışmalar 1633'de İspanyolların Hollanda birliklerini adadan tamamen temizlemesi sonrası tırmanmış ve aynı dönem içerisinde iki tarafı karşı karşıya getiren Sekiz Yıl Savaşları ile birlikte adada bir hâkimiyet mücadelesi başlamıştır. Sekiz Yıl Savaşları'nın bitmesinden sonra adanın önemini yitirmesi ile birlikte İspanyollar adayı terk etmişlerdir. Daha sonrasında adayla ilgilenen Fransızlar ile savaşmak yerine Concordia Antlaşması'nı sunarak adayı paylaşmayı öneren Hollanda İmparatorluğu, adayı mutlak barışa erdirmişlerdir. 1763'de Fransız Hükümeti'nin isteğiyle Guadeloupe'a bağlanan ada yönetimi 2007 yılındaki özellikle adanın maddi durumunun iyi yönde seyir etmemesi sebebiyle alınan kararla tek başına otonom bir ülke haline gelmiştir. (st-martin.org, 2022)

Ada para birimi olarak Euro kullanmakta olsa da Amerikan Doları da oldukça geçerlilik bulmaktadır. Adanın en büyük geçim kaynağı turizmdir. Yıllık bir milyonun üzerinde kişi adayı ziyaret etmekte ve çalışan halkın %85'i turizm sektöründe hizmet vermektedir. (Cia.gov, 2022)

Saint Martin vatandaşları AB vatandaşdır ve oy kullanma hakkına sahiptirler. Her ne kadar GB'ye dâhil olsa da Saint Martin Kolektivitesi ŞB ve AKDVA'ya dâhil değildir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.1.8 Mayotte

Mayotte Fransız Denizaşırı Topraklar Departmanı'nın yönetiminde Grand-Terre ve Petite-Terre olmak üzere iki ada ve çevresindeki küçük adacıklardan oluşan Madagaskar'a komşu bir Afrika ülkesidir. Mayotte, Fransa Cumhuriyeti içerisinde yer alan otonom bölgeler içerisinde maddi anlamda en güçsüz olanıdır. Halkın %84'ü fakirlik içerisinde yaşamaktadır. Yine de çevresindeki Mozambik Kanalı bölgesinin en refahlı yeri olmasından dolayı ülke yüksek derecede yasadışı göçmen almaktadır. (Ouest-France, 2020) Mayotte'un son yapılan sayıma göre nüfusu 279.471 kişidir. Bölgesinin küçük olmasından dolayı nüfus yoğunluğu oldukça fazla olan Mayotte'da kilometrekareye 750 kişi düşmekte ve bu oran onu Dünya'nın metrekaire başına en kalabalık 16. Ülkesi yapmaktadır. Ülkenin başkenti Grand-Terre üzerinde yer alan Mamoudzou'dur. (Britannica, 2022)

Mayotte %97'lik oranıyla AB'ye bağlı ülkeler arasında İslam inancını benimseyen kişiler temel alındığında en yüksek orana sahip ülkedir. (Bbc.co.uk,2009) Bunun sebebi adaya 1500 yılında ilk yerleşenlerin Doğu Afrika'daki Müslüman topluluklar olmasından ileri gelmektedir. O yıllarda önce sultanlık olarak kurulan devlet 1841 yılında Fransızlar tarafından satın alınmış ve Komorlar yönetimine dâhil edilmiştir. 1974 yılındaki referandumla birlikte Komorlar yönetiminden ayrılıp Fransız yönetimine geçmeyi tercih eden Mayotte 2011 yılında Fransa Denizaşırı Bölgesi 2014 yılında ise AB EDB'si ilan edilmiştir. Her ne kadar Fransa'nın topraklarında yer alsa da Mayotte halkı Fransızca'yı anadili olarak konuşmamaktadır. 14 yaşından büyük kişilerde Fransızca oldukça yaygın olsa da bu yaşın altındaki çocuklar çoğunlukla Shimaore adı verilen yerel bir dili konuşmaktadır. (Insee, 2022)

Mayotte'un para birimi Euro'dur ve GB'ye katılmaktadır. Ayrıca vatandaşları AB vatandaşıdır ve oy kullanma hakkına sahiptir. Mayotte ŞB ve AKDVA içerisinde yer almamaktadır. 2014 yılına kadar bir DAT olan Mayotte yapılan referandum ile EDB'ye dâhil edilmiştir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.1.9 Reunion

Diğer adı Reunion Departmanı olan Reunion Mascarene ada takımı içerisinde ve Fransa Denizaşırı Bölgeleri Departmanı kontrolü altında, Madagaskar'ın 180 km güneybatısında yer alan bir ada ülkesidir. Başkenti Saint-Denis olan Reunion neredeyse eliptik biçimde 65 km genişliğinde 50 km uzunluğunda tamamıyla volkanik patlamalar sebebiyle oluşmuş bir adadır. Fransızlar adaya 17. Yüzyılda ayak basmışlardır. Adaya ilk ayak basanlar Fransalı sömürgeciler tarafından tarlalarda çalıştırılmak için Afrika'nın doğusundan getirilen köleler olmuştur. Günümüzde adada yaşayanlar arasında çoğunluk olan bir topluluk yoktur. Genel olarak ada karışık ırkları barındırmaktadır. Adada son sayıma göre yaşayan 866.800 kişi vardır ve küçük yüzölçümü ile birlikte ada Dünya'nın metrekaresine başına en kalabalık 23. Ülkesi olmaktadır. Reunion bir Fransa vilayeti sayıldığından anadili Fransızcadır. Bunun haricinde yerel halkın büyük bir bölümü Reunion Kreyolu denilen yerel dili de konuşmaktadır. 1947 yılında yapılan oylama ile birlikte Reunion tamamıyla Fransa'ya bağlı bir DAT haline gelmiştir. (Britannica, 2020)

Reunion'un vatandaşları AB vatandaşıdır, oy kullanma hakkına sahiptir. Reunion para birimi olarak Euro kullanmaktadır. ŞB ve AKDVA'ya dâhil değildir ancak GB'ye dâhil durumdadır. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.2 Denizaşırı Topraklar

Denizaşırı topraklar AB ülkeleri ile bağları bulunan fakat AB hukukuna doğrudan bağlı olmayan ülkelerdir. DAT'ler AB ülkesi sayılmazlar ve vatandaşları AB vatandaşı sayılmaz. (Sümer, 2012) DAT'ler aynı zamanda Avrupa Tek Pazarı içerisine dâhil edilmemişlerdir. DAT'lerin AB ile olan ilişkilerinin düzenlenmesi AB tarafından kurulan Avrupa Birliği Denizaşırı Topraklar Kurumu ile sağlanmaktadır.

Bu toprakların AB ile olan ilişkisine ABİHA'nın henüz başlangıç kısmındaki “Avrupa ile denizaşırı ülkeleri birbirine bağlayan dayanışmayı teyit etmeyi amaçlayarak ve Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan ilkeler doğrultusunda bu ülkelerin refah düzeylerinin yükselmesini ARZU EDEREK,” cümlesi ile başlayarak **“Denizaşırı Ülke ve Toprakların Ortaklığı”** başlığı altında 198'den 204. Maddeye kadar olan kısmı ile düzenlenmiştir. 198. Maddede “Ortaklığın amacı, ülkelerin ve toprakların ekonomik ve sosyal kalkınmasını desteklemek ve bunlarla Birlik'in tamamı arasında sıkı ekonomik ilişkiler kurmaktır, bu Antlaşma'nın Başlangıç kısmında yer alan ilkelere uygun olarak, ortaklık, bu ülkeler ve topraklarda yaşayanları arzu ettikleri ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeye ulaştırmak amacıyla, öncelikli olarak onların çıkarlarını ve refah düzeylerini artırmaya hizmet eder.” cümlesi ile değinilmiştir. Bu maddede görülmektedir ki AB DAT'lerini koruyup gözetmeyi kurucu antlaşmalarında dahi güvence altına almak istemektedir. Yine de kolonileşmenin modern yapısında bahsedildiği gibi AB her ne kadar bu topraklar için refah artışına yönelik çalışmalar yapılacağını bildirirse de günümüzde bu toprakların refahında AB'ye bağlandıkları günden sonra olağanüstü bir artış görülmemiştir. Yani Avrupalı devletler DAT ile ilgili eski dönemlerinden kalan “Pazar oluşturun, hammadde sömür” ilkesini günümüzde sürdürmese de sağladığı imkânlar konusunda soru işaretlerini halen giderebilmiş değildir. Bir diğer madde olan 199. Maddede ise DAT'ler hakkındaki amaçlar şu şekilde sıralanmıştır.

199. Madde;

“Ortaklık aşağıdakileri amaçlar:

- 1. Üye devletler, Antlaşmalar uyarınca aralarında uyguladıkları ticaret rejimini, ülkeler ve topraklarla olan ticarete de uygulurlar.*
- 2. Her ülke veya toprak, üye devletlerle ve diğer ülkeler ve topraklarla olan ticari ilişkilerinde, özel ilişki içinde olduğu Avrupa devletine uyguladığı rejimi uygular.*
- 3. Üye devletler, bu ülkeler ve toprakların aşamalı biçimde kalkınmaları için gereken yatırımlara katkıda bulunurlar.*
- 4. Üye devletlerin veya ülkeler ve topraklardan birinin uyruğu olan tüm gerçek ve tüzel kişiler, Birlik tarafından finanse edilen yatırımlar için açılan ihalelere eşit koşullarda katılırlar.*

5. Üye devletler ile ülkeler ve topraklar arasındaki ilişkilerde, uyrukların ve şirketlerin iş kurma hakkı, 203. Madde uyarınca getirilen özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, iş kurma hakkına ilişkin Bölümde yer alan hüküm ve usullere uygun olarak ve ayırım gözetilmeksizin düzenlenir”

Şeklinde maddelendirilmiştir. Bu maddeden anlaşılmaktadır ki üye devletler ayrımcılık göstermeden kendi aralarında uyguladıkları ekonomik rejimleri DAT'lere uygulamakla mükelleftirler. DAT'ler ise bağımlı oldukları AB üye devletine hangi rejimi uyguluyorsa diğerlerine de aynısını uygulamak zorundadır. Maddenin 3. Fıkrasına daha önce vurgusu yapılan “kalkınma desteği” üzerine yeniden vurgu yapılmış, son iki fıkrada ise AB'nin en önemli değerlerinin başında gelen “Ayrımcılık yasağı” üzerine değinilmekte ve DAT vatandaşlarını da Birlik vatandaşları ile yatırım konusunda aynı muameleye tabii olduğunu göstermektedir. Son madde olan 200. Maddede ise;

200. Madde;

“1. Ülkeler ve topraklar menşeli malların üye devletlere ithalatında gümrük vergileri, Antlaşmalar'ın üye devletler arasındaki gümrük vergilerine ilişkin hükümleriyle uyumlu olarak yasaktır.

2. Bir ülke veya toprağa, üye devletlerden veya diğer ülkeler ve topraklardan yapılan ithalatta gümrük vergileri, 30. Madde hükümleri uyarınca yasaktır.

3. Bununla birlikte ülkeler ve topraklar, kalkınma ve sanayileşme ihtiyaçlarını karşılayacak veya bütçeleri için gelir yaratacak mali nitelikli gümrük vergileri koyabilirler.

Birinci alt paragrafta belirtilen vergiler, bir ülke veya toprağın özel ilişki içinde olduğu üye devletten ithal edilen ürünlere uygulanan vergilerin düzeyini aşamaz.

4. 2. Paragraf, tabi oldukları özel uluslararası yükümlülükler sebebiyle ayırım gözetmeyen bir gümrük tarifesi uygulamakta olan ülkelere ve topraklara uygulanmaz.

5. Ükelere ve topraklara ithal edilen mallara gümrük vergisi konulması veya konulan gümrük vergilerinde yapılacak herhangi bir değişiklik, muhtelif üye devletlerden yapılacak ithalatlar arasında hukuken veya fiilen, doğrudan veya dolaylı ayrımcılığa neden olmamalıdır.”

Bu maddede ise gümrük vergileri konusunda ÖSB'nin diğer ülkeler ile eş tutulacağından bahsedilmiş, yine de özellikle kendi ürettikleri ürünlerde kalkınmalarına fayda sağlayabilecek herhangi bir durum ortaya çıktığında gümrük vergilerini izin verilen sınırlar içerisinde değiştirebildiklerinden bahsedilmektedir. Bu ana maddeler haricinde 201. Maddede ÖSB'nin 200. Madde uyarınca yapılmış herhangi bir vergileme işleminin ticaret kaymasına ve ülkenin zararına olmasına sebep olursa ilgili bölgelerin bu konunun değiştirilmesine dair şikâyetlerini yapabilecekleri kurumlardan bahsedilmektedir. 202. Maddede ise üye devletlerin işçilerinin ÖSB'deki ayrıca ÖSB'deki işçilerin de üye devletlerin içerisindeki serbest dolaşımlarının bağlı olduğu hükümlerden bahsedilmektedir. Bu hükümlere göre her iki işçi kesimi de serbest dolaşım ilkelerine tabii olarak bu alan içerisinde hareket edebilmektedirler.

203. Maddede ÖSB üzerinde verilecek kararların hangi mercii olduğuna dair bilgiler yer almaktadır. Bu maddeye göre ÖSB üzerinde gerçekleşecek herhangi bir kararda AB Konseyi, Avrupa Komisyonu'nun önerisiyle hareket eder ve AP'ye de danışarak oybirliği ile karar alır.

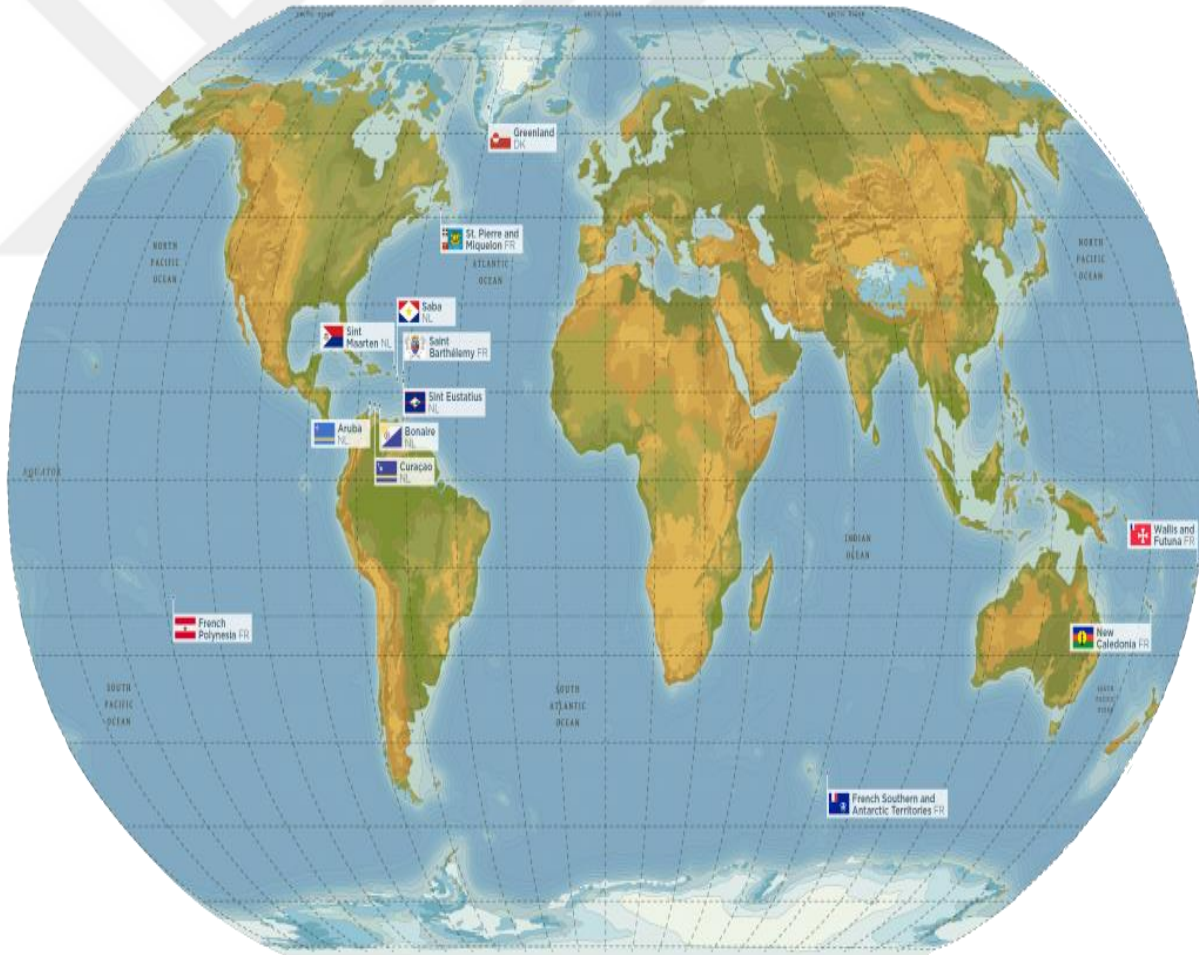
ÖSB'ye ilişkin son madde olan 204 numaralı maddede ise yukarıda bahsedilen maddelerin Grönland üzerinde geçerli olmayacağını, Grönland için geçerli olan maddelerin **“Grönland’a Uygulanacak Özel Düzenlemeler Hakkında Protokol”** içerisinde yer alacağı kaydedilmiştir. Bu hükümlere Grönland başlığı altında değinilecektir. Bunun haricinde Birleşik Krallık'ın Kıbrıs'taki toprakları ve üssü olan Dikelya ve Ağrotur AB tarafından ülke olarak görülmemekte ve farklı hükümlere tabii olmaktadır. ABİHA'nın son bölümünde yukarıdaki hükümlerin etki edeceği bölgeler yazmakta fakat Dikelya ve Ağrotur bu listede yer almamaktadır. Antlaşmanın 355. Maddesinde:

“5. Avrupa Birliği Antlaşması'nın 52. Maddesine ve işbu maddenin 1 ila 4. Paragraflarına istisna olarak:

- a) Antlaşmalar Faroe Adaları'na uygulanmaz,*
- b) Antlaşmalar; Çek Cumhuriyeti, Estonya Cumhuriyeti, “Kıbrıs Cumhuriyeti”, Letonya Cumhuriyeti, Litvanya Cumhuriyeti, Macaristan Cumhuriyeti, Malta 141 Cumhuriyeti, Polonya Cumhuriyeti, Slovenya Cumhuriyeti ile Slovakya Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne katılım şartlarına ilişkin Senet'in ekinde yer alan Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı'nın Kıbrıs'taki Egemen Üs*

Bölgeleri'ne Dair Protokol'de belirlenen düzenlemelerin gerekli olduğu ölçüde uygulanmasının sağlanması hariç olmak üzere ve bu Protokol'ün hükümlerine uygun şekilde, Birleşik Krallığın Kıbrıs'taki Ağrotur ve Dikelya Egemen Üs Bölgeleri'ne uygulanmaz.” Denilmekte ve bu bölgelerin özel bir statüye girmesine sebep olmaktadır.

Günümüzde Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılmasıyla sonuçlanan Brexit süreciyle beraber bazı topraklar özel statülerini yitirmişlerdir. Cebelitarık, Jersey, Guernsey, Man Adası, Dikelya ile Ağrotur ise kimi statülerini koruyacak şekilde AB'den tam olarak kopmamışlardır. Geri kalan Birleşik Krallık Denizaşırı Toprakları ise tamamen AB'den ayrılmıştır. Bermuda Hükümeti ise Brexit öncesinde hâlihazırda AB Antlaşmaları'na tabii değil iken Brexit sonrasında ilişkilerini tamamen koparmıştır. (Sümer, 2012:2)

AB'nin Denizaşırı Toprakları (kaynak:

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/styles/full_content_width/public/media/Map_OCT_18Aug.png?itok=UZubj7PN)

1.3.2.1 Grönland

Danimarka Krallığı'na bağlı olan Grönland 2.166.086 km²'lik alanıyla Dünya'nın en büyük adasıdır. İkliminin arktik ve sub-arktik oluşu sebebiyle adada tarıma elverişli hiçbir tarım arazisi bulunmamaktadır. Son sayımlarda nüfusu 57.000 olarak geçen adanın %88'ini İnuit adı verilen Eskimo yerlileri oluşturmaktadır. (Sümer, 2012:17)

Başkenti Nuuk olan ülke hukuken Danimarka Krallığı'na bağlı olsa da adanın kendi hükümeti neredeyse bütün iç işlerinden bizzat sorumludur. Grönland para birimi olarak Euro kullanmamaktadır. Ada üzerinde geçerli olan para birimi Danimarka Kronu'dur. Adanın bütün kıyı şeritlerinin uzunluğu toplandığında neredeyse ekvator uzunluğunda bir mesafeye erişilmektedir. Ayrıca coğrafik olarak büyük bölümü buzullardan ve buzdağlarından oluşur. Adada kış aylarında sıcaklık ortalama olarak -34 dereceye kadar düşebilmektedir. Grönland küresel ısınmanın etkilerinin en kolay araştırılabileceği yerlerden biri olduğundan bilim adamları tarafından sürekli olarak araştırma üssü olarak kullanılmaktadır. Küresel ısınmanın tavan yaptığı 2016 yılında yılın ilk 5 ayında bölgede sıcaklık rekoru kırılmıştır. 2008 yılında yapılan referandum ile birlikte Grönland Danimarka Krallığı'nın üzerindeki yetkilerini azaltıp daha fazla yetkiye sahip bir otonom ülke haline gelmiştir. (Rasmussen, 2022)

Grönland GB ve AKDVA'ya (her ne kadar birtakım serbest ticaret anlaşmaları ile bazı istisnalara sahip olsa da) tam olarak dâhil değildir. (Ec.europa.eu, 2022) AB'ye üyeliği 1973 yılında tamamen bağlı olduğu Danimarka'nın birliğe katılımı ile başlayan Grönland 1979 yılında yarı otonom statüsünü kazandıktan sonra AB'den ayrılmak için çalışmalara başlamıştır. AB ile Genel Balıkçılık Politikası üzerindeki anlaşmazlıkları sebebiyle 1982 yılında yapılan oylamanın sonucunda ayrılma konusunda olumlu sonuç çıkmasıyla beraber Grönland 1985 yılında AB'nin EDB konumundan ayrılıp DAT konumuna geçmiştir. (Stern, 2004) AB'nin bir parçası olan DAT'lerin hiçbirinin vatandaşları AB vatandaşı sayılmasa da AB ile Grönland

arasındaki “Grönland’a Uygulanacak Özel Düzenlemeler Hakkında Protokol” ile birlikte gelen yetki sebebiyle Grönland vatandaşları AB vatandaşı sayılmaktadır ancak Grönland ŞB’ye dâhil değildir. Yine de yapılan protokol neticesinde Grönland vatandaşları bir sınır kontrolüne takılmaksızın ŞB içerisinde seyahat edebilmektedirler. Buna karşılık Şengen vizesi sahipleri Grönland’a giriş yapamamaktadırlar. Yukarıda bahsi geçen anlaşmalara Danimarka’nın bir diğer toprağı olan Faroe Adaları da dâhildir ancak Faroe Adaları DAT pozisyonuna dâhil olmadan İD statüsünü korumak istemiştir. Faroe Adaları AB’nin ÖSB’leri içerisinde AB kanunlarının hemen hemen hiç uygulanmadığı tek bölgedir ve Grönland vatandaşları kanunen AB vatandaşı sayılmalarına karşılık yapılan protokol gereğı AB seçimlerine katılamamaktadırlar. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.2.2 Curaçao

Curaçao Hollanda Krallığı’na bağı, Karayipler’de yer alan bir ada devletidir. 2010 yılına kadar Hollanda Antilleri içerisinde yer alan ülke günümüzde bu topluluktan ayrılmış durumdadır. Ada Venezuela’nın 65 km kuzeyinde yer almaktadır. Adaya ilk ayak basanlar 1499 yılında İspanyollar olmasına karşın Hollandalılar daha sonrasında adayı ele geçirmiş ve bölgeyi Hollanda Batı Hindistan Şirketi’nin temel noktası haline getirmiştir. Ada aynı zamanda tarihin en eski yerleşik Sefarad Yahudileri’ni (Roma Yahudi savaşları sonrası İspanya’ya yerleşmiş olan Yahudiler) de barındırmaktadır. 1500’lü yıllarda Portekiz’den göçen bu Yahudi topluluğı Curaçao’daki West Hemisphere’de yaşamaktadır. Curaçao 1954 yılında Hollanda Antilleri’nin oluşturulmasıyla beraber iç işlerinde otonom bir siyasi statü kazanmıştır. 2010 yılında Hollanda Antilleri topluluğunun dağılmasıyla beraber direkt olarak Hollanda Krallığı tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Günümüzde halen ülkenin dekolonizasyon için ciddi atılımlar yaptığı ve bu konuda Hollanda ile aralarında çıkar çatışması olduğu görülmektedir. Başkenti Willemstad olan ülkenin nüfusu 152.600 kişidir. (Britannica, 2022)

Curaçao’nun vatandaşları AB vatandaşlığı statüsündedir ve oy kullanabilmektedirler. Ülke para birimi olarak Hollanda Antilleri Guldeni

kullanmaktadır. Curaçao GB, ŞB ve AKDVA'ya üye değildir ancak Avrupa Tek Pazarı'na kısmi olarak katılım göstermektedir. (Ec.europe.eu, 2021)

1.3.2.3 Sint Maarten

Sint Maarten Hollanda Krallığı'na bağlı 40.700 nüfusa sahip bir ada ülkesidir. Başkenti Philipsburg olan Sint Maarten Saint Martin Adası'nı AB'nin bir diğer toprağı olan Saint Martin Kolektivitesi ile paylaşmaktadır. Adanın %40'lık bölümünü kapsayan Sint Marteen 2017 yılında 5. Seviye İma kasırgasıyla birlikte mevcut binalarının %90'ını kaybetmiştir ya da bu binalar hasarlı hale gelmiştir. Ada 1493 yılında Kristof Kolomb tarafından keşfedilmiştir. (Cia.gov, 2022) (Tarihi ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz: **1.2.1.7 Saint Martin Kolektivitesi**)

2010 yılına kadar Hollanda Karayipleri bölgesinde ve AB kanuni yapısı dışında olan ülke bu tarihten itibaren DAT statüsüne alınmıştır. 2017 yılında yaşanan ve adayı yerle bir eden kasırga sonrası hem Hollanda hükümeti hem de AB adaya ciddi anlamda destek göndermiştir. AB adadaki hasarların giderilmesi için bölgeye 2 Milyar Euro'luk bir ek yardım yapmıştır. (Darroch, 2017)

2006 yılında Hollanda'nın yaptığı referandumda Hollanda Antilleri ülkelerine 4 farklı seçenek sunulmuştur ve bu devletlerden referandum ile bu 4 seçenekten birine karar vermeleri istenmiştir:

- Hollanda ile daha sıkı bağlar kurulması
- Hollanda Antilleri içerisinde kalmaya devam etmek
- Hollanda Krallığı'nın otonom bir ülkesi haline gelmek
- Bağımsızlık

Bu referandumda Aruba, Curaçao ve Sint Maarten otonom bir ülke olmayı seçmiş, Saba ve Bonaire Hollanda ile daha sıkı bağlar tercih etmiş ve Sint Eustatius Hollanda Antilleri içerisinde kalmayı tercih etmiştir. Bu seçim sonrasında Sint Marteen, Aruba ve Curaçao özerklik kazanmıştır. (Sümer, 2012:66)

2010 yılında Hollanda Antilleri oluşumunun dağılmasıyla beraber Sint Maarten Hollanda Krallığı'na bağlı bir otonom ülke haline gelmiştir. Bu otonom statü daha önce bağlı olduğu oluşuma göre daha ileri seviyededir. (Britannica, 2022)

Sint Marteen komşusundan farklı olarak AB kanunları ile minimal olarak sorumludur ve ŞB'ye dâhil değildir. Ayrıca komşusu Saint Martin Euro kullanmakta iken Sint Marteen para birimi olarak Hollanda Antilleri Guldeni kullanmaktadır. Ayrıca Sint Marteen GB ve AKDVA'ya da üye değildir. Yine de Sint Marteen vatandaşları kanun önünde AB vatandaşı olarak görülmekte ve seçimlerde oy kullanabilmektedir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.2.4 Bonaire

Karayipler'de bulunan ve Hollanda Krallığı'nın özel bir belediyesi olan Bonaire Venezuela'nın 80 km kuzeyi ve Curaçao'nun 32 km doğusunda yer almaktadır. Bonaire'in nüfusu yaklaşık 20.000 kişidir. Başkenti Kralendijk olan ülkenin kuzey kısımları küçük yükseltilerden oluşurken batısı çöl benzeri düzlüklerden oluşmaktadır. Adanın batı kısmında kimsenin yaşamadığı ama beyaz deniz kumu yüzünden dalgıçların favori dalış merkezi haline gelmiş olan 8 km²'lik Klein Bonaire adında bir ada daha mevcuttur. Bonaire kâşifler tarafından ilk keşfedildiği zamanlarda komşusu Curaçao'da tarlalarda çalışan köleleri yetiştirme ile görevli olan bir ada halinde bulunmaktaydı. Bonaire 2006 yılında yapılan referandumda Hollanda Krallığı ile bağlarını daha sıkı yapmayı tercih etmiş, Hollanda Antilleri'nin dağılmasıyla beraber Hollanda Krallığının bir vilayeti haline gelip günümüzde aynı siyasal statüsünü sürdürmektedir. (Britannica, 2022)

Bonaire 2011 yılında yapılan değişikliklerle o güne kadar kullandığı para birimi olan Hollanda Antilleri Guldeni'ni değiştirip Amerikan Doları'na geçiş sağlamıştır. Bonaire'in bağlı olduğu Hollanda'nın kullandığı Euro yerine Amerikan Doları'nı seçmesinin sebebi çevresinde bulunan düzenli olarak ticaret yaptıkları ve en fazla turist aldıkları bölgelerin Amerikan Doları kullanmasıdır. Bu değişikliklerle beraber Bonaire Merkez Bankası ülkelerinin para biriminin Amerikan Doları karşısındaki dalgalı kur hareketlerine müdahale etmek zorunda kalmaktan kurtulmuştur. Ayrıca ülkeye getirilen Amerikan Doları'nın da Gulden karşısında

değişim masraflarından da kurtulmuş bulunmaktadır. Bu davranışta Euro'ya geçmenin ileriki dönemlerde yine Dolar ile Euro arasındaki değişim maliyetlerinin artması ve ada turizmine kötü etki edeceği riski düşünülerek hareket edilmiştir. (Cb.dnb.nl, 2022)

2006'daki referandum sonrasında Hollanda ile daha yakın bağlar kurmayı tercih eden Bonaire, Sint Eustatius ve Saba ülkeleri DAT statüsünden EDB statüsüne geçmek için 2015 yılından bu yana Hollanda Parlamentosunda görüşmeler yapmaktadırlar. Geçişin gündemde oluşunun başlıca sebebi Hollanda'nın kamu idare organlarının yakın zamanda yapılan tetkikler sonucunda düzenli bir sistemde çalışmadığının ortaya çıkmasından ileri gelmektedir. Bu görüşmeler henüz sonlandırılmasa da parlamento ve AB yetkilileri bu ülkelerinin statülerinin değiştirilmesinin kamu organlarının işleminde çok fazla etkiye sahip olmayacağını dile getirmesiyle sürmektedir. (Web.archive.org, 2014)

Bonaire vatandaşları AB vatandaşıdır ve AB'ye ilişkili tüm seçimlerde oy kullanabilmektedirler. Bonaire komşusu Curaçao gibi GB, ŞB ve AKDVA'ya üye değildir ancak Avrupa Tek Pazarı'na tıpkı Curaçao gibi kısmi katılım göstermektedir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.2.5 Sint Eustatius

Sint Eustatius veya diğer ismiyle Statia, Saint Kitts and Nevis'in kuzey batısında, Sint Maarten, Saba ile birlikte oluşan Hollanda bölgesinin içerisinde bulunan bir ada devletidir. Ada ismini efsanevi Hristiyan şehidi Saint Eustace'den almaktadır (The Carribean Pet, 2022). Başkenti Oranjestat olan ülkenin nüfusu 3.138 kişidir. (Opendata.cbs.nl, 2022)

Ada iki sönmüş yanardağdan oluşmaktadır. İklim koşulları ada çevresinde ne kadar kötü olsa da adaya çok fazla olumsuz etkilerde bulunmamaktadır. Ada ilk olarak 1625 yılında Fransız ve İngiliz denizciler tarafından keşfedilmiş ancak adayı ilk kez koloni haline getirenler 1632 yılında Hollandalı denizciler olmuştur. Adanın adı kolonize edildikten sonra bu denizciler tarafından Nieuw Zeeland olarak verilmiştir. Adanın koloni durumu geçen yıllar içerisinde sabit olarak durmamış, 1664-74 yılları arasında farklı devletler içerisinde 10 kez yer değiştirmiştir. 1700'lü yıllarda köle

ticaretinin önemli durak noktalarından biri haline gelen Sint Eustatius, 16 Kasım 1776'da toprakları içerisine giren Birleşik Devletler (daha sonrasında Amerika Birleşik Devletleri) gemisi Andrew Doria'yı yeni kurulan Birleşik Devletler'in 13 eyaletini temsilen 13 top atışı ile selamlarken Büyük Britanya'dan ayrılmaya çalışan ayrılıkçı Birleşik Devletler'i yabancı topraklarda ilk kez tanıyan ülke olmuştur. Bu davranıştan sonra Birleşik Krallık ile Hollanda'nın arası açılmış ve Amerikan-Felemenk ticari anlaşmaları ile süren süreç 1780 yılındaki Anglo-Felemenk savaşlarına kadar devam etmiştir. (Britannica, 2022) Ada yüzyıllar boyunca köle ticaretinin merkezi olma durumunu Curaçao ile paylaşmıştır. 1863 yılında köleliğin yasaklanması ile beraber her iki adanın ekonomik durumu kötü yönde etkilenmiştir. 2010 yılında Bonaire ve Saba ile birlikte Sint Eustatius dağılan Hollanda Antilleri'nden referandum hakkını kullanarak "Hollanda Krallığı ile daha sıkı bağlar" seçimini yapmış ve Hollanda Krallığı'nın bir vilayeti olmayı tercih etmiştir. (Sümer, 2012:66-67)

Sint Eustatius da Bonaire gibi para birimi olarak Euro yerine Amerikan Doları'nı tercih etmektedir. Sint Eustatius vatandaşları AB vatandaşlarıdır ve AB seçimlerinde oy kullanabilmektedirler. Sint Eustatius GB, ŞB ve AKDVA'ya üye değildir fakat Avrupa Tek Pazarı'na kısmi olarak katılım göstermektedir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.2.6 Saba

Saba ülkesi Karayip Denizi'ndeki komşusu Sint Eustatius'un 26 km kuzeybatısında yer alan bir ada ülkesidir. 13 kilometrekarelik alanıyla Saba ülkesi hem Hollanda'nın en küçük dış vilayetidir hem de AB'nin DAT ve EDB'leri içerisindeki en küçük kara parçasıdır. Nufusu sadece 1.933 kişi olan ve başkenti The Bottom şehri olan Saba Adası aslında sönmüş bir volkanik adanın oluşturduğu kayalıklardan meydana gelmiştir. Saba Adası her ne kadar 1632 yılında keşfedilse de ulaşımın zor olması, iklim ve zemin koşullarının elverişsiz olması sebebiyle ekonomik olarak gelişme gösterememiştir. 1956 yılında Hollanda Antilleri'ne bağlanan Saba 2010 yılında bu oluşumun dağılması ile Hollanda Krallığı'na bağlanmayı tercih etmiştir. (Britannica, 2022)

Para birimi olarak Euro yerine Amerikan Doları'nı tercih eden Saba vatandaşları AB vatandaşıdır ve AB seçimlerinde oy kullanabilmektedir. Saba da diğer Hollanda'ya bağlı topraklar gibi GB, ŞB ve AKDVA'ya üye değildir ancak Tek Pazar'a kısmi katılım göstermektedir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.2.7 Aruba

Curaçao'nun 50 km kuzeybatısında yer alan Aruba, başkenti Oranjestad olan, nüfusu 112.000 civarında bir ada devletidir. Aruba'nın coğrafik yapısı genellikle düzlüklerden oluşan bir yapıdadır ve halk genel olarak turizm ve at yetiştiriciliğiyle uğraşmaktadır. Aruba diğer Hollanda sömürge devletlerinin aksine Dolar veya Gulden değil Aruba Floren'i kullanmaktadır. Aruba 1986'ya kadar bağımsız olmayan bir devlet iken bu tarihteki ayrılıkçı hareketlerin sonunda Curaçao'nun hâkimiyetinden kurtulmuştur. 2010 yılındaki referandumdan sonra Aruba tam otonom hale gelmiştir. Aruba demografik olarak oldukça karışık bir yapıya sahiptir. Ülkede Aruba yerlileri, Hollandalı, İspanyol ve Afrika kökenli insanlar bir arada yaşamaktadır. Adada Felemenkçe, İspanyolca ve Portekizce'nin bir karışımı olan Papiamentu dili kullanılmaktadır. Bu dil aynı zamanda Bonaire ve Curaçao ülkelerinde de sıklıkla kullanılan bir dildir. Aruba geçmişten bugüne ciddi petrol rezervlerine sahip olan bir ülke olmuştur ve rezervlerinden çıkan petrolü Venezuela ile ticaret amaçlı kullanmıştır. (Hoetink, 2022)

Aruba vergi cenneti oluşu sebebiyle uluslararası para aklama hareketlerinin ve ABD-Avrupa menşeli uyuşturucu ticaretinin de önemli bir durağı olarak görülmektedir. (Cia.gov, 2022) Aruba vatandaşları AB vatandaşı sayılmakta ve seçimlere katılabilmektedir. Aruba GB, ŞB ve AKDVA'ya dâhil değildir. Tek Pazar'a ise katılımı sınırlı olarak gerçekleşmektedir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.2.8 Fransız Polinezyası

Fransız Polinezyası Güney Pasifik'te yer alan beş farklı takımada ve 130 adacıktan oluşan, toplam alanı Paris ve Londra'nın şehir merkezinin birleşimi kadar olan ancak kapladığı alan okyanus ile birlikte bakıldığında Fransa'nın 5 katı

büyükölükte olan bir adalar topluluğu ülkesidir. Başkenti olan Papeete, Tahiti adasında yer alır. Tahiti adası bölgenin en önemli adasıdır ve toplam nüfusun yaklaşık %69'unu kapsamaktadır. Adaların toplam nüfusu 280.000 kişidir. Dünya'nın en gözde turistik yerlerinden biri olan Bora-Bora bölgesi Fransız Polinezyası adalarında yer almaktadır. Fransız Polinezyası diğeri Fransız DAT'lerine göre daha fazla otonom yapıya sahip olan bir bölgedir. Bölge uzunca bir süredir Fransa'nın nükleer silahlarını test etmesi amacıyla kullanılmaktadır. (Britannica, 2022) 1995 yılında bu denemelere karşı ciddi protestolar yapılmış, protestoların sonucunca 1996 yılında Fransa hükümeti nükleer denemelerine son vereceğini ve nükleer denemeleri kısıtlayan anlaşmalara uyacağını bildirmiştir. 1977 yılında kısmi özerklik 1984'te tam özerklik kazanan Fransız Polinezyası 2004 yılında Fransız DAT statüsüne getirilip yetkileri artırılmıştır. (Sümer, 2012: 59) 2009 yılında bölgeye nükleer silahların verdiği zararların karşılanması için 10 milyon Euro teklif edilmiş ancak o dönemki yönetim tarafından yetersiz bulunduğu için reddedilmiştir. (Britannica, 2022) Fransız Polinezyası Mayıs 2013'ten bu yana bir diğeri Fransız kolonisi olan Yeni Kaledonya ile birlikte Birleşmiş Milletler'in "Kendi Kendini Yönetemeyen Bölgeler Listesi" içerisinde bulunan 17 bölgeden biridir. (Reeves ve Hunt, 2012)

Fransız Polinezyası vatandaşları Fransa'nın herhangi bir bölgesinde yaşayabilme ve yerel ya da ulusal seçimlerine katılmakta özgürdürler. (Dfat.gov.au, 2022) Fransız Polinezyası para birimi olarak Euro kullanmamaktadır. Bunun yerine Euro'ya sabitlenmiş bir kur olan CFP Frangı (Genel adıyla Frank) kullanmaktadır.

Fransız Polinezya vatandaşları AB vatandaşlarıdır ve AB seçimlerine katılabilmektedirler. Fransız Polinezyası GB, ŞB ve AKDVA'ya üye değildir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.2.9 Yeni Kaledonya

Güney Pasifik'te ve Avustralya'nın doğusunda yer alan Yeni Kaledonya ilk kez 1774 yılında Kaptan Cook tarafından keşfedilen bir adalar grubudur. Nüfusu 2012 sayımına göre 227.436 olan adalarda resmi dil Fransızca olsa da 33 farklı Melanez ve Polinez dili konuşulmaktadır. (Sümer, 2012:22)

Kaptan Cook adalara İskoçya'nın Latince ismi olan Caledonia adını adaların İskoçya'ya olan benzerliği sebebiyle vermiştir. Adalar topluluğunun en büyüğü olan The Grand Terre'nin en büyük şehri Noumea Yeni Kaledonya'nın başkentliğini yapmaktadır. Halkın %91'lik kısmı şehirlerde yaşamakta ve çok küçük bir kısım kırsalda yer almaktadır. 1980'li yıllarda adada başlayan ve otonom talebi içeren isyanlar 1998 yılında Noumea Anlaşması ile son bulmuştur. Anlaşmaya göre Fransa, nüfusun artmasıyla Yeni Kaledonya yönetimine kademeli olarak yeni haklar tanıyacaktır. 2018, 2020 ve 2022 yılında ise yeni referandumlar yapılması ve özerkliğin oylamaya açılması kararlaştırılmıştır. (Sümer, 2012:58)

2018 yılında yapılan referandum sonucunda ise Yeni Kaledonya halkının %56'sı bağımsızlığı reddetmiş ve özerklik statüsünün korunması yönünde oy kullanmıştır. 4 Ekim 2020'de yapılan ikinci referandumda ise halkın %53'ü yeniden Fransa toprakları içerisinde kalınmasına karar vermiştir. Son oylama 2022 yılında yapılacaktır. (Shineberg, 2022)

1998 yılında yapılan anlaşma sebebiyle Yeni Kaledonya diğer Fransa DAT'leri içerisinde *sui generis* yapısı ile sıyrılmaktadır. İlerleyen süreçlerde Yeni Kaledonya'nın bağımsızlığı sürecinde giden yolların planları çizilmiştir. 2022 yılındaki referandum olumsuz sonuçla sonuçlansa bile kurumlarının bağımsızlığı konusunda adımlar atılan Yeni Kaledonya'nın ileriki yıllarda otonom statüden ayrılıp kendi kendini yönetebilen bir yapıya bürünmesi kuvvetle muhtemeldir. (Outre-mer.gouv.fr, 2022) (işbu tezin yazım aşamasında ilgili referandum 12 Aralık 2021 tarihine çekilmiştir. Tamamı bağımsızlık için 'evet' oyu kullanan ve toplam oy kullananların büyük kısmını oluşturan Kanak yerlileri koronavirüs kısıtlamaları sebebiyle oylamayı boykot etmiştir ve oylamadan %96 'red' sonucu çıkmıştır.)

Yeni Kaledonya halkı Euro'ya sabitlenmiş olarak CFP Frangı kullanmaktadır. Vatandaşları kanunen AB vatandaşıdır ve AB Parlamento seçimlerinde oy kullanmaktadırlar. Aynı zamanda vatandaşları Fransa içerisinde engele maruz kalmadan dolaşabilmekte, Fransız yerel ve genel seçimlerinde oy kullanabilmelerdir. Yeni Kaledonya da Fransız Polinezyası gibi GB, ŞB ve AKDVA'ya üye değildir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.2.10 Wallis ve Futuna

İki ada grubundan oluşan, Fransız yönetimi altında bulunan otonom ülke Wallis ve Futuna Pasifik Okyanusu'nun batısında yer almaktadır. Başkenti Wallis Adaları içinde bulunan Uvea adasının Mata'utu şehridir. Wallis adası ismini kendisini keşfeden kişi olan Kaptan Wallis'den almaktadır. Wallisliler M.Ö. 800'lü yıllarda adaya yerleşen Tongalıların kültürel yapılarını taşısa da Futunalıların kökeni yine benzer dönemlerde adaya gelen Samoalıların kültürü ile bezenmiştir. Adada hem Polinezya Dili hem de Fransızca resmi dil olarak kabul edilmektedir. Adada yerleşim yerleri genel olarak kıyılarda kurulan şehirlere doğru kaymıştır ve kırsal kesim mevcut değildir. Wallis adası hükümet binalarının ve kurumların da içerisinde bulunmasıyla beraber Futuna'ya göre daha gelişmiş konumdadır. Bölgenin yolları düzgün ve elektriği düzenlidir. Futuna adası ise Wallis adasına göre daha ıssız bir yapıya sahiptir. (Britannica, 2022)

Nüfusu 11.562 olan Wallis ve Futuna'nın nüfusunun %67'si Wallis adasında %33'lük kısmı ise Futuna adasında yer almaktadır. İkinci Dünya Savaşı esnasında Amerikan Ordusu tarafından işgal edilen adada o dönemde yapılan ve günümüze kadar gelen çeşitli otoyollar ile havalimanı bulunmaktadır. 1959 yılında yapılan referandumda ada halkı neredeyse oybirliği ile Fransız DAT'si olmayı kabul etmiştir.

Wallis ve Futuna adaları 1961 yılına dek Fransız himayesi altında iken (Son dönemlerinde Yeni Kaledonya bölgesine dâhil edilmiştir) bu tarihten itibaren ülke Fransız DAT'si haline gelmiştir. Aynı zamanda aynı tarihte alınan kararla Fransız hükümeti Wallis ve Futuna üzerinde 3 krala bölünmüş monarşik yapıyı da kabul etmiştir. 2003 yılından itibaren ise Fransız Denizaşırı Kolektivitesi içerisine alınmıştır. Wallis ve Futuna vatandaşları Fransız yerel ve genel seçimlerinde oy kullanabilmektedir ve Fransa sınırları içerisinde serbest olarak dolaşıma katılabilmektedir. (Wallis-et-futuna.wf, 2022)

Wallis ve Futuna ülkesi CFP Frangı kullanmaktadır. Vatandaşları AB vatandaşıdır ve seçimlerde oy kullanmaktadır. Wallis ve Futuna GB, ŞB ve AKDVA'ya dâhil değildir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.2.11 Saint Barthelemy

Adını Kristof Kolomb'un kardeşi Barthelemeow Kolomb'dan alan (Cia.gov.tr, 2021) diğer ismiyle Saint Bart's olarak bilinen Saint Barthelemy Saint Martin adasının doğusunda Karayipler içerisinde yer alan bir ada devletidir. 2007 yılına kadar Saint Martin ile birlikte siyasi olarak Guadeloupe'a bağlı olan ada 2003 yılında yapılan referandum ile birlikte alınan kararla 4 yıl sonra, 2007 yılında Fransız DAT'sine dâhil edilmiştir. 1648 yılında adayı işgal eden Fransızlar 1784'te adayı İsveç'e satarak haklarını devretmiştir. 1877 yılında adanın referandum ile tekrardan Fransa'ya dönmesine karşın başkentinin adı (3. Gustav'dan esinlenerek koyulan Gustavia) değiştirilmeden günümüze kadar gelmiştir. Nüfusu 9.279 kişidir. (Britannica, 2022)

Lizbon Antlaşması ile 2007 yılında EDB statüsü tanınan Saint Barthelemy 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren EDB statüsünden ayrılarak DAT statüsüne geçmiştir. DAT statüsünü değiştirip EDB statüsüne geçen Mayotte ve AB ile bütünleşik iken 1985 yılında DAT statüsünü seçen Grönland ile birlikte statü değiştiren 3 ülkeden biridir.

Diğer Fransa DAT'leri haricinde Saint Barthelemy para birimi olarak Euro kullanmaktadır. Vatandaşları AB vatandaşıdır ve oy kullanabilmektedir. Saint Barthelemy kısmi olarak Avrupa Tek Pazarı'na katılsa da GB, ŞB ve AKDVA'a dâhil değildir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.2.12 Saint Pierre ve Miquelon

Resmi adıyla Saint Pierre ve Miquelon Bölgesel Kolektivitesi, Kanada'nın doğu kıyılarında yer alan ve 1985 yılından bu yana Fransa Hükumetine bağlı olarak varlığını sürdüren bir kolektivitedir. Ülke iki farklı adadan oluşmaktadır. Adalardan Miquelon isminde olanı Saint Pierre'den 8 kat daha büyük olmasına karşın ada nüfusunun %90'ı Saint Pierre'de yaşamaktadır. Adayı ilk yerleşen topluluk olan Fransızlar 17. Yüzyılın ilk dönemlerinde adaya ayak basmışlardır. Günümüzde adaların resmi dili Fransızcadır ve nüfusu 6.125 civarındadır. Ada tamamıyla Fransa'ya ait olmadan önce Britanya ile Fransa arasında defalarca el değiştirmiş, 1814 Paris Antlaşması ile birlikte son olarak Fransa'ya ait bir ada haline gelmiştir. 1946 yılında Fransız DAT'si statüsü verilen ülke 1976'da Fransa'nın bir vilayeti olarak

adlandırılmaya başlamıştır. 1985 yılında adanın bakanlıkları ile ilgili aranjmanlar AB'nin tarife yapısına uymadığından ada yeniden statü değiştirip "kolektivite" haline gelmiştir. Aynı zamanda adanın çevresini uluslararası hukuka aykırı şekilde (kendi iddiaları ile) münhasır ekonomik bölge ilan eden Fransa ile Kanada arasında uzun süredir süregelen anlaşmazlık 1992 yılında son bulmuş ve münhasır bölge eski haline küçültülmüştür. (Britannica, 2022)

Fransa seçimlerinde bir vekilini Fransız Millet Meclisi'ne ve bir vekilini Fransız Senatosu'na gönderen (Sümer, 2012:61) Saint Pierre ve Miquelon'un vatandaşları Fransa pasaportuna yani AB vatandaşlığına sahiptir ve AB seçimlerde de oy kullanmaktadırlar. Saint Pierre ve Miquelon ülkesinde Euro kullanılmaktadır. Ülke GB, ŞB ve AKDVA'ya dahil değildir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.2.13 Fransız Güneyi ve Antarktika Toprakları (French Southern & Antarctic Territories)

Fransız Güneyi ve Antarktika Toprakları Madagaskar'ın çevresinde ve Antarktika yakınlarındaki 5 farklı ada topluluğunu simgelemektedir. Bunlar Antarktika toprakları içerisindeki Adelie Toprağı, Madagaskar'ın doğusunda, Hint Okyanusu'nda bulunan Crozet Adaları, Yine Madagaskar'ın doğusunda yer alan Kerguelen Adaları, bu adaların kuzeyindeki Saint Paul ve Amsterdam Adaları ve Madagaskar'ın kıyı şeridi içerisinde bulunan Dağınık Adalar'dan oluşmaktadır. Antarktikada bulunan kısımda sabit bir yerleşik nüfus yoktur. Sadece askerlerden ve bilim adamlarından oluşan personellerin sayısı kışın 200 kişi iken yazın 400 kişiye ulaşmaktadır. Bu yapısıyla adalar ve bölge AB içerisinde sabit nüfusa sahip olmayan tek kara parçası durumundadır. (Taaf.fr, 2010), (Cia.gov, 2022)

Adelie Toprağı, Fransa'ya ait, 432.000 kilometrekarelik bir Antarktika toprağıdır. Fransız bir kâşif bölgeyi 1840 yılında keşfetmiştir. Fransız hükümeti 1956 yılında bölgede çeşitli istasyonlar kurmuştur. ABD hükümeti Adelie Toprağı üzerindeki Fransız hâkimiyetini tanımamaktadır. Crozet Adaları ise 1772 yılında keşfedilmiştir. Bu adalar topluluğu daha önceki dönemlerde Madagaskar'a bağlı olarak yönetilse de 1955 yılında Fransa adaları DAT statüsüne dâhil etmiştir. Kerguelen ise Kerguelen de Tremarec tarafından 1772 yılında keşfedilen ve

günümüzde Fransa'nın uzay istasyonunun bulunduğu pek çok bilim adamının uğrak noktasıdır. Saint Paul ve Amsterdam Adaları ise Hollandalı kâşifler tarafından keşfedilmesine karşın 1843 yılında Fransız egemenliğine geçmiştir. (Sümer, 2012: 62-64)

Dağınık Adalar ise Gloriosio, Tromelin, Juan de Nova, Bassas da Índia ve Europa Adaları'ndan oluşan Madagaskar'ın çevresinde yer alan adalar topluluğudur. (Taaf.fr, 2010)

Fransız Güneyi ve Antarktika Toprakları yerleşik bir vatandaşlara ve ülke statüsüne sahip olmadığı için vatandaşları yoktur ve AB seçimlerine katılmazlar. Ancak yine de bu adalarda Euro para birimi olarak kullanılmaktadır. Bu bölgeler ayrıca GB, ŞB ve AKDVA'ya da dâhil değildir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.3 İstisnai Durumlar

EDB ve DAT ülkelerinin yanı sıra AB üyesi olmasına karşın bazı fonksiyonlardan faydalanmayan ülkeler veya bölgeler de mevcuttur. Bu bölge ve ülkelere İstisnai Durumlar (Special Cases) denmektedir. Bu topraklar içerisinde AB kanunlarının direkt olarak uygulanmadığı ve AB'nin parçası sayılmayan tek bölge Faroe Adaları'dır. Faroe Adaları Danimarka'nın AB'ye girişinde özel bir anlaşma ile bazı AB kanunlarından bazı derogasyonlara uğrayarak faydalanmıştır. Faroe Adaları'nın Avrupa Tek Pazarı'na bazı kısımlarda katılmak haricinde AB ile hukuki olarak hiçbir bağı bulunmamaktadır. İstisnai Durumlar ülke ve topraklarının hiçbir AKDVA'ya dâhil değildir. Ayrıca bu bölgeler ikisi haricinde GB'ye de dâhil değildir. Bu iki bölge 866/2004 sayılı Konsey yönetmeliği ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nden kendi bölgesine bazı malların serbest geçimini sağlayabilen Birleşmiş Milletler Tampon bölgesi (Official Journal of the European Union, 2004) ve 952/2013 sayılı Konsey yönetmeliği ile GB'ye dâhil edilen Campione d'Italia bölgesidir. (Official Journal of the European Union, 2013)

1.3.3.1 Melilla

Melilla bölgesi kanunen İspanya'ya bağlı hem askeri üs bölgesi hem de ticaret limanı görevi gören ve Fas sınırları içerisindeki bir anklavdır. 1956 yılında Fas'ın Fransa'dan ayrılıp bağımsızlığını ilan etmesi sırasında muhafaza edilmiş ve 1995 yılında İspanyol hükümeti tarafından otonom statüsü verilmiştir. 2018 sayımına göre nüfusu 86,384'tür. (Britannica, 2022)

Melilla bölgesi yapılan ŞB anlaşmasına dâhildir. (Consilium.europa.com, 2015) Özellikle bir liman kenti olmasının verdiği avantajla AB vatandaşları bu bölgeye gemi ile girip çıkabilmektedirler. Bölge için İspanya ve Fas günümüzde bir anlaşmazlık içerisindedir. 21 Aralık 2020 günü Fas Başbakanı Saad-Eddine El Otmani Melilla ve Ceuta hakkında yaptığı açıklamalardan sonra İspanya Fas büyükelçisini çağırarak ve konu hakkında bilgi istemiştir. Ardından Fas hükümetini hedef alarak bölgelerin bağımsızlığına saygı duyulması gerektiğini söylemiştir. (Africanews.com, 2020)

Melilla bölgesi yaşayanları AB vatandaşı olarak sayılmaktadır ve oy kullanabilmektedirler. ŞB'ye katılmış halde olan Melilla vatandaşları anlaşma gereği yine de birtakım sınır kontrolleri ile karşılaşabilmektedir. Melilla AKDVA'ya dâhil değildir ve bunun yanında KDV olmayan “vergi cenneti” olarak adlandırılan bölgelerden biridir. Melilla GB'ye üye olmasa da Avrupa Tek Pazarı'nın içindedir ve para birimi olarak Euro kullanmaktadır. (Ec.europa.eu, 2021) (Adaoğlu, 2009:146)

1.3.3.2 Ceuta

Ceuta Fas sınırları içerisinde anklav pozisyonunda, Cebelitarık'ın karşı komşusu olan, İspanya'ya ait bir askeri liman ve otonom bölgedir. Bölge yıllarca süregelen fildişi, altın ve köle ticaretinin merkezi olduğundan 1415 yılında Portekizliler tamamen işgal edene değin Kartacalılar, Yunanlılar ve Romalılar tarafından sürekli olarak kontrol edilmek istenmiştir. 1688 yılında yapılan Lizbon Antlaşması ile birlikte İspanya topraklarına dâhil edilen Ceuta 1995 yılında otonom bölge olması yönünde siyasi statü kazanmıştır. 2006 yılında mültecilerin sayısının kontrolsüzce artması sonucunda bölgeyi Fas'tan ayıran sınır telleri büyütülmüş ve askeri personel sayısı artırılmıştır. Şehrin 2018 sayımına göre nüfusu 85.144 kişidir. (Britannica, 2022)

Ceuta bölgesi AB ile olan bağlar konusunda Melilla ile aynı yapıya sahiptir. Ceuta’da yaşayan İspanyol vatandaşları aynı zamanda AB vatandaşıdır ve oy kullanabilmektedir. Ceuta ŞB’ye dâhil olsa da askeri bölge olduğundan kısmi sınır kontrolleri yapabilmektedir. Bölge AKDVA’ya dâhil değildir ve bölgede Katma Değer Vergisi uygulanmamaktadır. Bölgede para birimi olarak Euro kullanılmaktadır. Ceuta GB Anlaşması’na katılmayan bölgelerden biridir. (Ec.europe.eu, 2022) (Adaoğlu, 2009:146)

1.3.3.3 Aland

Aland Finlandiya ile İsveç arasında yerleşik 35, ıssız 6.500 adadan oluşan ve siyasi olarak Finlandiya’ya bağlı bir otonom bölgedir. Aland bu adalar içerisinde aynı zamanda en büyük olan adaya verilen addır. Bu ada bölgenin toplam alanının %70’ini oluşturmaktadır. Aynı zamanda Aland adası bölgenin nüfusunun %90’ını barındırmaktadır. Bu nüfusun büyük çoğunluğu adanın başkenti ve tek şehri olan Mariehamn’da yaşamaktadır. Ada 19. Yüzyıldan 2. Dünya Savaşı’na kadar Avustralya ile ciddi tahıl alışverişinde bulunmuştur. Bu ticaret için kullanılan gemilerin bazıları günümüzde halen aktiftir ve müzelerde sergilenmektedir. Misafirlerinin büyük çoğunluğunu gemi ile komşu ülkelerinden kabul eden Aland her ne kadar siyasi olarak Finlandiya’ya bağlı olsa da kültür olarak diğer komşusu İsveç’e daha yakındır. Adada resmi dil İsveççedir ve okullarda İsveççe öğretilmektedir. (Britannica, 2022)

Ada’nın nüfusu 30.117’dir. Aland 1993 yılında yürürlüğe giren “Aland’ın Otonomisi Hakkında Yasa” ile otonom statü kazanmıştır. Aland’ın bu yasa ile kazandığı otonom statü yetkileri oldukça geniş bir otonom statüdür. Finlandiya hükümeti kendi iç ve dış güvenliğini etkileyen herhangi bir konu içerisinde olmayan hiçbir yasama faaliyetine müdahale edememektedir. Aland bu statüsü sebebiyle Finlandiya’nın 1995 yılında AB’ye üye olmasıyla beraber bazı haklarının saklı kalması için iki referandum yapmıştır. Bu referandumlar sonucunda Aland kendi bölgesi içerisindeki vergilendirme, şirket kurma ve emlak satın alımı ile ilgili istisna kurallara sahip olarak AB’ye katılımı kabul etmiştir. Bölgede günümüzde para birimi olarak Euro kullanılmaktadır. (Aland.ax, 2022)

Aland'ın siyasi statüsü Finlandiya'nın AB'ye katılım antlaşması içerisindeki 2. protokolde belirtilmiştir. (Official Journal of the European Union, 1994) Aland vatandaşları AB vatandaşı sayılırlar ve oy kullanabilirler. Aland ŞB'ye ve GB'ye dâhil bir bölgedir ancak AKDVA içerisinde yer almamaktadır. Bu siyasi durumu ile beraber Aland Campione d'Italia ile beraber AB içerisine en fazla entegre olan iki özel bölgeden biridir. (Ec.europe.eu, 2022) (Adaoğlu, 2009:146)

1.3.3.4 Faroe Adaları

Faroe Adaları Shetland Adaları ile İzlanda'nın arasında bulunan bir grup ada bütünüdür. Faroe Adaları Danimarka Krallığı'na bağlı bir özerk ülkedir. Ülke 17 yerleşim bulunan ada ve pek çok adacıktan oluşmaktadır. Başkenti Torshavn olan ülkenin 2009 sayımına göre nüfusu 48.900 kişidir. 700 yılında İrlandalı keşişler tarafından keşfedilen adada günümüzde çoğunlukla Faroeli yerli halk yaşamaktadır. 1980 yılında sezon dışı balık avlanması ve 1990 yılında adaya Danimarka'dan yayılan göç dalgasıyla birlikte ada ciddi bir ekonomik krize girmiştir. (Britannica, 2022)

Faroe Adaları Roma antlaşmasında belirtildiği üzere (her ne kadar Danimarka Birlik içerisine dâhil olsa da) AB içerisinde değildir. Faroe Adaları da tıpkı Grönland gibi Ortak Balıkçılık Politikası'nın kendi deniz suları içerisindeki avlanma politikalarına uymadığı gerekçesiyle AB'ye katılmamıştır. AB dışarısında kalmasına karşın Birlik ile çift taraflı anlaşmalar yapmayı sürdüren Faroe adaları 1991 yılında AB ile serbest ticaret anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma 1996 yılında revize edilerek 2 yıl sonra 1998 yılında yürürlüğe girmiştir. Yapılan revizyonla birlikte pek çok kısıtlama kaldırılmış ve Faroe Adaları AB'ye pek çok deniz ürününü ithal edebilecek pozisyona gelmiştir. (Government.fo, 2022)

Faroe Adaları İD'ler içerisindeki AB'ye kanunen hiçbir bağı olmayan tek bölgedir. ABİHA'nın 355 maddesinde Faroe Adaları ile ilgili “*Antlaşmalar Faroe Adalarına uygulanmaz*” şeklinde bahsedilmektedir. Bu sebepten Faroe adaları vatandaşları AB vatandaşı sayılmazlar ve oy kullanma hakkına sahip değildirler. Bunun yanında Faroe Adaları ŞB'ye de dâhil değildir. Her ne kadar ŞB dışarısında olsa da AB vatandaşları Faroe sınır kontrollerinde yalnızca kimlik kontrolüne maruz kalmaktadır. Ayrıca Faroe adaları GB ve AKDVA'ya da dâhil değildir. Bu açıdan

bakıldığında Faroe Adaları, bağlı olduğu devlet AB üyesi olduğundan mütevellit AB ile ilişkisi bulunan fakat üye olmayan bazı devletlerden dahi (GB'ye üye olan Türkiye gibi) daha az şekilde entegre olmuş bir siyasi pozisyonda bulunmaktadır. (**bknz:** ABİHA 355. Madde) (Official Journal of European Union, 2000) (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.3.5 Livigno

Livigno İtalya'nın Lombardy bölgesinde Alp Dağları içerisinde İsviçre sınırına yakın bir komündür. Livigno'yu bu derece önemli yapan konu ise İtalya'nın aksine Livigno'nun AKDVA'ya dâhil olmaması, bölge içerisinde herhangi bir KDV alınmaması ve satılan ürünlerin Duty-Free pozisyonunda olarak herhangi bir vergiye tabi olmadan son derece uygun fiyatlara satılmasıdır. Genellikle ciddi şekilde kış turizmi üzerinden kazanç sağlayan bölge vergisiz oluşu sebebiyle turistlerin oldukça ilgisini çekmektedir. İlginç olan ise bölgenin bu vergisiz yapısının 16. Yüzyıldaki Avusturya İmparatorluğu döneminden kalma bir gelenek olmasıdır. Bölgenin özellikle kış dönemlerinde zor şartlarda ve ulaşım konusunda sürekli olarak sıkıntı yaşayan bir bölge olması (günümüzde bölgeye ulaşım sağlanabilen sadece 3 yol mevcuttur.) vergiler üzerinde etkiye sebep olmuştur. Yine de KDV ödenmemesine karşın Livigno içerisinde gelir vergisi alınmaktadır. Bu da bölgenin bir “vergi cenneti” oluşunu engellemektedir (Rw-1.com, 2022)

Livigno bunun yanında GB'ye de dâhil değildir. Fakat Livigno hem AB kanunlarına bağlıdır hem de vatandaşları AB vatandaşıdır ve oy kullanabilirler. Ayrıca Livigno ŞB'ye de dâhildir ve bölgede Euro kullanılmaktadır. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.3.6 Campione d'Italia

Campione d'Italia İtalya'nın İsviçre sınırları içerisinde bulunan anklav bir yerleşim birimidir. Bölgenin en büyük ticari enstrümanı Avrupa'nın en eski ve en büyük kumarhanesi olan Campione Casinosu'dur. Ancak Casino 2018 yılında iflasını açıklamış ve kapatılmıştır. Kasaba bu süreçten bu yana çok ciddi bir istihdam tehlikesi yaşamaktadır. Yerli halk zamanla kasabanın hayalet şehre dönüşeceğini düşünmektedir. İtalya hükümeti İsviçreli kredi firmalarına borcu olan Casino'nun

borçlarını ödemek için özel anlaşmalar yapmıştır. Ödeme 5 Milyon Euro olarak gerçekleşmiştir. (Casinova, 2022)

2008 yılında alınan AB Konseyi Direktifi ile birlikte Campione d'Italia 1 Ocak 2020 tarihinde GB'den çıkarılmıştır. (European Commission, 2018) Campiona d'Italia ŞB üyesidir. İsviçre de ŞB'ye dâhil olduğundan her iki ülke vatandaşları serbestçe kasabaya geçiş yapıp ikamet edebilmektedir. Bölgede yaşayan kasaba sakinleri ayrıca AB vatandaşıdır ve oy kullanma hakkına sahiptir. Bölge AKDVA'ya dâhil değildir. Bölgenin kendine has özel bir vergi oranı vardır. Bölge içerisinde hem Euro hem de İsviçre Frangı ortak olarak kullanılmaktadır. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.3.7 Büsingen am Hochrhein

Büsingen am Hochrhein ya da kısa adıyla Büsingen İsviçre toprakları üzerinde yer alan bir Alman anklav kasabasıdır. Kasabanın Almanya ile olan mesafesi sadece 700 metredir. Küçük bir kasaba olan Büsingen'de yalnızca 1450 kişi ikamet etmektedir. Büsingen GB'ye ve AKDVA'ya dâhil değildir. Bölgede İsviçre'nin KDV oranları uygulanmaktadır. İçerisinde Euro yasal olmasına karşın esasen İsviçre Frangı para birimi olarak kullanılmaktadır. Büsingen AB tarafından Brexit sürecinin sonrasındaki durumu görebilmek adına model bölge olarak kullanılmıştır. 2008 yılına kadar ŞB'ye de üye olmayan Büsingen İsviçre'nin ŞB üyesi olmasıyla ŞB'ye dâhil edilmiştir. Buna rağmen 1967 yılından bu yana bölgeye İsviçre'den girişlerde herhangi bir sınır kontrolü yapılmamaktadır. Büsingen içerisinde yaşayan vatandaşlar bölge siyasi olarak Almanya'ya bağlı olduğundan AB vatandaşı sayılmaktadır ve seçimlere katılabilmektedirler. 2016 yılında Kuzey İrlanda'nın Belfast South Bölgesi'ni temsil eden milletvekili olan Alasdair McDonnell, Brexit sonrası GB işlemlerinden çıkarılacak olan Kuzey İrlanda için Büsingen'in gümrük modelini önermiştir. (Bleiberg, 2019) (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.3.8 Helgoland

Heligoland olarak da bilinen Helgoland Almanya'ya bağlı, Kuzey Denizi içerisindeki Alman Körfezinde, karadan 65 km uzaklıkta bulunan bir adalar

bütünüdür. Adada günümüzde 1.307 kişi yaşamaktadır. (Ugeo, 2022) İlk olarak Frizli denizciler tarafından keşfedilen ada 1402 yılında Schleswig-Holstein dükalığı tarafından kontrol altına alınmıştır. 1714 yılında Danimarka Krallığı egemenliğine geçen Heligoland 1807 yılında Birleşik Krallık hâkimiyetine geçmiştir. 1890 yılında imzalanan Zanzibar Antlaşması ile Almanya'nın Afrika'daki toprakları ile takas edilmiş ve Alman İmparatorluğu'na dâhil edilmiştir. (Britannica, 2022)

1945 yılından 1952 yılına kadar ıssız olarak var olan ada Avrupa'nın çeşitli ordularının bomba testlerinin de merkezi olmuştur. 18 Nisan 1947 tarihinde Kraliyet Donanması adada 6.700 tonluk patlayıcı deneyerek dünya tarihindeki en büyük nükleer olmayan patlamayı gerçekleştirmiştir. (Haake, 2007)

Heligoland vatandaşları AB vatandaşıdır ve oy kullanmaktadırlar. Ada ŞB'ye de dâhil durumdadır ve ada üzerinde Euro para birimi olarak kullanılmaktadır. Heligoland bir vergi cenneti bölgesidir ve AKDVA'ya dâhil değildir. Bununla birlikte Heligoland GB'ye de dâhil değildir. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.3.9 Athos Dağı

Kutsal Dağ ya da Aynoroz olarak da bilinen Athos Dağı, 20 farklı manastırı ve içerisinde yaşayan keşişleri barındıran yarı otonom bir bölgedir. Yüzyıllar boyunca bu yasal konumunu koruyan Athos Dağı bölgesi Yunanistan'ın AB üyeliği sırasında bölgenin kendine has kanunlarını (bölgeye dini sebeplerden dolayı hiçbir kadın ve çocuk kabul edilmemektedir ve 2250 kişilik nüfusunun tamamı yetişkin erkeklerden oluşmaktadır.) katılım anlaşmasında bahsedilip kabul ettirilmiştir. (Britannica, 2022)

1988'den bu yana Unesco Dünya Mirası listesine dâhil edilen Athos Dağı bölgede yaşamakta olan ve Rumca "Hegumenos" denilen keşişler tarafından bölgelere ayrılmış şekilde yönetilmektedir. Bölge günümüzde Ortodoks Hristiyanların hac bölgelerinden biri olarak kullanılmaktadır. 1981 yılında Yunanistan'ın AB'ye katılması ertesinde ise maddi güce erişen bölge yöneticileri manastırların restorasyonu için çalışmalara başlamışlardır. (Valzania, 2015:100)

Athos Dağı'nın AB ile olan bağı Yunanistan'dan farklı olarak sadece AKDVA'ya katılmaması ve vergi cenneti konumunda olmasıdır. Bunun haricinde

Athos Dağı GB, ŞB ve Euro Bölgesi'ne dâhildir ve içerisinde yaşayan keşişler AB seçimlerinde oy kullanabilmektedirler. (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.3.10 Birleşmiş Milletler Kıbrıs Tampon Bölgesi

1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtı'nın sona ermesiyle birlikte her iki toprak arasında barışı sağlamak amaçlı olarak kurulan Birleşmiş Milletler Kıbrıs Tampon Bölgesi günümüzde iki bölge arasında tam anlamıyla bir ateşkes anlaşması imzalanmadığından varlığını devam ettirmektedir. 2004 yılında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB'ye tam üye olmasından sonra bölge ile ilgili AB'ye nasıl entegre olacağına dair 866/2004 sayılı Konsey düzenlemesi yayınlanmıştır. Günümüzde halen iki ülkenin siyasi durumu netleşmediğinden bölge Kıbrıs Cumhuriyeti hâkimiyetinde görünmektedir. Bölgenin içerisinde yer alan Dikelya ve Maraş Birleşmiş Milletlerin kontrolünde değildir. Maraş Türk güçleri tarafından kontrol edilirken Dikelya Birleşik Krallık güçlerine aittir. (Maraş Bölgesi'nin %10'luk kısmı günümüzde ziyarete açık durumdadır. Bu bölgeyi inceleme fırsatı buldum. Her ne kadar kaynaklarda Bölge içerisinde Birleşmiş Milletler'in kontrolü olmadığı söylene de Maraş içerisinde Birleşmiş Milletler Askerlerinin birkaç ileri karakolu kurulu vaziyettedir.) Bölge içerisinde insanların yaşadığı ve konakladığı köyler mevcuttur. Bu bölgelerde 10.000 civarında insan yaşamaktadır. Bu kişiler haricinde bölgeye giriş ve çıkışlar Birleşmiş Milletler Kıbrıs Barış Gücü'nün inisiyatifindedir. (Official Journal of the European Union, 2004) (Unficyp.unmissions.org, 2022)

Birleşmiş Milletler Kıbrıs Tampon Bölgesi'nde para birimi olarak Euro kullanılmaktadır. Bölge GB'ye üye olmasına karşılık Türk malları tarafında ve Türkler ile Rumlar'ın beraber yaşadığı tek köy olan Pila köyü içerisinde geçecek mallar için bazı kısıtlamalara uğramaktadır. Bölge içerisinde yaşayanlar AB vatandaşı sayılmamakta ve oy kullanamamaktadırlar. Ayrıca bölgeye girebilmek için farklı prosedürler uygulanmaktadır ve ŞB'ye üye değildir. Ayrıca bölge AKDVA'ya da katılmamaktadır. (Ec.europe.eu, 2022)

Kapalı Maraş-Dikelya yolu üzerinde birleşmiş milletler kontrol noktası 2022 (kaynak: bizzat çekim)

1.3.4 Transit Geçiş Yapılabilen Sınır Dışı Bölgeler

AB sınırları içerisinde yer almayan fakat anlaşmalar gereği içerisinde transit olarak(durmaksızın) geçiş yapılabilecek iki adet toprak bulunmaktadır. Bunların ikisi Finlandiya'ya ait olan Saimaa Kanalı ve Estonya'ya ait olan Värška-Ulitina Yoludur. Bölgeler için özel anlaşmalara sahip olan bu ülkeler bu bölgelerin AB toprağı olmamasına karşılık içerisinde bulunabilme haklarını sağlamışlardır.

1.3.4.1 Saimaa Kanalı

Saimaa Kanalı 23.3 km'si Finlandiya 19.6 km'si Rusya toprakları içerisinde yer alan toplam uzunluğu 42,9 km olan bir su kanalıdır. Kanalin Rusya tarafında kalan kısmı için Finlandiya ve Rusya arasında yapılan anlaşma gereği AB vatandaşları bu bölgeden herhangi bir Rusya vizesine sahip olmadan geçiş sağlayabilirler ancak geçişlerde pasaport gerekmektedir ve sınır kontrolleri serbest durumda değildir. Ayrıca bölgede durmak ya da Rusya topraklarına ayak basmak kesinlikle yasaktır. Bölge para birimi olarak (Gemilerin geçiş ücretlerinde) Euro kullanılmaktadır. Bölge AB'nin kanun ve sınırları dâhilinde değildir yani AB ile bölgeyi bağlayan hiçbir nokta bulunmamaktadır. Yalnızca bölgeden AB vatandaşlarının geçiş yapabilmesi ve bölgede Euro kullanılması sebebiyle Saimaa Kanalı AB'nin özel statülü bölgelerinden biri haline gelmiştir. 27 Mayıs 2011 tarihinde yapılan ve 2013 yılında yürürlüğe giren anlaşma ile Finlandiya bölgenin kullanım haklarını 50 yıllık süreç için satın almıştır. Eski anlaşmaya göre yıllık 290.000 Euro olan kullanım bedeli 1.200.000 Euro'ya yükseltilmiş ve her 10 yılda bir revize edilmesi yönünde anlaşma sağlanmıştır. (En.kremlin.ru, 2011) (Vayla.fi, 2022)

1.3.4.2 Värška-Ulitina Yolu

Aynı zamanda Saatse botu olarak da bilinen Varska-Ulitina yolu Estonya'nın Lutepa ve Sesniki köylerini bağlayan ve Rusya'nın sınırları içerisinde geçen bir yoldur. Yolum giriş ve çıkışında Rus yetkililer olmasına karşın herhangi bir izin gerekmemektedir. Buna rağmen yoldan sadece transit olarak geçmek yasaldır ve yol

üzerinde duraklama yapmak, araçtan inip yürümek ya da yaya olarak geçmeye çalışmak yasaktır. Bu tür davranışlarda bulunan kişiler tutuklanıp sorgulanmakta ve ceza almaktadır. Eğer ki yol üzerinde duraklama eylemi aracın bozulması ya da yakıt tükenmesi gibi zaruri sebeplerden olursa yolcular araç içerisinde inememekte ve Estonya sınır güvenliğinin sağladığı destek geldiğinde karşı sınıra ulaşabilmektedir. (Niitra, 2013) Sınırın değiştirilmesi ve problemin giderilmesi için her iki hükümet de alan değişimi önerisi ile gelmiştir. Rusya hükümeti ilgili bölgenin verilmesine istinaden aynı oranda toprak talebinde bulunmuştur ancak henüz bu öneri yürürlüğe girememiştir. Öneri ilerleyen yıllarda yürürlüğe girdiğinde bölgenin durumu değişecek ve bölge İstisnai Bölgeler sıfatından çıkartılacaktır. (Postimees, 2013) Bölge Şengen Bölgesi'ne üye durumdadır ve Rusya sınırları içerisindeki iki Şengen bölgesinden birini oluşturmaktadır.

1.3.5 Avrupa Birliği Üyesi Olmamasına Karşın Bazı Haklara Sahip Ülke ve Bölgeler

Avrupa coğrafi sınırları dâhilinde olan ancak AB ile üyeliğini tamamlayamamış pek çok ülke AB ile ikili ilişkiler içerisinde. Hatta bazı ülkeler üyelikleri tamamlanmamasına karşılık, GB, ŞB, AKDVA, Eurozone gibi bağlantılar üzerinden AB ile çeşitli anlaşmalar yaparak ilişkilerini geliştirmişlerdir. Bu ülkelerin bazıları üyelik süreçleri sebebiyle entegrasyona olacak olan katkıları sebebiyle bu anlaşmalara taraf olurken bazıları ise sadece bölgesel faydalar için sisteme dâhil olup herhangi bir üyelik gayesi gütmemektedir.

1.3.5.1 Türkiye

Türkiye AB'ye üyelik süreci en uzun süren aday ülke konumundadır. Tarih içerisinde yaşanan olumsuzluklar (askeri darbeler, ekonomik istikrarsızlık, göçmen problemleri) sebebiyle 1959 yılında sisteme katılmak için atılımlarını yapan ülke günümüzde halen üyelik sürecini tamamlayamamıştır. 1963 yılında yapılan Ankara Antlaşması ile birlikte başlayan ekonomik entegrasyon süreci 1995 yılında Türkiye'nin GB'ye dahil edilmesi ile son bulmuştur. Türkiye her ne kadar GB'ye

entegrasyonunu tamamlasa da Euro Bölgesi'ne dâhil olamamıştır. Aynı zamanda Türkiye ŞB ve AKDVA'ya da katılım göstermemektedir. Günümüzde halen aday ülke statüsünü koruyan Türkiye ileriki zamanlarda bu kriterlere de adapte olma yolunda küçük de olsa adımlar atmaktadır. Gümrük engellerinin kaldırılmasından sonra Türkiye'nin ilk hedeflerinden biri işçilerin serbest dolaşımı üzerine olmaktadır. Hâlihazırda parasal birliğe giden yoldaki adımları öncelik olarak alan Türkiye, siyasi konularda atılacak adımları ikinci plana koymuştur. Türkiye bunun yanında Erasmus+ programına da Avrupalılaştırma politikasına uyum sebebiyle katılım sağlamıştır. Bugün AB üyeliği konusunda tamamlaması gereken 35 fasıldan sadece 1 tanesini kapatabilen Türkiye için tam üyelik şimdilik oldukça uzakta gözükmemektedir.

1.3.5.2 Lihtenştayn

Lihtenştayn AB üyesi olmayan bir ülkedir. Buna rağmen Avrupa'nın merkezinde yer alan ülke çeşitli AB üye ülkeleriyle ciddi ilişkiler içindedir. Bölgesel ve kültürel olarak AB normlarına natürel olarak uyum içerisinde olan Lihtenştayn daha önceki dönemlerde İsviçre ile sınırlarını açmış durumda bulunsa da 2008 yılında yapılan anlaşma ile birlikte ŞB'ye dâhil olmuştur. Bunun haricinde AB ile herhangi bir bağı bulunmayan Lihtenştayn İsviçre ile kendi arasındaki KDV anlaşması sebebiyle AKDVA'ya, aynı ülke ile aralarında yaptıkları gümrük anlaşması sebebiyle GB'ye üye olamamıştır. Aynı zamanda ülkenin sınırları içerisinde para birimi olarak Euro değil İsviçre Frangı kullanılmaktadır. Ayrıca Lihtenştayn EFTA üyeliği de yapmaktadır. Bölge her ne kadar AB ile direkt olarak tam üyelik sağlayabilecek pozisyonda olsa da AB'nin mikro ülkeler politikaları sebebiyle tıpkı Vatikan, San Marino ve Monako örneklerinde olduğu gibi tam üyelik konusunda ilerleme sağlamamakta ve iki yönetim organının günümüzdeki durumundan memnun olarak ilişkilerini devam ettirmektedir. Yine de Avrupa Ekonomi Bölgesi'ne dâhil olan Lihtenştayn topluluk anlaşmalarının da içerisine bu şekilde katılmıştır. (European Union External Action Services, 2021) (Bajon, 2018)

1.3.5.3 Norveç

Norveç ile AB'nin ilişkileri AB'nin ilk kurulduğu günden beri sürmektedir. 1960 yılında EFTA üyeliği ile pekiştirilen ilişkiler 1972 yılında yapılan referandum ile tam üyeliğe atılan adımlarla tamamlanmak istenmiştir.

AB ile ilgili ilk ciddi atılımını 1962 yılında atan Norveç (O dönemde Birleşik Krallık'ın AB'ye girişini veto eden) Fransa'nın bu iki ülkenin sıkı ekonomik bağları bulunması sebebiyle Norveç'i de veto etmesiyle rafa kalkmıştır. Veto işlemi 1967 yılında Fransa tarafından yeniden tekrarlanmıştır. (Eu-norway.org, 2015)

İlk onayını 1972 yılında kazanan Norveç üyeliğini referanduma götürmüş ve bu referandumda %53,5 ile hayır oyu kullanılmıştır. Daha sonrasında 1994 yılında yapılan ikinci referandumda ise %52,2 ile hayır oyu kullanılmış ve Norveç AB'ye katılımını daha ileri dönemlere taşınmak üzere reddetmiştir. (Ssb.no, 1994) 2018 yılında yapılan bir ankete göre Norveç vatandaşlarının %73,6'sının AB üyeliği konusunda olumsuz görüş belirttiği ortaya çıkmıştır. (Mcgee, 2020)

Norveç Krallığı sınırları içerisinde 5 farklı otonom ve deniz aşırı bölgeye sahiptir. Bu bölgeler AB ile olan ilişkiler içerisinde istisnai yerlere sahiptir. Bahsi geçen beş bölge Kraliçe Maud Adası, I. Peter Adası, Bouvet Adası, Jan Mayen ve Svalbard'tır. Kraliçe Maud Adası, I. Peter Adası ve Bouvet Adası AB ile ilgili hiçbir bağa sahip değilken, Jan Mayen ve Svalbard AB ile bazı yasal birlikteliklere sahiptir. Ayrıca Jan Mayen Adası ŞB'ye ve Avrupa Tek Pazarı'na da üyedir. Svalbard ise yalnızca bazı AB kanunlarının uygulanmasına izin verilen bir bölgedir ve başka bir AB bağı taşımamaktadır. Ülkenin merkezi olan Norveç'e bakıldığında ise Norveç para birimi olarak Norveç Kronu kullanmaktadır. GB ve AKDVA'ya dâhil olmayan Norveç'in vatandaşları da AB vatandaşı sayılmazlar. Bunun yanında Norveç ŞB'ye üyedir ve vatandaşları serbest dolaşıma dâhil olmaktadır. (Official Journal of The European Union 1999) (Ec.europe.eu, 2022)

1.3.5.4 İsviçre

İsviçre tarihin en eski tarafsız ülkesi olmasının da etkisiyle (çevresi tamamen AB üyesi ülkeler ile çevrilmesine karşın) AB'ye doğrudan üyelik yerine bilateral anlaşmalar ile AB ile arasındaki ilişkiyi sıcak tutma eğilimindedir. 2001 yılında AB'ye katılım için yapılan referandumda İsviçre vatandaşları %77 hayır oyu kullanarak

AB'ye katılımı reddetmiştir. İki yönetim organı arasındaki ilk anlaşma 1972 yılında yapılan ve sanayi ürünlerinin serbest ticaretini başlatan anlaşmadır. Daha sonrasında 1999 yılında İsviçre Avrupa Ekonomik Alanı'na dâhil olmasa da (1992 yılında bu alana katılmak için de referandum yapılmış ve hayır oyu çıkmıştır.) Avrupa Tek Pazarı'na parçalı olarak dâhil edilmiştir. En son olarak Şengen Antlaşması'na da katılan İsviçre içerisinde hizmetler ve işçiler serbest olarak dolaşmasına karşın 2009 yılında İsviçre hükümeti birliğe yeni katılan ancak ŞB içerisinde yer almayan Romanya ve Bulgaristan'ın vatandaşlarının kendi toprakları içerisinde serbest olarak dolaşmasını içeren yeni anlaşmalar yapılmasına dair referanduma gidilmesini istemiştir. Bu sebeple yapılan referandum da evet oyunun çıkmasıyla beraber Bulgaristan ve Romanya ŞB'ye henüz tam olarak dâhil olmamalarına karşın vatandaşları İsviçre sınırları içerisinde serbest olarak dolaşabilmektedir. Günümüzde AB İsviçre'yi çok ciddi bir ekonomik müttefik olarak görerek tam entegrasyonu için adımlar atsa da İsviçre şimdilik çift taraflı anlaşmalar üzerinden ilişkilerini sürdürmeyi amaçlamaktadır. AB ile olan her atılımını halkına referandum olarak sunan İsviçre, halkının yüksek ihtimalle katılımı veto etmesiyle hâlihazırda zaten üyelikten oldukça uzak görünmektedir. (Rollins, 2021)

Bütün bu bilgilerin ışığında İsviçre AB ile çeşitli kanuni bağlara sahiptir denilebilir. İsviçre vatandaşları AB vatandaşı sayılmazlar ve ülkede para birimi olarak İsviçre Frangı kullanılmaktadır. İsviçre AKDVA'ya dâhil değildir. Sadece Liechtenstein ile aralarında kurdukları özel bir KDV alanına sahip olan ülkede Samnaun adlı bölge ayrı bir statüye sahiptir. Samnaun ülkenin en doğu sınırında kayak merkezlerinin bulunduğu son derece yüksek rakımlı bir bölgedir ve bu bölgede vergi alınmamaktadır. (Ec.europe.eu, 2022) (Bechtel, 2004)

1.3.5.5 Monako

Monako Fransa'nın sınırları ile çevrili, İtalyan sınırına 15 km mesafede günümüzde prenslik statüsünü koruyan bir şehir devletidir. Monako genel olarak AB ile olan ilişkilerini Fransa üzerinden ilerletmektedir. Günümüzde katılım anlaşmalarına olan ilgisini sürdüren ve düzenli olarak görüşmeler yapan Monako henüz üyelik konusunda somut bir adım atamamıştır. Buna karşılık Monako Şengen

Anlaşmasına kanunen üyelik sağlamasa da *de facto* olarak katılım göstermektedir. Sınırları ve gümrük işlemleri Fransa'ya açık olduğundan Şengen vizesi sahibi olan kişiler herhangi bir sınır kontrolüne takılmadan ülkeye giriş sağlayabilmektedir. Bunun yanında Monako GB'ye tam üye durumundadır. Bölgede ayrıca Euro para birimi olarak kullanılırken bölge AKDVA'ya da üyeliğini sürdürmektedir. Bölge genel olarak Fransa ile yaptığı ekonomik ve siyasi anlaşmalar neticesinde birçok konuda beraber hareket etmektedir. (European Union External Action Services, 2021) (Dozsa, 2008)

1.3.5.6 Andorra

Andorra Fransa ile İspanya'nın sınırları içerisinde yer alan ve çevresi tamamen AB üye ülkeleri sınırlarıyla çevrilmiş bir mikro devlettir. AB'nin mikro devletler ile olan özel statülü ilişkisine dâhil olan Andorra AB üyesi değildir veya herhangi bir AB kanununa tabii durumda değildir. Bunun yanında Andorra 2002 yılında yapmış olduğu anlaşma ile beraber resmi para birimi olarak Euro kullanmaya başlamıştır. Ancak bozuk para olarak Euro'nun ülkede kullanılabilmesi 2013 yılına kadar sürmüştür. Ülkenin para birimini değiştirmek zorunda kalması bütün sınır çevrelerinde yıllardır Euro ile ticaret yapılması ile ilişkilendirilebilir durumdadır. Andorra ŞB'ye dâhil değildir fakat Şengen Vizesi'ne sahip kişiler Andorra içerisinden transit geçiş yapabilmektedirler. Andorra bu bilgilerin haricinde GB ve AKDVA'ya üyelik sağlamamıştır. (Exteriors.ad, 2021) (Emerson, 2007) (Dozsa, 2008)

1.3.5.7 San Marino

San Marino İtalya'nın sınırları içerisinde, deniz ile kıyısı bulunmayan Avrupa'nın 5 mikro devletinden biridir. Günümüzde AB üyeliği olmasa da ciddi atılımlar ile üyelik görüşmelerini sürdürmekte olan San Marino, sınırları içerisinde Euro kullanmaktadır.

Bunun yanında ŞB'ye üye olmayan San Marino yine de Şengen Vizesi sahiplerini sınır kontrolü olmadan ülkesine kabul etmektedir. Yalnızca 32.000 kişinin yaşadığı San Marino'da 1991 yılında yapılan anlaşma ile GB'ye kısmi katılım

gösterilmeye başlanmıştır. Günümüzde AKDVA'ya üye olmayan San Marino'da 2005 yılında yapılan ikili anlaşma ile bu konuda ciddi adımlar atılmıştır. San Marino hükümeti AKDVA'ya katılım göstermek hedefindedir ancak henüz bu konuda somut adımlar atılmamıştır. San Marino vatandaşları AB vatandaşı değildir ve AB'nin hukuki haklarına sahip değildirler. (European Union External Action Services, 2021) (Dozsa, 2008)

1.3.5.8 Vatikan

Dünya'nın en küçük ülkelerinden biri olan Vatikan 825 kişilik nüfusa sahip bir kutsal bölge unvanı taşımaktadır. Ülke İtalya içerisinde anklav durumdadır. Kökenleri İsa'nın doğumuna kadar uzasa da İtalya'dan bağımsızlığını 1929 yılında kazanabilmiştir. Vatikan İtalya ile sınırlarını anlaşmalar nezdinde açtığından dolayı İtalya'nın ŞB'ye katılmasıyla beraber ŞB'ye katılmasa da sınırlarında Şengen Vizesi sahiplerine herhangi bir engelde bulunmamaktadır. Vatikan içerisinde para birimi olarak Euro kullanılmaktadır ancak Vatikan AKDVA ve GB'ye dâhil değildir. Bölge AB'ye katılma ile ilgili adımlar atmaktadır ancak mutlak monarşi ile yönetilen bir ruhani devletin AB sınırları içerisinde dâhil edilmesinin ne gibi sonuçlar doğuracağı bilinmemektedir. (European Union External Action Services, 2021)

1.3.6 Brexit Sonrası Bazı Haklarını Koruyan Bölgeler

AB'den ayrılma süreci 1975'lere kadar uzanan Birleşik Krallık nihayetinde 31 Ocak 2020'de AB'den tamamen çıkış sağlamıştır. Bu ayrılma süreci içerisinde pek çok anlaşma imzalanmış ve Birleşik Krallık'ın karmaşık yönetim yapısı ve bölgelerinin kolayca sistemden çıkışa adapte olması için oldukça yüksek emekler sarf edilmiştir. Birleşik Krallık 4 farklı ülke ve birçok bölgeden oluşmaktadır. Bu bölgelerin halen Brexit sürecinden tam olarak sorunsuz ayrılabilmesini söylemek yanlış olmaktadır. Örneğin İskoçya'nın yıllardır Birleşik Krallık'tan ayrılıp tam bağımsız ülke haline gelme isteği Brexit sürecinden sonra hararetlenmiş ve yeniden referanduma gidilmiştir. Brexit sürecindeki oylamada ülkenin çoğunluğu AB'den ayrılmama yönünde oy kullanması bunun somut kanıtlarından biridir fakat yapılan

bağımsızlık referandumundan küçük bir farkla da olsa hayır oyu çıkmıştır. Bunun yanında Birleşik Krallık'ın DAT'leri Brexit sonrası ayrılıklarını tamamlarken bazı toprakları AB ile olan ilişkilerini sürdürecektir. Günümüzde Birleşik Krallık'ın 4 Ülkesi (İngiltere, İskoçya, Galler, Kuzey İrlanda) 15 farklı sömürgesi (Man Adası, Guernsey, Jersey, Cebelitarık, Ağrotur ve Dikelya, Bermuda, Turks ve Caicos Adaları, Britanya Virgin Adaları, Anguilla, Cayman Adaları, Montserrat, Pitcairn Adaları, Saint Helena ve Tristan de Cunha Adaları, Britanya Hint Okyanusu Bölgesi, Falkland Adaları, Güney Georgia ve Güney Sandwich Adaları ve Britanya Antarktika Toprakları) vardır. Bu bölgeler Brexit öncesinde daha önce değindiğimiz DAT statüsünde iken günümüzde hepsi bu statüden çıkartılmıştır. Bu bölgelerin içinden Kuzey İrlanda, Cebelitarık, Ağrotur ve Dikelya AB ile çeşitli anlaşmalar yaparak bağlarını sürdürmektedir. (Ağrotur ve Dikelya ikinci bölümde ayrıntılı olarak inceleneceğinden başlık olarak ele alınmayacaktır.)

1.3.6.1 Cebelitarık

Cebelitarık Akdeniz'in Atlas Okyanusu'na açılan kanal boğazına da adını veren, 300 yıldan bu yana Birleşik Krallık'a bağlı bir mikro devlettir. Birleşik Krallık'tan farklı olarak Cebelitarık kara sınırlarını AB ülkesi olan İspanya ile paylaşmaktadır. 2016 yılında yapılan referandumlarda Cebelitarık vatandaşları %96 ve %84 ile AB'den ayrılmama yönünde oy kullanmışlardır. (Benwell ve Pinkerton, 2016) Günümüzde Cebelitarık para birimi olarak Euro kullanmamaktadır. Brexit sonrasında yapılan anlaşma ile birlikte Cebelitarık ve İspanya arasındaki sınırlar kaldırılmıştır ve Cebelitarık pasaportuna sahip kişiler yalnızca İspanya'ya giriş yapabilmekte iken, Şengen Vizesi sahipleri ise hangi ülkeden olursa olsun Cebelitarık'a giriş yapabilmektedir. Bu bağlamda Cebelitarık'ın ŞB'ye esnek olarak üye olduğu söylenilebilir. Buna rağmen Birleşik Krallık vatandaşları artık ŞB üyesi olmadığından Cebelitarık'a giriş yaparken pasaport kontrolüne tabii tutulmaktadır. (Etias.info, 2022)

Cebelitarık bunun yanında AKDVA'ya üye olmamakla birlikte GB'ye de ürün bazında kısmi olarak katılım göstermektedir. Cebelitarık çevresindeki İspanyol bölgelerinin ekonomisinin %25'ini karşılamaktadır. Aynı zamanda komşu bölge olan

Andalucia'nın %31 ile İspanya'da liderliğini taşıdığı işsizlik oranının ileriki dönemlerde daha da artmasına sebep olacaktır. (Macquisten, 2017) Bu anlamda İspanya için bölgenin GB'ye bağlanması kritik bir önem taşımaktadır. Bağımsızlığı yönünde adımlar atılan Cebelitarık'ın önümüzdeki yıllarda tekrardan AB üyeliği için girişimlerde bulunacağını öngörmek zor olmamaktadır.

1.3.6.2 Kuzey İrlanda

Birleşik Krallık'ın önemli ülkelerinden biri olan Kuzey İrlanda Brexit sürecinden sonra AB ile olan ilişkilerini canlı tutmakta kararlı bir pozisyonda seyretmektedir. Bunun en somut örneği yapılan Brexit referandumunda AB'den ayrılmama yönünde olan oyların ayrılma yönünde olan oylardan fazla durumda olmasıdır. İrlanda ile Birleşik Krallık arasında bir tampon bölge olarak bulunan Kuzey İrlanda'nın AB'den ayrılması bölge için ciddi sonuçlar doğurmuştur. Kuzey İrlanda'nın Brexit sonrası pozisyonu için Kıbrıs Modeli planlanılmaktadır. Kıbrıs Modeli'nde sadece belirli başlı iyi üretilmiş ürünler ülkeye gümrük olmaksızın girebilmektedir. Brexit ile birlikte aynı zamanda 1998 yılında imzalanan İyi Cuma Anlaşması'nın da tehlikeye girdiği aşikârdır. 60 yıl önce adaya barışı getiren bu anlaşma İrlanda ile Kuzey İrlanda arasında sınırın tekrar kapatılması, ticaretin durma noktasına gelmesi ile beraber sıkıntılı bir sürece girmektedir. Brexit'ten sonra yapılan anlaşmalarla birlikte Kuzey İrlanda kendisi ile İngiltere Adası arasında çizilen İrlanda Deniz Sınırı'yla birlikte kalan bölge içerisinde İrlanda ile Avrupa Tek Pazarı içerisinde kalmaya devam edecektir ancak Kuzey İrlanda Birleşik Krallık'ın Gümrük rejiminde kalsa da tarife ve vergilerini AB kuralları içerisinde gerçekleştirecektir. Yani İrlanda AB'den tam olarak ayrılrsa da GB'ye kısmi, AKDVA'ya ise tam olarak katılım göstermeye devam etmektedir. (Doyle ve Connolly, 2017)

1.3.6.3 Jersey, Guernsey ve Man Adası

Jersey, Guernsey ve Man Adası Birleşik Krallık'ın çevresinde yer alan ve Birleşik Krallık bünyesine bağlı olmayan ancak Birleşik Krallık himaye ve korumasında olan ada devletlerdir. Bu devletler bağımsız değildir ve kraliçe

nazarında yönetimlerini sürdürmektedirler. Kendileri Crown Dependencies (Taç Toprakları) olarak adlandırılan bu üç ülke de yarı bağımsız olup Birleşik Krallık'a kanunen bağlı olmadığından Krallık AB'ye dâhil olduğunda dahi AB kanunları içerisine dâhil edilmemiştir. Bu üç ülkeyi AB'ye bağlayan iki başlık mevcuttur. Birincisi bu ülkeler Brexit sonrası anlaşmalar gereği GB'ye kısmi olarak dâhil edilmiştir. İkinci olarak bu ülkelerin vatandaşları her ne kadar AB vatandaşı sayılmasa da eşitlik ilkesi gereğince AB içerisinde AB vatandaşları ile aynı muameleye maruz kalması yönünde mutabık olunmuştur. Üç ülkenin haklarını koruyan madde 1972 yılında imzalanan Birleşik Krallık'ın AB'ye katılım antlaşması içerisindeki 3. Protokolde belirtilmiştir. (Gov.je 2022) (Gov.im, 2022) (Gov.gg, 2022)

1.4 Avrupa Birliği ile Özel Bölgeler Arasındaki Önemli Anlaşmalar

Avrupa ülkelerinin özel bölgeler ile olan ilişkileri geçtiğimiz yüzyılda yalnızca kolonileştirme ve kölecilik üzerine inşa edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa ülkelerinin güçsüzleşmesi ile birlikte bu bölgeler Avrupa'dan ayrılmaya veya çeşitli imtiyazlar kazanmaya başlamışlardır. Günümüzde AB ile pek çok farklı anlaşmaya imza atan özel bölgelerin ilk motivasyonlarının sebebi budur. Halen sürmekte olan dekolonizasyon süreci bu bölgelerin AB'ye gün geçtikçe daha çok bağlanması ve entegre edilmesi yerine daha çok ayrıma sebep olmuştur. Yine de bu bölgeler ile AB uzun süredir pek çok ortaklık anlaşmasına ve sözleşmelere imza atmışlardır. Bunların en önemlileri Yaounde Sözleşmeleri, Arusha Antlaşması, Georgetown Antlaşması, Lome Sözleşmeleri ve Cotonou Antlaşması'dır.

1.4.1 Yaounde Sözleşmeleri & Arusha Antlaşması

60'lı yıllarda Afrika ülkelerinin Avrupa'daki sömürgelerinden ayrılması ile birlikte bu ülkelerin AET ile olan ilişkilerini şekillendirmek amacıyla Yaounde Sözleşmeleri imzalanmıştır. Sözleşme ana amaç olarak iş birliklerinin sürdürülmesi ve bu bölgelere mali ve sosyal yardımlar yapılmasını öngörmüştür.

İlk Yaounde Sözleşmesi Fransa'nın eski sömürge devletleri ile AET arasında 1963 yılında imzalanmıştır. 1964-1969 yılları arasında geçerliliğini sürdüren bu

sözleşme 1971 yılında imzalanan İkinci Yaounde Sözleşmesi ile birlikte güncelleme kazanmıştır. Aynı zamanda aynı yıl içerisinde Arusha Antlaşması da yapılmıştır. Bu iki uluslararası sözleşme de aynı amaca hizmet etmektedir. 1975 yılına kadar süren Yaounde ve Arusha belgeleri Madagaskar ve Maritius'u da içerisine dâhil ederek İlk Yaounde Sözleşmesinin genişlemesini sağlamıştır. Bu sözleşmeler Lome Sözleşmesi'nin imzalanması ile birlikte geçerliliklerini yitirmişlerdir. (Sümer, 2012:77)

1.4.2 Georgetown Antlaşması

Georgetown Antlaşması Karayipler, Afrika ve Pasifik ülkelerinin (ACP adı verilen topluluk) bir grup oluşturmaya sebep olan antlaşmadır. 79 ülkenin bir araya gelmesini sağlayan bu anlaşma da bu ülkelerin AET'den alınacak yardımların yönetilmesi amaçlanmıştır. Bu topluluğun öncelikli amacı fakirliğin ve toplum düzensizliğinin azaltılması, daha sonrasında bu ülkelerin dünya içerisindeki ekonomiye adaptasyonu ve AET ile olan ilişkilerinin şekillendirilmesi olmuştur. (Sümer, 2012:77-78)

1.4.3 Lome Sözleşmeleri

Lome Sözleşmeleri AET ile ACP ülkelerinin ilişkilerini düzenlemek için imzalanmış 4 farklı sözleşmedir. Sözleşmeler 1975 yılından 1999 yılına kadar geçerliliğini korumuştur. Birinci Lome Sözleşmesi ile birlikte Yaounde Sözleşmeleri ve Arusha Antlaşması sona ermiştir. İlk sözleşmenin asıl amacı Birleşik Krallık'ın sömürgeleri ile AET arasındaki ilişkilerin düzenlenmeye olan ihtiyacından kaynaklanmıştır.

1975 yılında imzalanan I. Lome Sözleşmesi 46 adet ACP ülkesi ile 9 AET ülkesinin arasında tüm sanayi ve tarım ürünlerinin gümrüksüz ticaretinin yapılmasını öngörmektedir. Bu sözleşme ile birlikte ACP ülkelerine yapılacak maddi yardımlar da düzenlenmiş ve bu ülkelerin fiyat değişimlerine bağlı olarak ihracatta yaşayacakları zararları karşılamak için STABEX adlı kuruluş kurulmuştur.

II. Lome sözleşmesi 1980 yılında imzalanmıştır ve ACP ülkeleri 58'e yükselmiştir. Ayrıca bu sözleşme STABEX yerine SYSMIN adlı aynı mekanizmaya sahip kurumun da kurulmasına vesile olmuştur.

III. Lome Sözleşmesi ise ACP ülkelerinin sayısını 65'e AET ülkelerinin sayısını ise 10'a yükselten ve 1985 yılında imzalanmış bir sözleşmedir. Belge içerisinde ilk kez politik diyalog ve şeffaflık vurgusu yapılmış AET ülkelerinin ACP ülkelere desteği sorgulanabilir hale getirilmiş ve ACP ülkelerinin kendi kendine yönetilebilirliği üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Son Lome Sözleşmesi ile ACP ülkeleri 68'e AET ülkeler 12'ye yükseltilmiştir. (İkinci Döneminde 70/15) 1989 yılında imzalanan bu sözleşmede en önemli konu sözleşmenin ekonomik yönden daha çok insan hakları ve demokrasi üzerinde gelişimi sağlamaya yönelik attığı adımlardır. Bu sözleşme 1995 yılında ikinci bir imza ile güncellenmiştir ve 1999 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Yapılan güncelleme ile birlikte sözleşmenin içerisine sivil toplum örgütlerinin gelişimi de eklenmiştir. Lome sözleşmesi 2000 yılında imzalanan Cotonou Antlaşması ile yerini bu antlaşmaya teslim etmiştir. (Sümer, 2012:79-81)

1.4.4 Cotonou Antlaşması

2000 yılında imzalanan Cotonou Antlaşması ile birlikte iş birliği içerisinde olan ACP ülkelerinin sayısı 77'ye yükselmiştir. Bugüne kadar yapılan antlaşmalar içerisinde en geniş yapıya sahip olan Cotonou Antlaşması bu ülkelerin dünya ekonomisine ve AB'ye olan entegrasyonlarını (yetkin olanların veya özel bölge olanların) hızlandırmak amaçlı olarak imzalanmıştır. Amaçları arasında yoksulluğun engellenmesi, barış ortamının sağlanması, yatırımların düzenlenmesi, maddi yardımlar, pazar düzenlemeleri gibi oldukça geniş konulara sahip olan Cotonou Antlaşması ile ACP-AB Ortak Parlamento Meclisi hizmete geçirilip ilgili ülkelerin meclisleri ile AB Parlamentosu arasında köprü vasıtası görmesi amaçlanmıştır. (Sümer, 2012:81-85) 2010 yılında güncellemesi yapıp günümüzde halen aktif halde işlem görmekte olan Cotonou Antlaşmasını tek imzalamayan ülke Küba olmuştur.

BÖLÜM II

DİKELYA VE AĞROTUR: BİRLEŞİK KRALLIK BAĞIMSIZ ASKERİ ÜS BÖLGESİ

2. DİKELYA VE AĞROTUR

Birleşik Krallık Bağımsız Askeri Üs Bölgesi olarak da bilinen Dikelya ve Ağrotur Güney Kıbrıs toprakları içerisinde yer alan askeri bir Birleşik Krallık bölgesidir. Ağrotur Kıbrıs Adası'nın en güneyindeki burunda yer alırken Dikelya ise adanın doğusunda Birleşmiş Milletler Tampon Bölgesi ile sınır komşusu durumdadır. 1960 yılında imzalanan Londra ve Zürih Antlaşması ile o dönem içerisinde Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında kurulmuş olan ülkenin kuruluşu sırasında adanın daha önceki sahibi olan Birleşik Krallık'ın istekleri doğrultusunda hayata geçirilmiştir.

Ağrotur bölgesi iki farklı bölümden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi Kraliyet Hava Kuvvetleri Ağrotur üssü, bir diğeri ise Episkopi yönetim bölgesidir. Bu bölgede bulunan yönetim bir sivil yönetimdir ve 1960 yılında imzalanan Birleşik Krallık Bölgelerinin Yönetimi Deklarasyonu kapsamındaki taahhütlerin yerine getirilmesi görevi adına yasama, yürütme, yargı ve göç konuları işlevlerini yerine getirmektedir. Birleşik Krallık Bağımsız Üs Bölgeleri uluslararası hukuk anlamında tuhaf ya da nevi şahsına münhasır olarak görülmektedir. Virgin Adaları ya da Cebelitarık gibi bölgelerin aksine Bağımsız Askeri Üs Bölgeleri, Dış İşleri Bakanlığı yerine Savunma Bakanlığı tarafından kontrol edilmektedir. (Sovereign Base Areas Administration Official Website, 2022)

Ağrotur RAF (Kraliyet Hava Kuvvetleri)'ye bağlı bir hava kuvvetleri üssüdür ve Birleşik Krallık'ın en geniş sınırlarına sahip hava üssü olma unvanını taşımaktadır. (Constandinos 2009:16) Ağrotur RAF, yıllar boyunca hem NATO ile hem Birleşik Krallık ile Orta Doğu'da çeşitli operasyonlar düzenleyen ABD'ye hizmet etmiştir. (Tamçelik, 2011:1518) Aynı zamanda üslerin Orta Doğu ve Kafkaslar üzerinde bir istihbarat toplama merkezi olarak da kullanıldığı bilinmektedir. (Tamçelik, 2011:1521) Adada yüzyıllardan beridir hâkimiyet süren Birleşik Krallık yönetimi hiçbir dönemde adadaki mevcudiyetini tam olarak kaybetmek istememiştir. Bu sebepten adada ortak bir Kıbrıs Cumhuriyeti düşüncesinin karşısında olan Birleşik

Krallık adanın kendisinin garantörlüğü kapsamında iki farklı güç tarafından yönetilmesini adadan ayrılırken bir üs sahibi olması şartıyla kabul etmiştir. Ayrıca Birleşik Krallık bu bölgelerin tam egemen olmaları konusunda da ciddi bir çaba sarf etmiştir. Bölgelerin başka ülkeye bağımsız oluşunun faydasız olacağını düşündükleri için bölge antlaşmalar gereği “tam bağımsız “statüsünü korumaktadır.

Günümüzde Birleşik Krallık Bağımsız Askeri Üs Bölgesi 1960 yılında imzalanan kararnamenin 4. maddesi uyarınca kendi yasama ve yargı sistemine sahiptir. Ancak bu yasama ve yargı ile ilgili maddeler Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kuruluş anlaşması içerisindeki eke göre Kıbrıs Cumhuriyeti’nin yasaları ile paralellik göstermekle yükümlüdür. Bu bağlamda Egemen Üs Bölgeleri Güney Kıbrıs’ın AB müktesebatına göre yaptığı yasama faaliyetlerini benzer şekilde uygulamak zorundadır. (Bayram, 2017:50) Aynı zamanda bölge içerisinde üslerin alanda dağılık olması ve üssün temiz su, yiyecek, yakıt, istihdam ve hizmetlere olan ihtiyacı sebebiyle bölge GKRY ile sürekli olarak iyi ilişkiler içerisinde olmak durumundadır. Yalnızca GKRY değil, ilerleyen dönemlerde Türk tarafı ile de ilişkilerini iyi pozisyonda tutmak Birleşik Krallık’ın önceliği olacaktır. Her iki taraftan birine daha fazla ehemmiyet göstermek Kıbrıs Sorunu üzerinde ciddi denge farklılıkları yaratacağından ve bu sorunun büyümesi Egemen Üs Bölgeleri için sağlıklı bir durum oluşturmayacağından Birleşik Krallık her iki kısma da eşit mesafede hareket etmektedir. (Constandinos 2009:16-19)

Bölgelerin içerisinde sadece Birleşik Krallık askeri personeli değil Güney Kıbrıs vatandaşları da yaşamaktadır. Dikelya bölgesi askeri bir bölge olmanın yanı sıra aynı zamanda oldukça büyük bir elektrik santraline ev sahipliği yapmaktadır. Kıbrıs’taki üç büyük elektrik santralinden biri olan Dikelya Elektrik Santrali anlaşmalar gereği Güney Kıbrıs toprağı sayılmaktadır ve bu haliyle Birleşik Krallık toprakları içerisinde eksklav olarak yer almaktadır. Bölgenin içerisinde yer alan Xylotymvou ve Ormideia kasabaları bu elektrik santralinde çalışan işçilere ev sahipliği yapmaktadır ve Birleşik Krallık toprağı içerisinde eksklav şekilde yer almaktadırlar. İşçiler bu bölgeler arasında geçiş yaparlar iken herhangi bir sınır kontrolü ile karşılaşmazlar. Ağrotur bölgesinde ise herhangi bir Güney Kıbrıs toprağı bulunmamaktadır.

2013 Yılında Çekilmiş Dikelya Elektrik Santrali (kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Dhekelia_Power_Station#/media/File:Dhekelia_Power_Station.jpg)

2.1 Tarihsel Arka Plan

Kıbrıs Adası'nın tarihi milattan önceki dönemlere kadar gitmesine karşın EÜB'nin tarihi 1878 yılında adanın Osmanlı'nın elinden alınması ile başlamaktadır. Modern Türkiye'nin kurulması ile birlikte tamamen Birleşik Krallık toprağı haline gelen bölge 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulumunda ve 1974 yılındaki Kıbrıs Harekâtı'nda dahi yapısını korumuş ve günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Brexit sonrasında dahi statüsünde büyük değişiklikler olmayan bölge halen Birleşik Krallık ordusuna hizmet etmektedir.

2020 Yılında Çekilmiş Ağrotur Sınır Kontrol Noktası (Kaynak:
<https://goo.gl/maps/eVnsSddNM8AnoYUT6>)

2.1.1 1878-1923 Arası

Kıbrıs ile Birleşik Krallık'ın ilgisi daha eski dönemlerden beri süregelse de Osmanlı'nın elinden alınıp Krallık bölgesi haline gelmesi 4 Haziran 1878'deki Berlin Kongresi vasıtası ile olmuştur. Kıbrıs'ın ilk kez Birleşik Krallık'a verilme hedefi zaten hali hazırda zor durumda olan Osmanlı Devleti'nin bu bölgeden gelecek olası bir Rus saldırısına korumak amaçlı olarak gerçekleşmiştir. (Constandinos, 2009:13) Ancak Birleşik Krallık'ın Orta Doğu'daki planlarına çok daha fazla hizmet edecek olan Mısır'ın 4 yıl sonra Birleşik Krallık tarafından ele geçirilmesiyle birlikte ada hem finansal olarak kayba uğramış hem de stratejik olarak önemini kaybetmiştir. 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti Lozan Antlaşması'nın 20. Maddesinde Kıbrıs

Adası'ndaki Krallık ilhakını tamamıyla tanıdığını kabul etmiştir. Bundan iki yıl sonra Birleşik Krallık adayı Kraliyet Kolonileri'nden biri olarak ilan etmiştir. (Constandinos, 2009:14)

2.1.2 1923-1960 Arası

1940'lı yıllarda petrolün gittikçe daha ciddi bir öneme sahip olması, 1948 yılında Birleşik Krallık'ın Filistin topraklarından çekilmesi, 1954 yılında Mısır üzerindeki en büyük üssü olan Süveyş Üssü'ndeki gerginlik ile birlikte 1956 yılında Mısır'daki bu üssünden çekilmesi ile birlikte Birleşik Krallık'ın Orta Doğu üzerindeki ana üssü tekrardan Kıbrıs olmuştur. Aynı zamanda 1949 yılına kadar Yunanistan üzerindeki Sovyetler Birliği işgali tehdidi (daha sonrasında hedefleri Kıbrıs olacağı tahmin edildiği için) adanın önemini Krallık adına bir kat daha arttıran bir etmen olmuştur. (Constandinos, 2009:14) 1957 yılında Krallık yetkilileri Amerikan yetkililerle görüşüp artık ada üzerinde tamamen kontrol sağlayan bir üsse ihtiyaçları olmadığını fakat ada üzerindeki egemenliklerini koruyabilecek ve olası bir savaş halinde Orta Doğu üzerinde hâkimiyet sağlayabilecekleri bir askeri üsse dönüş yapabileceklerini bildirmişlerdir. (Constandinos, 2009:15) Bu dönem içerisinde mihenk taşı olabilecek daha önemli bir durum yaşanmamıştır.

2.1.3 1960-Günümüz

Üslerin ilk kez resmîyete kavuşması 16 Ağustos 1960 yılında yapılan Londra Antlaşması ile olmuştur. Hatta bu antlaşmanın müzakereleri sırasında yaşanan tartışmalar sebebiyle Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci dahi gecikmiştir. (6 Ay kadar) Anlaşmanın 3. Maddesinde EÜB'nin yapısı şu şekilde düzenlenmiştir:

“Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti Ada'daki Egemen İngiliz Üslerinin bütünlüğüne riayeti ve Teessüs Antlaşması ile tanınan hakların Birleşik Krallık tarafından kullanılmasını ve bunlardan faydalanılmasını garanti etmişlerdir.”

Antlaşma gereği üslerin yüzölçümü oranında olacak şekilde Kıbrıs Cumhuriyeti'ne yardım gerçekleştirmekle mükellef olan Birleşik Krallık üslerin alanının 120 mil kare olmasını isterken Kıbrıs ise üslerin 36 mil kareden daha fazla

olmasını istememektedir. Müzakereler sonucunda üslerin 99 mil kare olmasına ve yapılacak yardımın 12 Milyon sterlin olmasına karar verilmiştir. (Tamçelik, 2011:1521) Ada üzerinde yapılan bu anlaşma ile birlikte Birleşik Krallık için bölge kazanma hakkı doğmuştur. Kazanılan bölgenin iki taraf ile de iyi ilişkiler içerisinde olmasını öngören Birleşik Krallık yetkilileri 1970'lerde had safhaya ulaşan Kıbrıs Sorunu ile de yakından ilgilenmişlerdir. Kıbrıs Sorunu'nun çözülmesi ve adanın tek başlı bir parlamento ile yönetilmesi Krallık çıkarlarına ters düşeceğinden Birleşik Krallık'ın Kıbrıs Sorunu'nun çözülmemesini istediği dahi tartışmalar içerisinde. Ayrıca ada üzerinde sürtüşme halinde iki farklı orta ölçekli devlet ile görüşme yapmayı tek bir daha güçlü devlet ile görüşmeye yeğlemeleri de bu sorunun devam etmesindeki isteklerini gösterebilir.

Mevcudiyetinin üzerinden 4 yıl geçtikten sonra Birleşik Krallık Dikelya'nın haklarını devredip Türk toprakları içerisindeki Karpaz üzerinden bir üs elde etmeyi düşünmüş ancak zaman içerisinde bu fikirden vazgeçilmiştir. (Constandinos, 2009:19)

Bölge ile ilgili yalnızca Birleşik Krallık kullanımda bulunmamaktadır. NATO ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri de bölge ile ilgili ciddi faydalanmalarda bulunmuşlardır. 1970'li yıllarda Nixon yönetiminin Akrotiri'yi tamamen kullanıma başlamasıyla start veren süreç, Lefkoşa'daki sol tandanslı basın ve Birleşik Arap Cumhuriyeti üyeleri tarafından eleştirilip ABD'nin baskı altına alınmasıyla son bulsa da günümüze kadar gelen süreçte Amerika'nın bölgede sık sık kullanımlar yaptığı bilinmektedir. Hatta sıklaşan bu kullanımlar sebebiyle 1974 yılında Makarios yönetimi Amerika Birleşik Devletleri'nin bölgedeki varlığından haberdar olduklarını ve Süveyş Kanalı operasyonları sebebiyle bölgede bulunduklarını kamuoyuna açıklamak zorunda kalmıştır. Her ne kadar Kıbrıs Cumhuriyeti de arkalarında olsa da Amerika'nın bölgede bulunması her süreçte bölgedeki diğer devletlerin (Özellikle Arap ülkelerinin) tepkisini çekmiştir. (Constandinos, 2009:22-27)

Bölge için düzenli ödemeler yapan Birleşik Krallık için 1974 yılına gelindiğinde başlayan ekonomik kriz bölgenin elden çıkarılması fikrini yeniden gündeme sokmuştur. O dönemde Krallık için yıllık masrafı 58 milyon sterlini bulan EÜB'nin feragat edildikten sonra Birleşik Krallık adına hem siyasi olarak ciddi problemler yaratacağı hem de maddi olarak çok büyük getirisinin olmayacağı tahmin edilerek bir kez daha elden çıkarılmasından vazgeçilmiştir. Yine de o yıllar içerisinde

üslerin Amerika Birleşik Devletleri'ne devredileceği söylentisinin yayılması Kıbrıs yönetiminin (kuruluş antlaşmasını Krallık'a hatırlatarak) üslerin Birleşik Krallık harici olarak bir 3. ülkeye verilmesinin antlaşmaya aykırı olduğunu böyle bir devir teslimin yalnızca Kıbrıs Cumhuriyeti'ne yapılabileceğinin altını çizmelerine sebep olmuştur. (Constandinos, 2009:26)

1974 yılının yaz aylarına gelindiğinde ise Birleşik Krallık için EÜB üzerindeki politikalar tamamen değişikliğe uğramak zorunda kalmış ve tam olarak bölgeden feragat edilmesi ciddi olarak tartışmaya açılmıştır. Bunun da en büyük sebebi tahmin edileceği üzere Kıbrıs Cumhuriyeti devletine yapılan Yunanistan destekli askeri darbe sonrasında Türkiye ile Kıbrıs Cumhuriyeti arasındaki gerginlik ve arkasından adaya yapılan askeri müdahaledir. Bu müdahale sonrası toplanan kabine 1976 yılına kadar adadan geri çekilmeyi planlamıştır. Aynı zamanda Kuzey İrlanda üzerindeki askeri ihtiyacın artması da geri çekilme kararı üzerinde etkili olmuştur. Ancak bu karardan oldukça rahatsız olan Amerika Birleşik Devletleri yetkililerinin baskılarıyla ve EÜB'nin masraflarının bir bölümünün karşılanmasının kabul edilmesiyle birlikte mevzubahis geri çekilme kararı bir kez daha rafa kalkmıştır. (Constandinos, 2009:30) Aynı zamanda Kıbrıs Harekâtı ile birlikte bölgedeki Rumlar Türk ordusundan uzaklaşırken Dikelya bölgesinden geçmişlerdir. Bu bölge içerisinde İnsan Hakları temelli olarak serbestçe geçiş hakkı sağlanan göçmenlere daha sonra Dikelya bölgesi içerisinde yer alacak olan Achna bölgesi kurulmuştur. Aynı zamanda Akrotiri bölgesi de çevre bölgelerden sığınma için gelen Kıbrıs Türkleri için ev sahipliği yapmıştır. Bu göçmenler 1975 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devleti yardımıyla KKTC bölgesine yerleştirilmişlerdir. Bunun yanında bölgedeki Trachoni ve Kolossi köylerine yerleştirilen Rumlar da savaş sonrasında bu bölgelerde yaşamaya başlamışlardır. (Prio, 2011) Kıbrıs Harekâtı Dikelya Üs Bölgesinin sınırlarına gelindiğinde herhangi bir Birleşik Krallık müdahilinin önlenmesi adına durdurulmuş ve olası bir çatışma engellenmiştir.

2004 yılında adanın her iki kısmını bir araya getirmeyi hedefleyerek ortaya konan Kofi Annan Planı sürecinde Birleşik Krallık bağların sıklaştırılması adına EÜB'nin 116 kilometrekaresinden vazgeçmeyi kabul etmiştir ancak bu bölgenin içerisinde askeri bölgelerin olmaması ve bölgenin işleyişi konusunda herhangi bir

değişikliğe gidilemeyecek olması akıllarda soru işaretleri bırakmıştır. Annan planının reddedilmesiyle beraber bu değişiklik sağlanamamıştır. (Constandinos, 2009:21)

2010 yılının Ocak ayında Britanya basınında yayınlanmış bir makale 2007 yılındaki büyük Euro Krizi ile başlayan buhran ile birlikte bölgenin Birleşik Krallık üzerindeki maddi etkisi yeniden gündeme gelmiştir. İki bölgenin Birleşik Krallık'a yıllık toplam maliyetinin 300 milyon pound olduğu dile getirilmiştir. Bölge içerisindeki 3.000 askerin geri çekilmesi konusu 2010 yılının Mayıs ayında Cameron-Clegg koalisyonunun göreve gelmesi ve mevcut çekilmenin bu yönetimin yeni savunma planlarının içerisinde yer almaması sebebiyle yeniden rafa kalkmıştır. (Oliver ve Smith, 2010)

2013 yılında Suriye İç Savaşı sırasında Beşar Esad'ın Birleşik Krallık'ın üslerini kimyasal silah içeren füze ile vuracağını ve çevredeki Kıbrıslı vatandaşların da bundan etkilenebileceği söylentisi GKRY'yi oldukça rahatsız etmiştir. Her halükârda GKRY'nin Suriye'nin iç savaşına katılmayacağını belirten yetkililer EÜB'nin çevresindeki GKRY topraklarını ve vatandaşlarının güvenliğini tehlikeye attığını belirtmişlerdir. (Cyprus-mail.com, 2014)

2.2 Siyasi Statüsü

Üslerin yönetim organının başını Birleşik Krallık Kıbrıs Kuvvetleri'nin lideri oluşturmaktadır. Bu kişi bölge içerisinde "Yönetici" mahlasıyla görev yapmaktadır. 2019 yılından bu yana bu görevi Tümgeneral Robert Thompson üstlenmektedir. Thompson bölgede Kraliçe'nin elçisi pozisyonunda hareket etmekte ve yetki edinmektedir. (Sovereign Base Areas Administration Official Website, 2022)

Yöneticiler Savunma Bakanlığı'nın önerisi ile görevlerine atanmaktadırlar. Atanan Yönetici denizaşırı toprağın tüm yasama ve yürütme yetkilerini gerçekleştirebilmek üzere göreve gelmektedir. Kendisinin atadığı bir baş zabıt ise sivil yönetimin günlük işlerinin idaresi ile sorumludur. Bölge içerisinde seçim yapılmamasına karşın EÜB'nin vatandaşları Birleşik Krallık seçimlerinde oy kullanabilmektedirler. Bölgenin yargı kısmı ise Egemen Üs Bölge Mahkemesi'ne bağlıdır. Bu mahkeme bölge içerisindeki yalnızca sivil davalara bakmaktadır. Bölgeler içerisindeki kolluk kuvvetleri görevini Bağımsız Üsler Polis Teşkilatı yürütmektedir.

Bölge içerisinde sivil olmayan davalar ve problemler olduğunda ise Kıbrıs Birleşik Polis Teşkilatı devreye girmektedir. Bölgenin acil durum iletişim numarası 112'dir. (Sovereign Base Areas Administration Official Website, 2022)

Bölge resmi ismi ile bir “toprak parçası” olarak adlandırılmamaktadır. 1960 yılında yayınlanan Kraliyet Deklarasyonu’nda toprak parçası olarak addedilmemekte, “Bağımsız Askeri Üs” olarak adlandırılmaktadır. (Sovereign Base Areas Administration Official Website, 2022) Aynı deklarasyonun maddelerini incelediğimizde 1. Maddede deklarasyonun ana başlıklarından bahsedilmektedir. Bunlar:

- Bölgenin efektif olarak kullanılabilmesi,
- O zamanki ismiyle Kıbrıs Cumhuriyeti ile tam ortaklık hareketi,
- Bölgede yaşayanların ve çalışanların güvenliğinin sağlanmasıdır.

Kraliyet 2. maddede ise bölgenin askeri amaçların dışında kullanılmayacağını, koloni olarak isimlendirilmeyeceğini ve Kıbrıs Cumhuriyeti ile arasında olan tüm gümrük engellerinin kaldırılacağını ve bölge içerisinde savunma endüstrisi haricinde hiçbir sivil ticari işlem ya da işletme kurulmasının olmayacağını, bölgede kesinlikle sivil liman ya da havayolunun kurulmayacağını, üs içerisinde çalışanlar için geçici olan amaçlar haricinde yeni yerleşim yerlerinin kurulmamasını ve askeri amaçlar haricinde herhangi bir özel mülk edinilemeyeceğini garanti etmektedir. Deklarasyonun 3. Maddesi ise 19 farklı konudan oluşmaktadır. Bunlar:

“Serbest Dolaşım: *Bütün Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşları bölge içerisinde serbest dolaşabilmekte ve deniz sularında avlanabilmektedir.*

Yasama: *Bölgedeki yaşayan kişilere uygulanacak kanunlar Kıbrıs Cumhuriyeti yasalarına mümkün mertebe en yakın halde olacak şekilde işlenecektir.*

Kıbrıslıların Korunması: *Bölgedeki Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlarının hakları tamamıyla Kraliyet tarafından koruma altına alınacaktır.*

Kamu Hizmetleri: *Bölge içerisinde yaşayan Kıbrıslıların kamu hizmetleri için Kıbrıs Cumhuriyeti ile iletişime geçilerek gerekli destekler ve serbestiler verilecektir.*

Tarihi Eserler: *Bölge içerisinde bulunan ve taşınabilen tarihi eserler Kıbrıs Cumhuriyeti’ne ait olacaktır.*

Su Kontrolü: Egemen Üs Bölgeleri'nde su kontrolüne ilişkin uygulanacak politika, ortak bir komite tarafından değerlendirilecek ve karara bağlanacaktır.

Gümrük: Cumhuriyet içerisinde ithal edilen ve Egemen Üs Bölgeleri'ne iletilen mallar üzerinde Cumhuriyet gümrük vergisi alma hakkına sahiptir.

Vergiler: Bölge içinde toplanacak vergiler mümkün mertebe Kıbrıs Cumhuriyeti vergi oranlarına yakın olacaktır. Bu vergilerin toplanması için Kıbrıs Cumhuriyeti bölgede serbestçe işlem yapabilecektir.

Para Birimi: Kıbrıs Cumhuriyeti içerisinde kullanılacak para birimi bölge için de geçerli olacaktır.

Madencilik: Bölge içerisindeki madencilik kaynaklı kazançlar üzerindeki vergilerin alınması Kıbrıs Cumhuriyeti'ne ait olacaktır fakat ruhsat ve madencilik gelirlerinin takibi Egemen Üs Bölgeleri tarafından yapılacaktır.

Tapu Kaydı: Bölge içerisindeki özel mülklerin kaydı ile ilgili düzenleme ve yürütmeleri Kıbrıs Cumhuriyeti yapacaktır.

Medeni Hukuk Davaları: Tarafların tamamının Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlarının oluşturduğu davalarda yetki ve yaptırım izni Kıbrıs Cumhuriyeti Mahkemeleri'ne aittir.

Ceza Hukuku Davaları: Her iki tarafı da Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşı olan davaların yetkisinin Kıbrıs Cumhuriyeti Mahkemeleri'ne verilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Hükümlüler: Bu tür düzenlemeler uyarınca Cumhuriyet Mahkemeleri'nde yargılanan Kıbrıslılar, hüküm giyip hapis cezasına çarptırılmaları halinde cezalarını Cumhuriyet Hapishaneleri'nde çekeceklerdir.

Polis: Kıbrıs Cumhuriyeti Polisi ve bölgedeki kolluk kuvvetleri tam organize olarak çalışabileceklerdir. Aynı zamanda Cumhuriyet güçleri bu kuvvetlerin tesislerinden de yararlanabilecektir.

Değerleme Davaları: Askeri Üs Bölgesi herhangi bir özel arazi üzerinde zaruri kullanım yaparsa gerekli tazminatlar ile ilgili olarak Cumhuriyet Mahkemeleri yetkilendirilecektir.

Bölge Yetkilileri: Cumhuriyetin Bölge Görevlileri, Egemen Üs Bölgeleri ve Cumhuriyet yetkilileri tarafından kararlaştırılabilir şekilde Egemen Üs Bölgeleri içindeki Kıbrıslılarla ilgili idari görevleri yerine getirmeye davet edilecektir.

***İşçiler:** Egemen Üs Bölgelerinde, Kuruluş Antlaşması hükümlerine uygun olarak Kıbrıslı işçi, personel ve müteahhitler istihdam edilecektir.*

***Ticaret ve Endüstri:** Cumhuriyet, Egemen Üs Bölgelerinde şirketlerin ve ortaklıkların tescilini ve ticaret, sanayi, ulaştırma ve istihdam alanında kararlaştırılabilecek diğer idari işlevleri yerine getirmeye davet edilecektir.” (SBAA Declarations by Her Majesty’s, 1960)*

1960 yılında Kraliçe’nin yaptığı bu deklarasyon birkaç küçük değişiklik haricinde günümüzde halen yürürlüktedir. Fakat günümüzde Kıbrıs Cumhuriyeti varlığını sürdürmediğinden dolayı deklarasyonda bahsedilen yetkileri (Her iki bölgenin de KKTC sınırları içerisinde yer almadığından da yola çıkarak) GKRY üstlenmektedir.

Bu deklarasyon uluslararası literatürde tek taraflı bir işlem olduğundan herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır ve Birleşik Krallık yönetimi dilediğinde bu deklarasyonun üzerinde değişiklikler yapabilir. (Şafak, Çıraklı ve Koldaş, 2021:72)

Dikelya bölgesi içerisinde üç farklı eksklav GKRY bölgesi mevcuttur. Bunlar, Ormideia, Xylotymvou ve Dikelya Elektrik Santrali’dir. (Sovereign Base Areas Administration Official Website, 2022)

2.3 Coğrafi Yapısı

Ağrotur ve Dikelya bölgeleri Kıbrıs Adası’nın %3’üne denk gelmektedir. Bu alan 253,8 kilometrekareye tekabül etmektedir. (Yaklaşık olarak Hong Kong’un büyüklüğünün dörtte biri kadar). Alanın 123 kilometrekaresi Ağrotur bölgesine 130,8 kilometrekaresi Dikelya bölgesine aittir. Buna rağmen bu bölgelerin büyük bölümü Kraliyet Yönetimi’ne ait değildir. Bölge içerisinde kullanılabilir durumda olan ciddi tarım arazileri mevcuttur. Bölgenin %60’ının maliki özel kişiler haline gelmiştir. Geriye kalan %40’lık bölümün %50’si (toplamın %20’i) Kraliyet Savunma Bakanlığı’nın kiralık arazisi, diğer %20’lik bölüm ise Kraliyet Ailesi’nin arazisidir. Ağrotur ve Dikelya’nın haricinde, yapılan antlaşmalar neticesinde Kraliyet Silahlı Kuvvetleri GKRY içerisinde bazı tesislerin de kontrolünü sağlamaktadır. Bu tesisler “Retained Sites” yani “Alıkonulan Tesisler” olarak geçmektedir. Bu tesisleri Kraliyet Silahlı Kuvvetleri tatbikat alanları olarak kullanmaktadır. (Sovereign Base Areas

Administration Official Website, 2022) 2014 yılında yapılan bir anlaşma ile birlikte GKRY vatandaşlarının sahip olduğu özel araziler ve gayrimenkuller ile Birleşik Krallık'a ait olan %40'luk kısım herhangi bir mülke veya arazi geliştirme işlemine tabi tutulursa (leasing, kiralama, yenileme gibi) eşit şartlar ve kanunlar üzerinden hareket edilmektedir. (Cyprus Mail, 2014)

GKRY Dikelya ve Ağrotur üzerindeki Birleşik Krallık egemenliğini tanısa da bu egemenliğin bölge sadece askeri amaçlar için kullanıldığı ve günlük işlemlerin çoğunun GKRY yönetimi ile ortak ya da gözetiminde yapıldığı için limitli olduğunu düşünmektedir. (Great Britain House of Commons Foreign Commitee, 2008)

Ağrotur'un içerisindeki iki bölge haricinde (Askeri üs ve Episkopi) "Ağrotur Köyler Bölgesi" ve 11 adet farklı köy bulunmaktadır. Dikelya bölgesinde ise Dikelya üssü haricinde 20 farklı köy bulunmaktadır.

Bölgenin yasama faaliyetlerini yayınladığı bir resmî gazetesi olmasının yanında "Cypriot Lions" adında sadece bir adet olmak üzere özel yayını da mevcuttur.

2.4 Demografik Yapısı

Özellikle 1970'lerde yaşanan gerginlikler sebebiyle her iki bölgede yaşayan toplam GKRY vatandaşı sayısı günümüzde 10.000 kişiyi bulmaktadır. Buna karşılık bölgeler içerisinde Kraliyet Ordusu'na ait personel sayısı takriben 3.800 kişi civarındadır. (Sovereign Base Areas Administration Official Website, 2022) Ayrıca bölgede çalışan askeri personelin aileleri yaklaşık olarak 5.000 kişi civarındadır. Bunlarla beraber bölgenin toplam nüfusu yaklaşık 18.800 kişi olarak ölçülmüştür. Geçmişten gelen esnek yapılanma sebebiyle bölgede yoğunluk merkeze toplanmamıştır. Bölgede yaşayanlar yasalar gereği Birleşik Krallık Denizaşırı Topraklar Vatandaşlığı'na dâhil olsa da AB üyeliğinden kalan birtakım haklara da sahiplerdir. Bölge içerisinde yaşayan GKRY vatandaşları ise bu vatandaşlık statüsüne dâhil değildir ve ancak AB vatandaşlığı statüsünde yaşayıp çalışabilmektedirler. (Ec.europe.eu, 2022)

2.5 İklimi

Bölge bitki örtüsü olarak da zengin bir yapıya sahiptir ve bugüne kadar pek çok bitki konvansiyonuna (Bonn, Bern Konvansiyonları gibi) ev sahipliği yapmıştır. Aynı zamanda bölgeler AB'nin doğal yaşam, vahşi bitkiler ve vahşi kuşlar üzerinde yapılmış 92/43/EEC ve 79/409/EEC sayılı direktiflerine de konu edilmiştir. (Great Britain House of Commons Foreign Commitee, 2008)

Kıbrıs ada olarak milyonlarca kuşun ana göç yolu üzerindedir ve bölge üzerinden geçerken her yıl milyonlarca kuş katledilmektedir. Bu kuşlar özellikle bölge üzerindeki yasadışı kuş avcıları tarafından avlanmaktadır. Bu yasadışı avcıların yılda 15 Milyon Euro gibi bir gelir elde ettikleri bilinmektedir. Yasadışı olarak avlanan bu kuşlar çevredeki restoranlarda müşterilere servis edilmektedir. 2015 yılında Kıbrıs üzerinde öldürülmüş 2 milyon kuşun 800.000 tanesi bu bölgede katledilmiştir. (Rspb.org.uk, 2016) Kıbrıs adasının en büyük gölü olan Limassol Tuz Gölü tamamıyla Ağrotur bölgesinin sınırları içerisine dahildir. 2003 yılında bölgeye yapılacak iki büyük askeri anten bölgenin ve gölün bütün ekosistemini bozmaya sebep olacağından büyük tartışmaları da beraberinde getirmiştir. (European Greens, 2002)

2.6 Ekonomik Durumu

EÜB ekonomik yönetim olarak GKRY'nin finansal kurumlarına benzer kurumlar üzerinden hareket etmektedir. 1 Ocak 2008'den bu yana bölgede para birimi olarak Euro kullanılmaktadır. Her ne kadar yasal olarak Birleşik Krallık'tan ayrı olarak görülse dahi EÜB Birleşik Krallık Savunma Bakanlığı tarafından fonlanmaktadır. (Yıllık 300 milyon pound bütçe ayrıldığına değinmiştik) 2008 yılı verilerine göre EÜB'nin sadece operasyonlar için ayrılan bütçesi 11,5 milyon pound olarak belirlenmiştir. (Great Britain House of Commons Foreign Commitee, 2008) Bölge sivil olarak herhangi bir fasiliteye sahip olmadığından ekonomik olarak kayıtlara sahip değildir.

Bölgede uçuşlar Kraliyet Hava Kuvvetlerinin pisti üzerinden yapılmaktadır fakat yalnızca askeri amaçlar için kullanılmaktadır. Bölge içerisinde sivil bir havalimanı veya deniz limanı mevcut değildir.

2.7 Askeri Üslerin Stratejik Önemi

Kıbrıs'ta bulunan askeri üsler Birleşik Krallık'ın Orta Doğu'ya ve Levant Bölgesi'ne kolayca erişimi konusunda kritik bir öneme sahiptir. Adanın çevresindeki kaynaklara erişim kolaylığı sebebiyle üsler önemli bir pozisyonda durmaktadır. Bu açıdan bakıldığında adada bir savaş veya gerginlik halinin bulunmasının garantör pozisyonunda bulunan Birleşik Krallık'ın faydasına olmayacağı açıktır. Bölgenin aynı zamanda Avrupa ile Orta Doğu'nun en önemli ticaret yollarının üzerinde de durması bölgenin yıllardır bir kontrol mücadelesi içerisinde kalmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda bölge günümüzde Orta Doğu ve Akdeniz üzerinde bir istihbarat toplama noktası olarak kullanılmaktadır. Bunun yanında bölgenin Süveyş Kanalı'na olan yakınlığı da istihbarat konusunda ciddi faydalar sağlamaktadır. (Jacobs, 2017)

Aslında Ada'nın Birleşik Krallık için önemi 19. Yüzyıl'ın ortalarında başlamıştır. Bu dönemde Cebelitarık, Malta ve Kıbrıs'ın işgalini başaran Birleşik Krallık bölgede bir güney savunma hattı kurmayı hedeflemiştir. (Tamçelik, 2011:1513) Zaman içerisinde bölgede Süveyş Kanalı'nın açılması da ticareti açık denizlerden Kıbrıs bölgesine taşımış ve bölgenin öneminin olağanüstü artmasına sebep olmuştur. (Tamçelik, 1996:321) Bu ve bunun gibi sebeplerden dolayı bölgeyi bir hedef haline getiren Birleşik Krallık günümüzde halen ada üzerinde toprak sahibi olarak kalmaktadır.

Krallık'ın özellikle Irak ve Hindistan üzerindeki hâkimiyetinde bir durak noktası olan ada sadece bir üs olarak değil hammaddelerin ticaretinde bir ara bölge veya bizzat kendi hammadde kaynaklarıyla bir uğrak noktası haline gelmiştir. Bölgenin Suriye, Mısır, Lübnan ve İsrail ülkelerinin sahil bölümündeki petrol boru hatlarına yakınlığı da konum olarak ne kadar esaslı bir yerde olduğunu açığa vurmaktadır. (Tamçelik, 2011:1518)

Aynı zamanda Birleşik Krallık'ın ada üzerindeki hâkimiyetini kaybettikten sonra dahi adada kalmak istemesi, üzerinde bulunan bu iki üssünün tam kapasite ile kullanıma sunulabilmesi için adada sürekli olarak barış halinin sürdürülmesini desteklemesi üslerin önemine verilecek önemli örneklerden biridir.

Üsler göreve ve operasyon anlamında en son 2011 yılındaki Libya İç Savaşı'na müdahale edebilmek adına Birleşik Krallık tarafından kullanılmıştır ve bu aksiyon uluslararası çevre tarafından tepkiyle karşılanmıştır. (Ntv.com.tr, 2011) Aynı

zamanda 2015 yılında Kıbrıs ile görüşmeye başlayan Rusya yönetimi, bölgede bir askeri üs kurma isteğini de iletmiş ve anlaşmalar sağlanmıştır. Bu davranış özellikle İngiltere tarafından ciddi tepkiyle karşılanılmış ve İngiltere konuyla ilgili Rum kesimini uyarmıştır. Ancak Rusya da o dönemde Birleşik Krallık'ın Egemen Üs Bölgeler içerisinde Ukrayna askerlerinin eğitiminin yapılmasının farkında bulunmaktadır. (Bbc.com, 2015) Bu bölgenin özellikle yeraltı kaynaklarından mahrum kalmak istemeyen Fransa ile 2017 yılında yapılan anlaşma sonucu 2020 yılında Fransız Askeri Üssü ve Limanı kurulmuştur. (Vavasseur, 2017) Görüldüğü üzere hem askeri anlamda bulunduğu yerin olağanüstü önemi, hem de özellikle 2000 sonrasında bölgede keşfedilen olağanüstü miktardaki yeraltı kaynakları bölgenin uluslararası arenada yeraltı kaynakları ve stratejik önemi ile odak noktası olmuş Alsace-Lorraine bölgesi gibi önem kazanmasına sebep olmuştur.

2021 Yılında çekilmiş Dikelya Askeri Üssü Fotoğrafı (kaynak:
<https://goo.gl/maps/2miTtCLLS4Sy4pxU9>)

2.8 Avrupa Birliği ile İlişkileri

Bulunduğu siyasal yapısı itibariyle Dikelya ile Ağrotur uluslararası arenada resmi olarak bir “devlet” konumunda olmadığı için herhangi bir ÷lke ile resmi olarak dış ilişkiye sahip değildir. Yine de bölge Birleşik Krallık ve GKRY ile bilateral anlaşmalar ile ilişkilerini yönetmektedir. (Great Britain House of Commons Foreign Commitee, 2008)

Nice Antlaşmasının 299. Maddesi ve daha sonra ABİHA’nın 355. Maddesi uyarınca Ağrotur ve Dikelya herhangi bir AB hukuk normuna tabii değildir. Birleşik Krallık Askeri Üs Bölgeleri Ağrotur ve Dikelya her ne kadar 2003 yılında Kıbrıs’ın imzaladığı katılım antlaşmasında AB topraklarının dışında olarak kabul edilse de bölgenin özel statüsü aynı antlaşmanın 3. ve 10. Protokolü ile düzenlenmiş ve bölge kısmi olarak AB normlarına katılım gösterir hale gelmiştir. Askeri Üs Bölgeleri’nin AB’ye entegre oluşu ve hukuki yapısının belirlenmesi Birleşik Krallık’ın AB’ye üye oluşuyla değil Kıbrıs’ın AB’ye üye oluşu sırasında gerçekleştirilmiştir. Birleşik Krallık 1973 yılında AET’ye üye olduğunda Ağrotur ve Dikelya’nın Gümrük Birliği’ne katılımı gerçekleşmemiştir. (Bayram, 2017:46)

Katılım antlaşmasının 3. Protokolünün 8. Maddesinde “*Bu protokol ile sağlanan aranjmanlar sadece Kıbrıs’taki Egemen Üs Bölgeleri’nin özel statüsünü değiştirmek için geçerlidir. Bu düzenlemeler Birlik’in diğer herhangi bir bölgesine uygulanmaz.*” Denmektedir. Bu madde ile birlikte anlaşılmaktadır ki AB bu bölgeler için diğer tüm bölgelerinden farklı olarak hareket etmektedir ve bölge ile olan ilişkisinin *sui generis* hale gelmesini sağlamaktadır. (Bayram, 2017:47)

Birleşik Krallık Askeri Üs Bölgeleri içerisinde doğmuş kişiler Britanya Denizaşırı Topraklar Vatandaşlığı’na sahiptirler. Bu kişilerin Birleşik Krallık vatandaşlığından daha farklı hakları vardır. Hâlihazırda Birleşik Krallık AB’den Brexit süreci ile ayrıldığı için bu bölgede doğanlar AB vatandaşı sayılmamaktadırlar ve herhangi bir AB seçimlerine katılma hakları yoktur. Bölgenin içerisinde Kıbrıs tarafından gelişlerde herhangi bir sınır kontrolü uygulanmamaktadır ancak hava üssüne girişlerde özel kontroller mevcuttur. Bunun haricinde bölgenin KKTC

bölümündeki sınırlarının girişlerinde sıkı önlemler alınmıştır ve rutin geçişlere göre daha sıkı kontroller uygulanmaktadır.

Ağrotur ve Dikelya Brexit sonrasında halen AKDVA sistemi içerisinde kalmıştır. (Brexit Antlaşması'nın Ek protokol 3. Maddesi) Günümüzde bölgenin KDV'si %19 olarak AB tarafından belirlenmektedir. Ayrıca bölge GB'ye de üyeliğini sürdürmektedir. Bu süren katılım detaylı olarak bölgenin Brexit sonrasındaki durumu bölümünde anlatılacaktır. Bölgede günümüzde para birimi olarak Euro kullanılmaktadır. (Ec.europa.eu, 2022) Ayrıca bölge 2008 yılında Euro'nun onaylanmasıyla beraber Euro para birimine geçen ilk Birleşik Krallık denizaşırı toprağı olmuştur. (Constandinos, 2009:13) Normal şartlar altında böyle bir politikaya sahip olmamasına karşın Krallık bölgenin hukuki statüsünün GKRY ile mümkün mertebe benzer olmasını istediğinden dolayı bu kararı almıştır. (Stergiou, 2015).

Katılım anlaşmasının 3. Protokolünün önemli maddelerini incelemeye alırsak protokolün 1. Maddesi, ABİHA'nın 299.Maddesinin (Sonradan 355) değiştirilmesini sağlamıştır. Bu maddeye göre AB antlaşmalarının yalnızca belirli bölgeler için tam anlamıyla uygulanmaması kararlaştırılmıştır ve Ağrotur ile Dikelya da bu bölgeler içerisinde yer almaktadır. 2. Maddede ise bölgenin AB ile arasındaki gümrük durumu incelenmiştir. Bölge bu madde ile GB içerisinde yer almaktadır. Maddede: *“Egemen üs bölgeleri, Topluluğun gümrük bölgesine dâhil edilecek ve bu gaye ile Topluluğun ekte belirtilen gümrük tarifeleri ve ortak ticaret politikaları Egemen Üs Bölgeleri’ne de uygulanacaktır.”* denilmektedir. Günümüzde bu madde halen etkinliğini korumaktadır. Bunun yanında Birleşik Krallık'ın Çekilme Antlaşması olan Brexit Antlaşmasının Egemen Üsler hakkındaki EK Protokolü'nün 2. Maddesinde *“Egemen Üs Bölgeleri, Kuruluş Antlaşması dikkate alınarak, Birliğin gümrük bölgesinin bir parçası olacaktır”* şeklinde belirtilmektedir. Bölge içerisinde çalışanların veya yaşayanların sosyal güvenlik durumları ise 4. Madde ile koruma altına alınmıştır. Bu maddeye göre bölgede yaşayan, herhangi bir firmaya bağlı ya da kendi hesabına çalışan kişiler Güney Kıbrıs Rum Yönetimi vatandaşları ile aynı kurallara tabii olacaktır. 5. Madde bölgenin sınırları ile ilgilidir. Ayrıca Brexit Antlaşması'nın Ek Protokol 7. Maddesinde: *“İlgili Egemen üs bölgeleri iki farklı sınıra sahiptir, bunlar askeri üssün sınırları ve dış sınırlardır. Egemen Üs Bölgeleri Dış sınırda yalnızca seyahat belgelerinin doğrulamasını ve geçişe izin verir.”* Bu maddeye göre GKRY

vatandaşları Ağrotur ve Dikelya bölgesine herhangi bir ciddi sınır kontrolü ile karşılaşmadan (sadece kimlik kontrolüyle) girebileceklerdir. Ancak bölgenin içerisinde yer alan askeri üs içerisine giriş yapmak istemeleri halinde Krallık kuvvetleri pasaport ve vize kontrolü yapabilmektedir ve Birleşik Krallık vizesi olmayan kişileri ya da problem teşkil edeceğini düşündükleri kişileri üsse kabul etmeyebilmektedir. 8. Maddede ise bölgenin *sui generis* yapısından bahsedilmekte ve bahsi geçen 7 maddenin yalnızca ve yalnızca EÜB üzerinde uygulanabileceği, AB sınırları içerisinde herhangi başka bir ülke yahut toprak üzerinde geçerli olmayacağı vurgulanmıştır.

Dikelya Askeri Üssü Polis Kontrol Noktası 2022 (kaynak: bizzat çekim)

2.9 Dikelya ve Ağrotur'un Brexit Sonrası Son Durumu

2016 yılında Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma referandumunda evet oyunun çıkmasıyla birlikte AB tarihinde ilk kez bir ülke AB kurumundan ayrılmıştır. Bu ayrılma çeşitli antlaşmalarla hayata geçirilebilmiştir. Bu antlaşmalara Birleşik Krallık'ın Kıbrıs üzerindeki toprakları olan Ağrotur ve Dikelya da konu olmuştur. Brexit Antlaşması'nın Ek Protokolünde bölge için gerekli açıklamalar detaylı bir şekilde yapılmıştır.

Dikelya ile Ağrotur önemli bir özelliği ile Danimarka, Fransa, Hollanda gibi DAT toprağına sahip olan ülkelerden ayrılmaktadır. Bu ülkelerin DAT'leri üzerinde yapılacak değişimler ülkelerin katılımı ve oylama ile gerçekleştirilebilirken Dikelya ile Ağrotur'un egemen devleti AB üyeliğinden ayrıldığı için bölgenin kaderinin tayini kendisinin inisiyatifine bırakılmıştır. Bu aşamada Dikelya ve Ağrotur'un statüsünde herhangi bir değişiklik için diğer ülkelerde olduğu Konsey'e danışılıp oybirliği ile hareket edilmesi yerine Kıbrıs'ın katılım anlaşması üzerindeki 3. ve 10. Protokolün değiştirilmesi yoluyla işleme alınacaktır. (Bayram, 2017:48) Brexit Antlaşması'nın uygulanması adına kurulan 6 komiteden biri Egemen Üs Bölgeler için kurulmuştur. (Brexit Antlaşması madde 165)

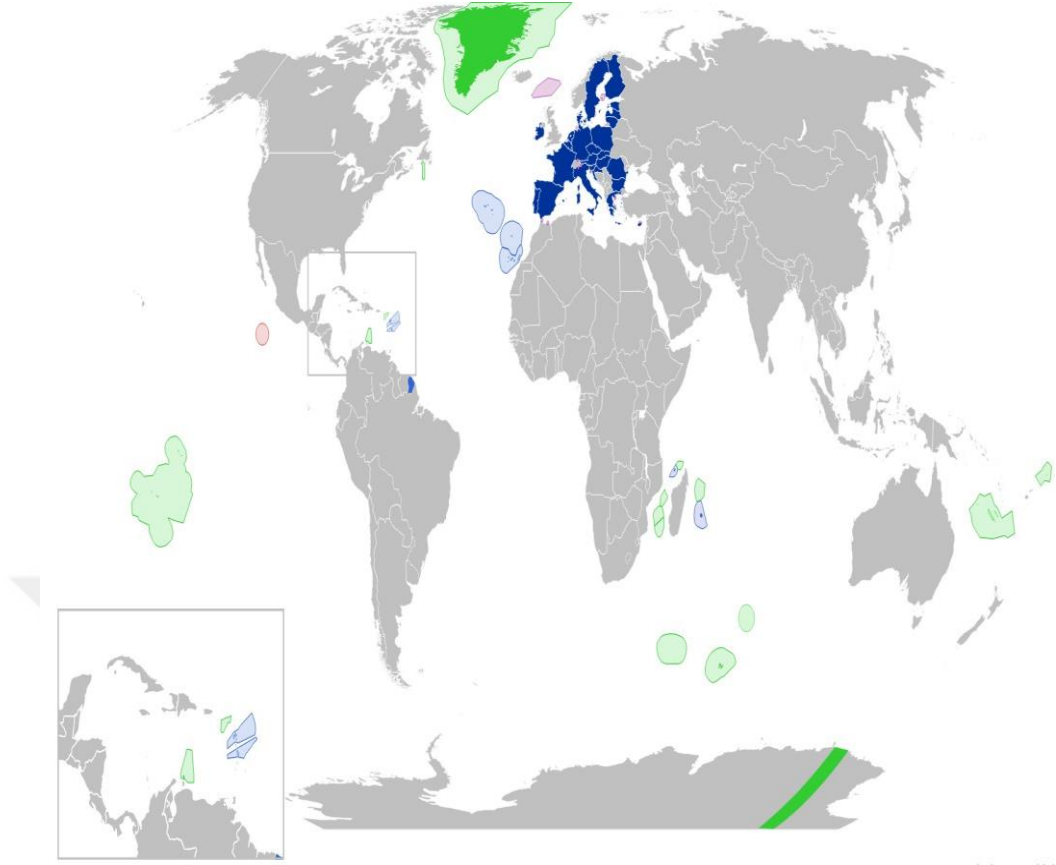
Bölgenin üzerinde yapılan protokoller neticesinde Brexit sonrası Birleşik Krallık herhangi bir gümrük ya da diğer engelleyici kurallara başvurmaz. (Hadjigeorgiou ve Skoutaris, 2019:13)

Bölge içerisinde eşyaları ya da banka hesapları bulunan kişilere Brexit sonrasında bölgeden ayrılmaları halinde gerekli destekler sağlanmıştır.

Brexit Antlaşmasının 161. Maddesinin 3. Fıkrasında: *“Bu Anlaşmanın 1. paragrafı ve 158 ve 160. maddeleri ile Egemen Üs Bölgeleri Protokolü'nün 12. maddesi uyarınca Avrupa Birliği Adalet Divanı önüne getirilen davalarda: (a) Birleşik Krallık mahkemedeki yargılamalara katılabilir.”* Denilmektedir. Yani aktif kalan davalarda Birleşik Krallık taraf olarak yer alabilecektir.

Günümüzde GKRY bölgeyi koloniciliğin kalıntısı olarak görmektedir. 2005 yılında GKRY Temsilciler Meclisi bölgenin tasfiye edilmesinin koloniciliğin kaldırılması açısından önemli olduğunu söylemektedir. Aynı zamanda bölgenin kıta sahanlığı da bir tartışma konusudur. GKRY bölgelerin herhangi bir kıta sahanlığına sahip olmaması gerektiğini savunurken Birleşik Krallık tarafından 1960 yılında yapılan antlaşmaya göre bölgenin 3 deniz mili kadar karasuları mevcuttur ve ayrıca 12 deniz mili kadar karasuyu hakkı da saklı olarak durmaktadır. Antlaşmaya göre Kıbrıs Cumhuriyeti bölgenin karasuyuna kesinlikle müdahale veya daraltma yapamayacaktır. (Hansard, 2013), (House of Representatives of Cyprus,2005)

Antlaşma içerisinde ‘‘kıta sahanlığı’’ yerine ‘‘karasuları’’ ibaresinin kullanılması ve bölgenin sivil amaçlara hizmet vermeyen bir askeri üs olması sebebiyle günümüzde halen bölgenin kıta sahanlığı mesafesi konusu tartışılmaktadır. 2004 yılında oylanan Annan Planı içerisinde (Birleşik Krallık GKRY yönetimi ve kamuoyunun ilerleyen dönemlerde bölgedeki kıta sahanlığı hakkı iddia edebilme durumuna karşı çıkacağını düşündüğü için) bölgenin hâlihazırda karasuları olarak kabul edilen statüsünün kıta sahanlığına değişebilmesi haklarını saklı tutmuştur. Ancak Annan planı kabul edilemediğinden bölgenin günümüzdeki deniz hukuku statüsü karasuları olarak görülmektedir. (Şafak, 2019) Yine de bölgede gelişen yeraltı kaynakları aramalarına kayıtsız kalmayan Birleşik Krallık alan içerisinde çeşitli sondaj çalışmaları da yapabilmektedir.

AB'nin Brexit Sonrası Özel Bölgeleri (kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/c3/Special_member_state_territories_and_the_European_Union.svg/1920px-Special_member_state_territories_and_the_European_Union.svg.png)

2.10 Mülakatlar

İşbu tezin yazım süreci içerisinde KKTC'yi ziyaret etme fırsatı da bulmuş durumdayım. Bu süreçte ilgili askeri bölgeye giremesem dahi Gazimağusa sınırından Dikelya bölgesini gözlemledim. Bunun yanında Yakın Doğu Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Sn. Erdi Şafak ve Doç. Dr. Sn. Mustafa Çıraklı ile birebir görüşme yaptım. (Erdi Şafak ve Mustafa Çıraklı hocalarımın tezimde atıfta bulunduğum 2021 Mart ayında kabul gören makalelerinin üzerinde de görüştük ve bir orijinal kopyasını edindim) Ayrıca kendisi ile her ne kadar birebir olarak görüşmesem de Türkiye'ye döndükten sonra yine Yakın Doğu Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Sn. Emine Sülün ile bir çevrimiçi görüşme yaptım.

Değerli hocalarımın yanında KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'ın özel danışmanlarından Prof. Dr. Sn. Hüseyin Işıksal'ın yönlendirmesi ile isminin tezde geçmesini istemeyen üst düzey bir KKTC diplomatı ile ve KKTC Cumhurbaşkanlığı hukuk işleri danışmanı Sn. Sülen Karabacak ile birebir görüşmeler yaptım. Bu görüşmeler sürecinde kendilerine tezimden bahsettim ve bölgenin geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki durumları ile AB, Birleşik Krallık ve KKTC arasındaki üçgende gelişmeler ile ilgili çeşitli sorular ilettim.

İlk olarak üslerin daha önce geçmişte defalarca kez tekrar eden yüksek maliyetler sebebiyle kapatılması gündeminin günümüzde olmadığı bilgisi Sn. Şafak ve Sn. Çıraklı tarafından şiddetle vurgulanmıştır. Özellikle son dönemlerde bölgenin çevresinde yaşanan ve enerji kaynaklarına yapılan olağanüstü talep sebebiyle Birleşik Krallık hükümetinin kesinlikle bölgeden çekilmeyi düşünmediği aksine bölgede olan etkinliğinin enerji devlerinin haricinde tek enstrümanın askeri üsler olması sebebiyle bölgeye olan ehemmiyetin daha da arttığı belirtilmiştir. İlerleyen dönemlerde bölgenin kıta sahanlığı talebi olması ihtimali üzerinde de durulmaktadır.

Bunun yanında bölgenin yaşadığı son güncel problemlerden biri de bölgenin önemli bir kısmının imara açılmasıdır. (Cyprus-mail, 2020) İmar durumu sebebiyle KKTC yönetimi konu ile ilgili Birleşik Krallık'a tepki içerisinde. Krallık özellikle son dönemlerde bölgedeki yeraltı kaynaklarının zenginliği üzerine bölge üzerinde anlaşılan "ticari amaç gütmeme" maddesi üzerinde ciddi zorlamalar yapmaktadır. Bölgede her ne kadar halen Euro resmi para birimi olarak görülse de askerlerin maaşlarının Sterlin üzerinden ödendiği bilgisi verilmiştir. (Çıraklı ve Şafak ile görüşmeler, 2021)

Bölgenin günümüzde kanuni olarak Larnaca bölgesinin kanunlarına en yakın şekilde hareket edilmektedir. Bölgede her ne kadar AB'den kalan bir kültür mevcut olsa da Brexit süreci tamamlanır tamamlanmaz bölgede yapılan ilk değişikliğin AB bayraklarının indirilip Birleşik Krallık bayraklarının göndere çekilmesi olduğu bilgisi verilmiştir. Bu da bölge içerisinde AB ile ilgili herhangi bir yapının ileriki dönemlerde istenmeyeceğinin bir habercisi olarak görülebilir. Son olarak bölgenin karasularından münhasır ekonomik bölgeye geçişe olan ilgisinin Annan Planı'nın içerisinde de yer aldığı ve Birleşik Krallık'ın münhasır ekonomik bölgeye erişebilmek için bölgenin

topraklarının bir kısmından dahi vazgeçtiği bilgisi edinilmiştir. (İsminin yayınlanmasını istemeyen bürokrat ve Karabacak ile görüşmeler, 2021)

Daha önceki kısımlarda bölge ile ilgisi ittifak olunan Birleşik Krallık ile birlikte süren ABD'nin günümüzde üsler içerisinde etkinliğinin halen sürdüğü, bunun yanında bölge içerisinde bir Rus etkinliğinden ya da bir başka deyişle ilgisinden de söz edilebileceği ayrıca AB ile bölge arasındaki halen sürmekte olan bağların içerisinde tarım konusunun halen önemli bir yer kapladığı ve bu durumun geleceğinin henüz belirsiz olduğu bilgileri alınmıştır. (Sülün ile görüşmeler, 2021)

Bu bilgiler ve gözlemler ışığında bölgede KKTC etkisinin yok denilecek seviyede olduğu, bölgenin yeraltı kaynakları ve stratejik konumu itibariyle öneminin ilerleyen dönemlerde de büyük oranda değişmeyeceği, bölge içerisinde AB etkilerinin günden güne silindiği kanısına varılmaktadır.

2.11 Bölgenin Olası Geleceği

Her ne kadar bölge daha önce Birleşik Krallık'a yarattığı ciddi külfet sebebiyle defalarca kapatılmaya ve geri çekilmeye mevzubahis olsa da 2012 yılında Avam Kamarası'ndan Savunma Bakanlığı Genel Sekreteri Philip Hammond'un yaptığı açıklamada:

“Egemen Üs Bölgeleri Birleşik Krallık'ın uzun vadeli güvenlik çıkarları için oldukça yüksek bir jeopolitik önem taşımaktadır. Askeri personelimiz, bölgedeki Krallık vatandaşları ve diğer bölgesel çalışanlar Birleşik Krallık'ın önemli bir ulusal güvenlik destekçisi olmaya gelecekte de devam edeceklerdir.” Şeklinde resmi olarak kamuoyu ile paylaşılmıştır. (UK Parliamentary Statement, 2012) Bölge üzerinde pragmatist yapıda hareket eden Birleşik Krallık bölgenin külfet ve zararları faydaları geçtiğinde bölgenin kapatılması hemen gündeme gelmekte ancak savunma ve istihbarat konusundaki faydaları ağır bastığı dönemlere girildiğinde bölgeden kesinlikle vazgeçilmeyeceğine dair açıklamalar basında yer almaya başlamaktadır. Bu açıdan istikrarlı olmayan bir siyasi hayata sahip olduğu söylenebilen bölgenin ileriki dönemlerde Birleşik Krallık'ın Orta Doğu ve Levant bölgesi üzerindeki siyasi hareketlerinde meydana gelebilecek azalmalar ve özellikle ABD'nin Donald Trump döneminde başlatılan ve Orta Doğu'dan tamamen çekilmeyi hedefleyen hareketlerinin

daha da hızlanması sonucu bölgede ortak hareket eden bu iki ülkenin faydasından çok zararına yol açan bölgelerden tamamen çekilme de gerçekleşebilir. Aynı zamanda Türkiye haricinde hiçbir ülke tarafından tanınmayan KKTC'nin ileriki dönemlerde tanınması sonrasında bölgenin hareketlenmesiyle birlikte bu askeri bölgelerin önemi daha da artabilir. Her ne kadar kıta sahanlığına sahip olmasa da bölgenin denizleri içerisinde keşfedilen enerji kaynaklarına yakınlığı sebebiyle öneminin artması da olası tahminlerden biridir.

SONUÇ

Dikelya ve Ağrotur bölgesi hâlihazırda Birleşmiş Milletler tarafından tampon bölge ile ikiye bölünmüş iki ülke arasında her daim sorunlarla varlığını idame ettirmiştir. Bölge ile ilgili yapılması hedeflenen tasarruflar ilgili kısmın yeraltı zenginliklerinin keşfedilmesi, Birleşik Krallık'ın Orta Doğu üzerindeki planları ve Kıbrıs adası üzerindeki egemenliklerini ya da söz haklarını kaybetmemek adına sürekli olarak iptal edilmiştir. Günümüzde Bölge Birleşik Krallık için çok önemli bir pozisyonadadır. Dikelya ve Ağrotur resmi olarak devlet görünümünde olmadığı için 2021 yılında Barbados'un Birleşik Krallık'tan ayrılarak kendi öz cumhuriyetini getirmesine benzer bir ayrılık durumu söz konusu olmamaktadır. Bölgenin ileriki dönemlerde statüsünün değişikliği yalnızca Birleşik Krallık parlamentosundan geçecek kanunlar neticesinde Brexit Antlaşması üzerinde yapılacak değişiklikler neticesinde olabilecektir.

Avrupa Birliği ile bölgenin Brexit sonrası bağları kopma noktasındadır. Bu bağlantıların halen sürdürülebilir olmasının yegâne sebebi bölgenin Birleşik Krallık'ın merkezinden oldukça uzakta oluşu ve tüm sınırlarının AB ülkesi olan GKRY ile çevrilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında bölge içerisinde pek çok GKRY vatandaşının da yaşıyor olması Brexit sürecinin hızlıca aktive edilmesini zorlaştırmıştır. İlerleyen dönemlerde AB ile hiçbir bağı kalmamış bir askeri üs haline gelecek olan Dikelya ve Ağrotur'da yaşayan GKRY vatandaşları mecburen göç etmek durumunda kalabilirler.

Günümüzde bölgenin yavaş yavaş imara açılması, Birleşik Krallık'ın kıta sahanlığı talepleri Krallık'ın bölgenin artık sadece askeri görev yapmamasını, ticari görevler de üstlenebilmesinin yöntemlerini aradığını göstermektedir. Bu talepler her ne kadar bölgenin çevresinde sondaj çalışması yapan ülkeler tarafından tepkiyle karşılaşa da Birleşik Krallık bölgeye olan ilgisinden vazgeçmemektedir ve ileriki dönemlerde de vazgeçecek gibi hareket etmemektedir. Bu durumu Annan Planı çevresinde dahi bölgeden kesinlikle vazgeçmeyeceklerini, sadece bir kısım toprağı vererek bunun yerine kıta sahanlığı elde etmek istediklerini beyan ettiklerinde göstermişlerdir. AB ile Birleşik Krallık arasındaki İrlanda ve Cebelitarık ile birlikte son fiziksel sınır komşusu olan üslerin önümüzdeki yıllarda da çeşitli siyasi problemlere konu olması kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

About Azores. (2022). Eylül 7, 2022 tarihinde Azores.com: <https://azores.com/azores> adresinden alındı

About IBC. (2022). Haziran 2, 2022 tarihinde International Business Center of Madeira: <https://www.ibc-madeira.com/en/about-ibc.html> adresinden alındı

About The Buffer Zone. (2022). Eylül 20, 2022 tarihinde United Nations Peacekeeping Force In Cyprus: <https://unficyp.unmissions.org/about-buffer-zone> adresinden alındı

Act 11994N003 ‘ACT concerning the conditions of accession of the Kingdom of Norway, the Republic of Austria, the Republic of Finland and the Kingdom of Sweden and the adjustments to the Treaties on which the European Union is founded - PART ONE : PRINCIPLES - Article 3’ (1994)

Adaoğlu, H.S. (2009) “Special Territories in European Union and North Cyprus: A Sui Generis Relationship Under Community Law”, *Uluslararası İlişkiler*, 6 (23) pp. 127-148.

Adelie Land (Antarctica). (2022). Eylül 12, 2022 tarihinde Cia: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/french-southern-and-antarctic-lands/> adresinden alındı

Agreement Concluded By The Council Of The European Union And The Republic Of Iceland And The Kingdom Of Norway Concerning The Latters' Association With The Implementation, Application And Development Of The Schengen Acquis. (1999). Official Journal of European Union. (Belge no:21999A0710(02))

Agreement On The Accession Of The Kingdom Of Denmark. (2000). Official Journal of European Union. (Belge No: 42000A0922(08)).

Agreement On The Accession Of The Kingdom Of Spain. (1990). Official Journal of European Union. (Belge No: 42000A0922(04)).

Akrotiri. (2022). Eylül 7, 2022 tarihinde Cia: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/akrotiri/> adresinden alındı

Aruba. (2022). Eylül 11, 2022 tarihinde Cia: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/aruba/> adresinden alındı

Ashton, H. (2022). Madeira Welcomes Most Cruisers From All Over The World With Its Cultural Heritage. Haziran 2, 2022 tarihinde The Washington Independent: <https://washingtonindependent.com/madeira-welcomes-most-cruisers/> adresinden alındı

Autonomous Region of the Azores;. (2013) Ekim 11, 2022 tarihinde <https://docslib.org/doc/1515140/eu-outermost-regions-action-plan> adresinden alındı

Azores. (2022). Haziran 2, 2022 tarihinde American Heritage Dictionary: <https://ahdictionary.com/word/search.html?q=azores> adresinden alındı

Bajon, T. (2018). Liechtenstein and the European Union: A Micro-Switzerland?. Journal of Political Sciences & Public Affairs, 6 (4), 336.

Batır, K. (2017). Antlaşmalar Ve Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararları Çerçevesinde Avrupa Birliği Vatandaşlığı. Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, 25 (1), 133-159.

Bechtel, D. (2004). A holiday in Samnaun is anything but taxing. Aralık 27, 2022 tarihinde Swiss Info: [https://www.swissinfo.ch/eng/a-holiday-in-samnaun-is-](https://www.swissinfo.ch/eng/a-holiday-in-samnaun-is-anything-but-) anything-but-

taxing/3729256#:~:text=Samnaun%20is%20the%20largest%20of,to%20the%20danger%20of%20avalanches. adresinden alındı

Benwell, MC & Pinkerton, A. (2016). Brexit and the British Overseas Territories: Changing perspectives on security. *RUSI Journal*, 161 (4), pp 8-14.

Bleiberg, L. (2019). Germany's tiny geographic oddity. Eylül 13, 2022 tarihinde BBC Travel: <https://www.bbc.com/travel/article/20190922-germanys-tiny-geographic-oddity> adresinden alındı

Bowler, J. (2018). *Wildlife of Madeira and the Canary Islands: A Photographic Field Guide to Birds, Mammals, Reptiles, Amphibians, Butterflies and Dragonflies. Princeton University Press.* (1), 5-6.

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Åland Islands. Eylül 13, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Åland-Islands> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Azores. Ekim 11, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Azores> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Bonaire. Eylül 3, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Bonaire> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Ceuta. Ekim 13, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/place/Ceuta> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Curaçao. Ekim 12, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/place/Curacao> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Faroe Islands. Ekim 13, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/place/Faroe-Islands-Atlantic-Ocean> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). French Guiana. Ekim 11, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/French-Guiana> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Helgoland. Ekim 13, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/place/Helgoland> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Mayotte. Haziran 3, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Mayotte> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Melilla. Ekim 13, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/place/Melilla> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Mount Athos. Eylül 20, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Mount-Athos> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Réunion. Haziran 3, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Reunion> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Saba. Eylül 11, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Saba-island-West-Indies> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Saint-Barthelemy. Eylül 12, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Saint-Barthelemy> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Saint-Pierre and Miquelon. Eylül 12, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Saint-Pierre-and-Miquelon> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Sint Eustatius. Eylül 11, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Sint-Eustatius> adresinden alındı

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2022). Sint Maarten. Ekim 12, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/place/Sint-Maarten> adresinden alındı

Campione d'italia: one year after the bankruptcy of Europe's largest Casino. (2022). Aralık 27, 2022 tarihinde Casinova: <https://casinova.org/campione-ditalia-one-year-after-the-bankruptcy-of-europes-largest-casino/> adresinden alındı

Canary Islands. (2022). Haziran, 2022 tarihinde Visit Plus : <https://www.visit-plus.com/node/941> adresinden alındı

Caribbean Netherlands; population; gender, age, marital status. (2022). Eylül 12, 2022 tarihinde CBS: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83698NED/table?ts=1578654405815> adresinden alındı

Ceuta and Melilla. (2022) Ekim 13, 2022 tarihinde Official Website of European Commision https://taxation-customs.ec.europa.eu/ceuta-and-melilla_en adresinden alındı

Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions Eu Relations With The Principality Of Andorra, The Principality Of Monaco And The Republic Of San Marino Options For Closer Integration With The Eu. (2012). Official Journal of European Union. (Belge no:52012DC0680R(01))

Constandinos, A. (2007). "Britain, America and the Sovereign Base Areas from 1960- 1978". The Cyprus Review 21 (2): 13-36.

Cornevin, R. (2021). Martinique. Haziran 3, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Martinique> adresinden alındı

Cornevin, R. (2021). Guadeloupe. Haziran 3, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Guadeloupe> adresinden alındı

Council Directive 2006/112/EC 'on the common system of value added tax' (2006)

Council Directive 2018/0124(CNS) 'amending Directives 2006/112/EC and 2008/118/EC as regards the inclusion of the Italian municipality of Campione d'Italia and the Italian waters of Lake Lugano in the customs territory of the Union and in the territorial application of Directive 2008/118/EC' (2018)

Council Regulation (EC) No 866/2004 'on a regime under Article 2 of Protocol No 10 of the Act of Accession' (2004) Official Journal L161.

Council Regulation (EU) 2021/1058 'European Parliament and of the Council of 24 June 2021 on the European Regional Development Fund and on the Cohesion Fund' (2021) Official Journal L231/60.

Council Regulation (EU) 952/2013 'laying down the Union Customs Code' (2013) Official Journal L269/1.

Countries using the euro. (2022). Eylül 13, 2022 tarihinde Avrupa Birliği Resmî Web Sitesi: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/countries-using-euro_en<https://www.aland.ax/sv/fakta-om-aland> adresinden alındı

Cyprus: British military antennas. (2015). Aralık 13, 2002 tarihinde European Greens: <https://web.archive.org/web/20061012115800/http://www.europeangreens.org/info/resolutions/berlin35.html> adresinden alındı

Cyprus signs deal to allow Russian navy to use ports. (2015). Ekim 14, 2022 tarihinde BBC: <https://www.bbc.com/news/world-europe-31632259> adresinden alındı

Darroch, G. (2017). Willem-Alexander: Sint-Maarten destruction ‘worse than any war zone’. Eylül 7, 2022 tarihinde Dutch News: <https://www.dutchnews.nl/news/2017/09/willem-alexander-sint-maarten-destruction-worse-than-any-war-zone/> adresinden alındı

Declarations by Her Majesty’s Government regarding the Administration of the Sovereign Base Area mentioned in Article 1 of the Treaty concerning the Establishment of the Republic of Cyprus which remain under the Sovereignty of the United Kingdom (1960)

Découvrir Wallis et Futuna. (2022). Eylül 11, 2022 tarihinde Wallis et Futuna: <https://www.wallis-et-futuna.wf/decouvrir> adresinden alındı

Delegation of the European Union to the Holy See, Order of Malta, UN Organisations in Rome and to the Republic of San Marino (2021). Press and information team of the Delegation to The Holy See, Order Of Malta, Un in Rome. Eylül 26, 2022 tarihinde European Union External Action Website. https://www.eeas.europa.eu/un-rome/european-union-and-san-marino_en adresinden

alındı

Delegation To Switzerland And Liechtenstein Editors (2021). The European Union and the Principality of Liechtenstein. Eylül 21, 2022 tarihinde European Union External Action Website. https://www.eeas.europa.eu/node/410172_bg?s=180 adresinden alındı

Disposicion. (2018). Haziran 2, 2022 tarihinde Boletin Oficial del Estado: <https://www.boe.es/eli/es/lo/2018/11/05/1/dof/spa/pdf> adresinden alındı

Disposicion. (2019). Haziran 2, 2022 tarihinde Boletin Oficial del Estado: <https://www.boe.es/eli/es/rd/2019/12/20/743/dof/spa/pdf> adresinden alındı

Districts – iles Eparses. (2010). Eylül 12, 2022 tarihinde Taaf: <https://web.archive.org/web/20100128105956/http://www.taaf.fr/spip/spip.php?article309> adresinden alındı

Doyle, J. & Connolly, E. (2017) Brexit and the Future of Northern. Federico Fabbrini (ed), The Law & Politics of Brexit, Oxford University Press, DCU Brexit Institute - Working paper N. 1 – 2017

Dozsa, D. (2008). EU Relations with European Micro-States. Happily Ever After?. European Law Journal, 14 (1), pp 93-104.

Dutch minister Plasterk: Consitutional referendum BES is island affair. (2014) ;Aralık 8, 2022 tarihinde Web Archive: <https://web.archive.org/web/20141211024150/http://www.bearingpointcaribbean.com/dutch-minister-plasterk-consitutional-referendum-bes-island-affair/> adresinden alındı

Egemen Üs Bölgeleri İdaresi: “Askeri olmayan yeni kalkınma planlama sistemi 16 Mayıs’ta başlıyor”. (2022). Ekim 14, 2022 tarihinde Artı 392:

<https://www.arti392.com/egemen-us-bolgeleri-idaresi-askeri-olmayan-yeni-kalkinma-planlama-sistemi-16-mayista-basliyor> adresinden alındı

Emerson, M. (2007). Andorra And The European Union Centre For European Policy Studies, Belçika, Brüksel.

Estonia, Russia to exchange 128.6 hectares of land under border treaty. (2013). Eylül 21, 2022 tarihinde Postimees: <https://news.postimees.ee/1250918/estonia-russia-to-exchange-128-6-hectares-of-land-under-border-treaty> adresinden alındı

European Union. (2022). Eylül 13, 2022 tarihinde Faroe Adaları Resmî Web Sitesi: <https://www.government.fo/en/foreign-relations/relations-with-the-eu/> adresinden alındı

Eu-Kart Resultater:1994. (1994). Eylül 22, 2022 tarihinde Statsbank: <https://statbank.ssb.no/a/kortnavn/euvalg/eukart94.html> adresinden alındı

EU VAT Rates, VAT Number Formats & Thresholds (2022). Ekim 11, 2022 tarihinde VAT Global: <https://www.vatglobal.com/eu-vat-table/> adresinden alındı

Fakta om Åland. (2022). Eylül 13, 2022 tarihinde Åland Resmî Web Sitesi: <https://www.aland.ax/sv/fakta-om-aland> adresinden alındı

Flag History. (2022). Aralık 27, 2022 tarihinde Flagmakers: <https://flagmakers.co.uk/flag-history/azores/> adresinden alındı

Foster, S. (2022). Wallis and Futuna. Ekim 12, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/place/Wallis-and-Futuna> adresinden alındı

France proposes to raise salaries to end Guadeloupe violence. (2009). Haziran 3, 2022 tarihinde New York Times:

<https://www.nytimes.com/2009/02/19/world/europe/19iht-france.4.20315766.html> adresinden alındı

Francis M. Carroll (2022) A History of Ireland in International Relations, Diplomacy & Statecraft, 33 (1), pp. 200-201

Freeman, C. (2012). Billions of Euros of EU Money Yet Madeira Has Built Up Massive Debts. Haziran 2, 2022 tarihinde The Telegraph: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/portugal/9191749/Billions-of-euros-of-EU-money-yet-Madeira-has-built-up-massive-debts.html> adresinden alındı

French Polynesia country brief. (2022). Eylül 11, 2022 tarihinde Australian Government Department of Foreign Affairs and Trade: [https://www.dfat.gov.au/geo/french-polynesia/french-polynesia-country-brief#:~:text=Overview,Marquesas%2C%20Gambier%20and%20Australis\).](https://www.dfat.gov.au/geo/french-polynesia/french-polynesia-country-brief#:~:text=Overview,Marquesas%2C%20Gambier%20and%20Australis).) adresinden alındı

French Southern and Antarctic Lands. (2022). Eylül 12, 2022 tarihinde Cia: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/french-southern-and-antarctic-lands/> adresinden alındı

Gibraltar to join Schengen after Brexit. (2022) Eylül 26, 2022 tarihinde Etias: <https://www.etias.info/gibraltar-joins-schengen-after-brexit/> adresinden alındı

Great Britain Parliament House of Commons Foreign Affairs Committee. (2008). Overseas Territories: Seventh Report of Session 2007-08, Vol. 2: Oral and Written Evidence, The Stationery Office, Londra.

Great Britain Parliament House of Commons Foreign Affairs Committee. (2008). Seventh Report of the Foreign Affairs Committee Session 2007-08 Overseas Territories, The Stationery Office, Londra.

Guernsey and the world. (2022). Eylül 26, 2022 tarihinde Isle Of Guernsey Resmî

Web Sitesi: <https://www.gov.gg/guernseyandtheworld> adresinden alındı

Hoetink, H. (2022). Aruba. Eylül 11, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica.
<https://www.britannica.com/place/Aruba> adresinden alındı

House Of Representatives Cyprus (2005). Joint report of the Parliamentary Foreign Affairs and Legal Affairs Committees on the subject entitled 'British Bases (Political and Legal Aspects)' Ekim 10, 2022 tarihinde
http://www2.parliament.cy/parliamentgr/008_05b/008_05_1543.htm adresinden alındı

Haake, G. (2010). Der Tag, an dem Helgoland der Megabombe trotzte. Ekim 13, 2022 tarihinde Spiegel:
<https://www.spiegel.de/panorama/zeitgeschichte/weltkriegsrelikte-der-tag-an-dem-helgoland-der-megabombe-trotzte-a-477076.html> adresinden alındı

Hadjigeorgiou, N.& Skoutaris, N (2019) The Status of the Sovereign Base Areas in Cyprus Following Brexit, Occasional Paper Series. Nicosia: PRIO Cyprus Centre.

'Historic' bases deal to boost development. (2014). Ekim 10, 2022 tarihinde Cyprus Mail: <https://cyprus-mail.com/2014/01/16/historic-bases-deal-to-boost-development/> adresinden alındı

Huet, M. (2012). Guyana Amazonian Park, the largest National Park in France and the European Union. Haziran 3, 2022 tarihinde Parc Amazonien de Guyane:
https://parc-amazonien.wmaker.tv/Parc-amazonien-de-Guyane-le-plus-vaste-Parc-national-de-France-et-de-l-Union-europeenne_v38.html adresinden alındı

Hundreds of thousands of birds still being illegally killed on British military base in Cyprus but annual increase halted (2016). Ekim 10, 2022 tarihinde RSPB:
<https://www.rspb.org.uk/about-the-rspb/about-us/media-centre/press-releases/hundreds-of-thousands-of-birds-still-being-illegally-killed-on-british->

military-base-in-cyprus-but-annual-increase-halted-/ adresinden alındı

Isle of Man – an overview. (2022). Eylül 26, 2022 tarihinde Isle Of Man Resmî Web Sitesi: <https://www.gov.im/about-the-government/departments/cabinet-office/media-centre/isle-of-man-an-overview/#:~:text=Constitution,own%20parliament%2C%20government%20and%20laws> adresinden alındı

Jacobs, F. (2017). The World's Five Military Empires. Eylül 27, 2022 tarihinde Big Think: <https://bigthink.com/strange-maps/the-worlds-five-military-empires/> adresinden alındı

Jersey's relationship with the UK and EU. (2022). Eylül 26, 2022 tarihinde Isle Of Jersey Resmî Web Sitesi: <https://www.gov.je/Government/Departments/JerseyWorld/pages/relationshipeuanduk.aspx#:~:text=Jersey's%20status%20as%20a%20Crown,not%20independent%20of%20the%20UK> adresinden alındı

Kıbrıs'ta İngiliz üs bölgeleri imara açılıyor. (2022). Ekim 14, 2022 tarihinde DW: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ZmYsnkVA1ZIJ:https://www.dw.com/tr/k%25C4%25B1br%25C4%25B1sta-i%25CC%2587ngiliz-%25C3%25BCs-b%25C3%25B6lgeleri-imara-a%25C3%25A7%25C4%25B1l%25C4%25B1yor/a-61737568&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr> adresinden alındı

Laissy, A. (2010). The Outermost Regions European Regions Of Assets And Opportunities. Belçika: Avrupa Birliği Basım Ofisi

Lamy, R. (2009). Blacks slam white minority in Martinique strike. Haziran 3, 2022 tarihinde Taiwan News: <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/865742> adresinden alındı

Laudette, C. (2020). Spain, Britain agree to keep Gibraltar land border open. Aralık 6, 2022 tarihinde Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-britain-eu-spain-gibraltar-idUKKBN29519T> adresinden alındı

Livigno. (2022). Aralık 27, 2022 tarihinde RW: <http://rw-1.com/livigno/index.html> adresinden alındı

Macquisten, G. (2017). *The Shape of Gibraltar in the aftermath of Brexit*. Londra: The Bruges Group.

Madeira Facts. (2022). Eylül 3, 2022 tarihinde Madeira-Tourist.com: <https://www.madeira-tourist.com/madeira/factfile.html> adresinden alındı

Maps, analysis and statistics about the resident population. (2022). Aralık 27, 2022 tarihinde Ugeo Admin Stat: <https://ugeo.urbistat.com/AdminStat/en/de/demografia/dati-sintesi/helgoland/20149272/4> adresinden alındı

Martinique Representation in French Legislature. (2022). Aralık 27, 2022 tarihinde Caribbean Elections: http://www.caribbeanelections.com/knowledge/parliament/mt_parliament/mt_french_legislature.asp adresinden alındı

Mayotte: languages in 2007. (2007). Aralık 27, 2022 tarihinde Institut National De La Statistique Et Des Etudes Economiques: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/2569783> adresinden alındı

Mayotte backs French connection. (2009). Haziran 3, 2022 tarihinde BBC: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7970450.stm> adresinden alındı

Mayotte. Le gouvernement annonce 1,9 million d'euros pour le plan pauvreté à

Mayotte. (2020). Haziran 3, 2022 tarihinde Ouest France: <https://www.ouest-france.fr/mayotte/mayotte-le-gouvernement-annonce-1-9-million-d-euros-pour-le-plan-pauvrete-mayotte-6720980> adresinden alındı

Mayotte. The government announces 1.9 million euros for the poverty plan in Mayotte. (2020). Ekim 14, 2022 tarihinde Ouest France: <https://www.ouest-france.fr/mayotte/mayotte-le-gouvernement-annonce-1-9-million-d-euros-pour-le-plan-pauvrete-mayotte-6720980> adresinden alındı

Mcgee, L. (2020). Four years after Brexit, support for the EU surges in Britain. Eylül 22, 2022 tarihinde CNN: <https://edition.cnn.com/2020/06/25/uk/uk-supports-eu-four-years-after-brexit-intl-gbr/index.html> adresinden alındı

Monfret, A. (2017). The Outermost Regions European Lands In The World. Belçika: Avrupa Birliği Basım Ofisi.

Moroccan Ambassador to Spain summoned over calls for territorial sovereignty talks. (2020). Eylül 12, 2022 tarihinde African News: <https://www.africanews.com/2020/12/22/moroccan-ambassador-to-spain-summoned-over-calls-for-territorial-sovereignty-talks/> adresinden alındı

Niitra, N. (2013). Border tweak steals tourism magnet. Eylül 21, 2022 tarihinde Postimees: <https://news.postimees.ee/1324420/border-tweak-steals-tourism-magnet> adresinden alındı

Norway and the EU - A Historical Overview. (2015). Eylül 22, 2022 tarihinde Eu-Norway: https://www.euoparl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/deea/dv/05-3-historical-overview_20170209_/05-3-historicaloverview_20170209_en.pdf adresinden alındı

Nouvelle-Calédonie. (2022). Eylül 11, 2022 tarihinde Outre-Mer: <https://www.outre-mer.gouv.fr/territoires/nouvelle-caledonie> adresinden alındı

Oliver, J. & Smith, M. (2010). Officer Training Corps faces the axe. Ekim 10, 2022 tarihinde Times: <https://www.thetimes.co.uk/article/officer-training-corps-faces-the-axe-fxssnl0d26q> adresinden alındı

Oliver, J. & Smith, M. (2010). Cyprus Pullout Part Of Heavy Army Cuts; Defence; The Officer Training Corps Faces The Axe And Aircraft Are To Be Mothballed Too. 14 Ekim, 2022 tarihinde <https://go.gale.com/ps/i.do?p=AONE&u=googlescholar&id=GALE|A217324710&v=2.1&it=r&sid=sitemap&asid=dd1ab8d7> adresinden alındı

Özkoç, O. (2019). Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisine Etkileri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı.

Parliament of United Kingdom (2013) Daily Hansard - Written Answers, Ekim 14, 2022 tarihinde <https://publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmhansrd/cm130325/text/130325w0002.htm> adresinden alındı

Payment System. (2022). Eylül 7, 2022 tarihinde DNB: <https://www.dnb.nl/caribisch-nederland/betalingsverkeer/> adresinden alındı

População Residente (2021). Haziran 2, 2022 tarihinde Instituto Nacional de Estatística: https://www.ine.pt/xportal/xmain?xpid=INE&xpgid=ine_indicadores&contexto=pi&indOcorrCod=0008273&selTab=tab0 adresinden alındı

Protocol 12003T/PRO/03 'Act concerning the conditions of accession of the Czech Republic, the Republic of Estonia, the Republic of Cyprus, the Republic of Latvia, the

Republic of Lithuania, the Republic of Hungary, the Republic of Malta, the Republic of Poland, the Republic of Slovenia and the Slovak Republic and the adjustments to the Treaties on which the European Union is founded - Protocol No 3 on the sovereign base areas of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland in Cyprus' (2003)

Psyllides, G. (2020). Cypriots on British bases can now develop properties. Ekim 11, 2022 tarihinde Cyprus Mail: <https://cyprus-mail.com/2020/06/09/cypriots-on-british-bases-can-now-develop-properties/> adresinden alındı

Psyllides, G. (2010). Der Tag, an dem Helgoland der Megabombe trotzte. Ekim 13, 2022 tarihinde Spiegel: <https://www.spiegel.de/panorama/zeitgeschichte/weltkriegsrelikte-der-tag-an-dem-helgoland-der-megabombe-trotzte-a-477076.html> adresinden alındı

Questions and Answers on the renewed Strategy for the outermost regions. (2022) Ekim 11, 2022 tarihinde Official Website of European Commision: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_22_2745 adresinden alındı

Real Decreto de 30 de noviembre de 1833. (2022). Haziran 2, 2022 tarihinde Wikisource: https://es.wikisource.org/wiki/Real_Decreto_de_30_de_noviembre_de_1833 adresinden alındı

Race, class fuel social conflict in French Caribbean. (2009). Haziran 3, 2022 tarihinde Expatica: <https://www.expatica.com/fr/uncategorized/race-class-fuel-social-conflict-in-french-caribbean-108823/> adresinden alındı

Rasmussen, R. Ole (2022). Greenland. Haziran 3, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Greenland> adresinden alındı

Reeves, R. ve Hunt, L (2012). French Polynesia Battles for Independence. Eylül 11, 2022 tarihinde The Diplomat: <https://thediplomat.com/2012/10/french-polynesia-last-vestiges-of-frances-empire/> adresinden alındı

Rollins, K. (2021). Switzerland And The European Union: Balancing Sovereignty And Close Economic Ties. Eylül 22, 2022 tarihinde American Swiss Foundation: <https://www.americanswiss.org/switzerland-and-the-european-union-balancing-sovereignty-and-close-economic-ties/> adresinden alındı

Routes of Displacement and Resettlement / Limassol. (2011). Eylül 27, 2022 tarihinde Prio: <http://www.prio-cyprus-displacement.net/default.asp?id=252> adresinden alındı

Routes of Displacement and Resettlement / Famagusta / ACHNA. (2011). Eylül 27, 2022 tarihinde Prio: <http://www.prio-cyprus-displacement.net/default.asp?id=538> adresinden alındı

Russian-Finnish Agreement On The Lease Of Saimaa Canal Ratified. (2022). Eylül 21, 2022 tarihinde President Of Russia Website: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/13597> adresinden alındı

Saimaa Canal. (2022). Aralık 27, 2022 tarihinde Finnish Transport Infrastructure Agency: <https://vayla.fi/en/transport-network/waterways/canals-and-bridges/the-saimaa-canal> adresinden alındı

Saint Martin. (2022). Haziran 3, 2022 tarihinde Cia: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/saint-martin/> adresinden alındı

Sarkozy to offer Martinique autonomy vote. (2009). Haziran 3, 2022 tarihinde Boston.com: https://archive.boston.com/news/world/europe/articles/2009/06/27/sarkozy_will_offer_martinique_autonomy_vote/ adresinden alındı

Saint Barthelemy. (2022). Eylül 12, 2022 tarihinde Cia: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/saint-barthelemy/> adresinden alındı

Schengen Visa Information. (2022). Eylül 20, 2022 tarihinde Schengen Visa Info: <https://www.schengenvisainfo.com/> adresinden alındı

Shirbon, E. (2009). Paris fails to end island protests, seen spreading. Haziran 3, 2022 tarihinde Reuters: <https://www.reuters.com/article/marketsNewsUS/idUKLD40833620090213?edition-redirect=uk> adresinden alındı

Shineberg, H. (2022). New Caledonia. Eylül 11, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/New-Caledonia-French-unique-collectivity-Pacific-Ocean> adresinden alındı

Sönmez, P. (2014). Avrupa Birliği'nde Yeni Dönem Postkolonyal İlişkiler ve Göç Politikaları Diyalogu. Doktora Tezi, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı Akademik Araştırmalar Serisi-4, İstanbul.

Stergiou, A. (2015). The Exceptional Case of the British Military Bases on Cyprus. *Middle Eastern Studies*. 51 (2), 285-300,

Stern, P. (2004). Historical dictionary of the Inuit. *Lanham, Md. : Scarecrow Press*. (1), 55-56.

St. Eustatius. (2022). Aralık 27, 2022 tarihinde The Carribean Pet: <http://www.thecaribbeanpet.com/st-eustatius/> adresinden alındı

St. Martin, a Little History!. (2022). Aralık 7, 2022 tarihinde St. Martin Resmî Web Sitesi: <https://www.st-martin.org/us/learn-more/an-island-full-of-suprises/st-martin-a-little-history/> adresinden alındı

Şanlıoğlu, Ö. & Bilginoğlu, M. (2010). Euro Bölgesi'nde Yaşanan Mali Sorunlar Ve Maliye Politikalarında Uyum Arayışları. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 0 (35), 149-173. Eylül 27, 2022 Tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesiibd/issue/5892/78024> adresinden alındı

Şafak, E. , Çıraklı, M. & Koldaş, U. (2021). Brexit Sonrası Doğu Akdeniz ve Kıbrıs: Birleşik Krallık İçin Fırsatlar ve Zorluklar. Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi, 4 (1), 57-81.

Tabor, D. (2010). French Guiana: Interview with Colonel Francois Müller, Commander of the Gendarmes. Ekim 12, 2022 tarihinde Pulitzer Center: <https://legacy.pulitzercenter.org/reporting/french-guiana-interview-colonel-francois-muller-commander-gendarmes> adresinden alındı

Tamçelik, S. (2011). Kıbrıs'taki İngiliz Üslerinin Stratejik Önemi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 1513-1521.

Tekdere, M. (2019). Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerin Yerel Yapıları. *Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (20), 248-282.

Territorial status of EU countries and certain territories. (2022). Haziran 2, 2022 tarihinde https://ec.europa.eu/taxation_customs/territorial-status-eu-countries-and-certain-territories_en adresinden alındı

Travel to Andorra. (2022) Eylül 26, 2022 tarihinde Andorra Exteriors Website: <https://www.exteriors.ad/en/travel-to-andorra> adresinden alındı

The euro outside the euro area. (2022) ;Aralık 6, 2022 tarihinde Official Website of European Commision: https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/what-euro-area_en adresinden alındı

The SBA Administration (SBAA). (2022). Eylül 27, 2022 tarihinde Bağımsız Üs Bölgeleri Resmi Sitesi: <https://www.sbaadministration.org/index.php/administration>

adresinden alındı

The Schengen Area. (2015). Eylül 12, 2022 tarihinde Consilium Europa:
<https://www.consilium.europa.eu/media/30055/qc0414838enn.pdf> adresinden alındı

United Kingdom Military Of Defence (2011) “Statement of WMS Future Basing Requirements at RAF Scampton HOC” Ekim 10, 2022 tarihinde
<https://www.parliament.uk/globalassets/documents/commons-vote-office/10-Defence-RAFScampton.pdf> adresinden alındı

United Kingdom Military Of Defence (2011) “WMS War Pensions Scheme Upating 2012” Ekim 10, 2022 tarihinde
<https://www.parliament.uk/globalassets/documents/commons-vote-office/13-Defence-WarPensions.pdf> adresinden alındı

Ünver, M. (2010). Sömürgecilik tarihi. *İstanbul Üniversitesi*. s.6

Üstün, N. (2014). Schengen Anlaşması ve Geleceği, Konya Ticaret Odası, Etüd-Araştırma Servisi.

Valzania, S. (2015). Üç İmparatorluğun Kesişme Noktası: Athos Dağı (pp.81-100). İstanbul: Eren Yayıncılık.

Vavasseur, X. (2017). Defense Cooperation Agreement Between Cyprus And France Comes Into Force. Ekim 14, 2022 tarihinde Naval News:
<https://www.navalnews.com/naval-news/2020/08/defense-cooperation-agreement-between-cyprus-and-france-comes-into-force/> adresinden alındı

West, F.J. (2022). French Polynesia. Ekim 12, 2022 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/place/French-Polynesia> adresinden alındı

What is VAT?. (2022) Ekim 11, 2022 tarihinde Official Website of European Commision: https://taxation-customs.ec.europa.eu/what-vat_en adresinden alındı

MÜLAKATLAR

05.10.2021 tarihinde Yakın Doğu Üniversitesi'nde Doç. Dr. Erdi Şafak ile yapılan görüşme

05.10.2021 tarihinde Yakın Doğu Üniversitesi'nde Doç. Dr. Mustafa Çıraklı ile yapılan görüşme

06.10.2021 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'nda ismini vermek istemeyen üst düzey bürokrat ile yapılan görüşme

06.10.2021 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'nda Cumhurbaşkanı hukuk danışmanı Sülen Karabacak ile yapılan görüşme

20.10.2021 tarihinde çevrimiçi platform üzerinde Yrd. Doç. Dr. Emine Sülün ile yapılan görüşme